

Letnik 40 • številka 121 • december 2014

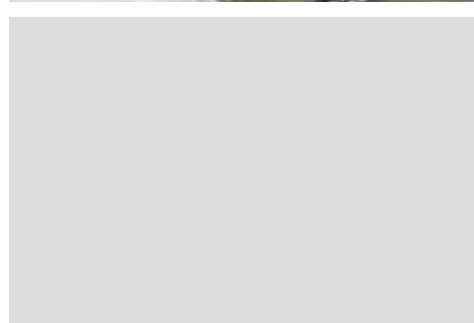
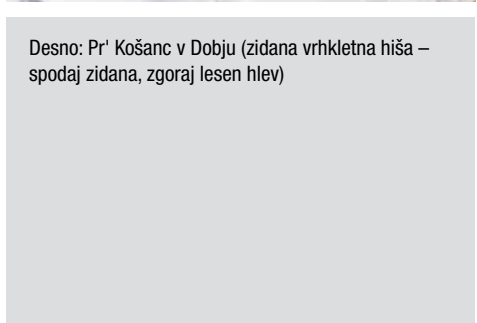
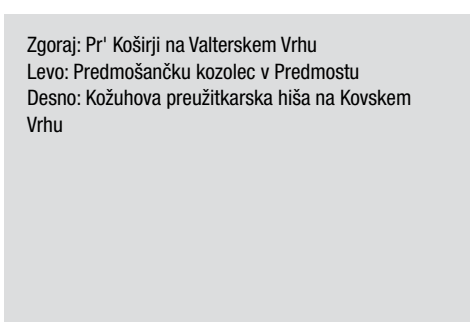
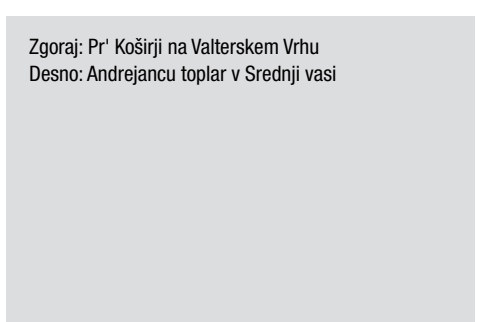
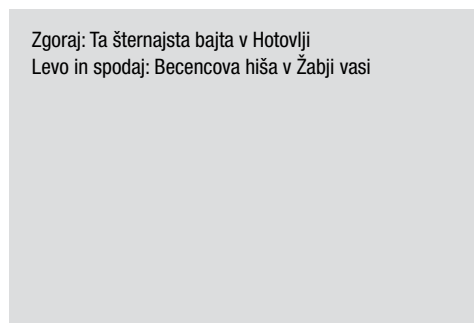
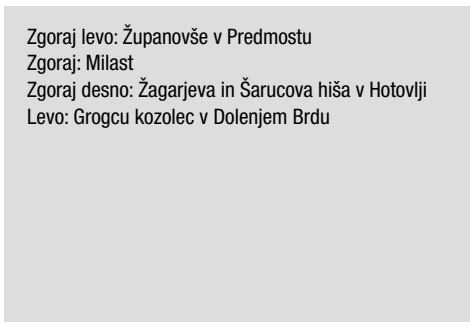
GLASILO KRAJEVNE SKUPNOSTI POLJANE

V A Š Č A N

Bivalna kultura na Poljanskem

Srednja vas, ena redkih obcestnih vasi na Loškem

Hiše so kot ljudje

Kakršne so na vasi hiše, taki so tam ljudje. Takšnega pregovora ni, pa bi moral biti. Zato ker hiše živijo tako kot ljudje.

Življenje se jim začne, ko jih načrtno vsadijo v večji ali manjši kraj – v njihovo družino. Potem nekaj časa rastejo, največ v višino in nekaj tudi v širino. Z udomačitvijo dobijo po vaškem ključu čisto pravo ime – hišno, seveda, ki ga včasih s ponosom (včasih pa tudi ne) nosijo še njenih hčera hčere. Mlade so urejene, privlačne, postavne, naličenega obraza, svetlih okenskih oči in v fasadnem kostimu – po zadnjem modnem kriku. Pri starejših pa se včasih vidi, da stojijo že težko, da so betežne in da skozi utrujene oči gledajo otožno na življenje, ki gre mimo njih v naglici.

Različne so si tudi po značaju. Plašne se stisnejo v najožjo grapo, a pogumne na straži vrh hriba bedijo s široko odprtim pogledom. Kot piščeta okrog mame koklje se rade drenjajo družabne, najraje v zavetju okrog farne cerkve. Med njimi so ene malo posebne. Na primer: hitro se opazi na las enaki hiši dvojčici, ki kakšnega bratca zavedeta, češ da pregloboko spet je v kozarec gledal in se bo zaradi ene same hiše – ki sta v resnici dve (nesramnici!) – grizel brez potrebe. Ena hiša je na vasi glavna, vsaj včasih je bilo tako, ker so tam se sklepale za vas pomembne odločitve, ki pa so lahko začele se čisto drugje, na primer v hiši, kjer besede – preden glas dobijo – radi z vinom močijo, da potem na zraku bolj preudarno zagonijo.

V človeško notranjost se nikdar grobo ne vdre. Potrkati je treba, pa se srce, brez sile, samo odpre. Pri hišah ni nič drugače. Vrata – hišno srce – utripajo tako kot diha hiša. Kadar so hiše vesele, se vrata na stežaj odpirajo in spuščajo vase. A kadar so jezne, takrat na trdo z vrati loputajo, glasno treskajo in se od znotraj dvakrat zaklenejo. Včasih pa videz vara. Od zunaj nepremakljiva trdnjava je lahko od znotraj razposajena otroška soba; ali od vseh pozabljena hišna ruševina lahko pod

zapršeno kopreno pozabe čuva dragocene spomine, ki spijo ob odsluženih predmetih kot zakleta Tmuljčica ob vretenu kolovrata. »Kakšne nenavadne zgodbe bi leseni prijatelji lahko povedali, če bi se samo odločili, da spregovorijo! V kakšnih nepričakovanih komedijah in tragedijah so bili pomočniki! Kakšne grenke solze so ihtele v tisto staro blazino na zofi! Kakšna strastna šepetanja je moral slišati ta divan!« vzdihujoče ponavljam za Klapko¹ in pod težo do sem navedenih človeško-hišnih primerjav (ki znajo biti dober razlog novih raziskav) napovedujem nosilno temo letošnjega *Vaščana*, ki je: hiša na Poljanskem.

Konstitucijo z nosilno temo na mestu hrbtenice je glasilo dobilo pred nekaj leti. Predpisal jo je urednik, Aleš Šubica, potem ko je bolniku v zadnji sapi rešil na smrt utrujeno življenje. Izkušnje kažejo, da se skelet obnese. Različni pogledi se naenkrat usmerijo v eno sredino in jo osvetlijo bolj široko, globlje in močnejše. Na tak način smo doslej uspešno obdelali Ivana Tavčarja, Iveta Šubica, društveno življenje kraja ter z letošnjo številko poljansko bivalno kulturo. Nosilna tema je obrobljena s številnimi prispevki, ki niso prav nič obrobni. Z besedo merijo utrip kraja v iztekajočem letu ali pa se spogledujejo s kakšnim člankom, ki bi skoraj prej sodil v kakšen zbornik. Ker se je Aleš letos, ko se *Vaščan* dovolj suvereno v sedlu drži, odločil umakniti z mesta odgovornega urednika, naj zapišem, da je opravil hvalevredno junaško delo. Kaj se ve, kaj se zna, morda najde na državni ravni celo posnemovalca.

Vaščan je tako uspel odrasti. Pri 40-ih, ki jih je glasilo letos dopolnilo, se to vsekakor spodobi. Spodobi se pa tudi, da za *Vaščanov* osebni praznik odpremo album s slikami njegovega odrasčanja in mu ob spominih na otroška leta in mladost na ves glas voščimo: »Še na mnoga leta.«

Jerneja Bonča,
urednica

¹ Jerome Klapka Jerome, Brezdelne misli brezdelnega človeka, Založba KMŠ, Maribor 2011, str. 153.

Spoštovani občanke in občani Krajevne skupnosti Poljane!

Minilo je leto dni, odkar smo na tem mestu ponosno pregledovali, kaj vse smo v zadnjih letih postorili na območju Krajevne skupnosti Poljane, pregled pa smo strnili z ugotovitvijo, da je bilo opravljeno veliko delo. S tem smo želeli posebej izpostaviti vse izvedene projekte, saj marsikateri prehitro potone v pozabo, ker imamo vsi pogled uprt naprej, kaj vse bi bilo še potrebno izpeljati.

Takšen celovit pregled izvedenega bi bil še posebej na mestu v letošnjem letu, ko praznujemo dvajsetletnico obstoja Občine Gorenja vas - Poljane. A čeprav smo na pragu tretjega desetletja samostojne poti naše skupne občine, ob zaključku letošnjega leta 2014 ne moremo mimo dejstva, da je za nami leto najhujših naravnih nesreč v zgodovini občine. Ob izteku zime nas je presenetil neusmiljen žled, še preden pa se je dobro iztekla jesen, so občino razdejale še katastrofalne poplave, ki so najbolj prizadele prav krajevno skupnost Poljane. Pod vodo je bila glavčina Poljan, dolina Hotoveljščice s pritoki je bila neprehodna več dni. Čeprav so projekti sanacije še v izdelavi, je že mogoče oceniti, da bo trajna sanacija le za cesto po Hotoveljski grapi obsegala vsaj milijon evrov, kar je več, kot imamo na voljo investicijskih sredstev za vseh 380 kilometrov cest v občini. Ker o državni pomoči pri sanaciji še vedno ni nobenih obetov, se bomo dela lotili postopno, v več letih, kolikor nam bodo omogočala finančna sredstva.

Ker je bil v poplavah vitalno prizadet tudi dosedANJI poljanski vodovod, občasno ali kar več dni pa je bil brez vode velik del uporabnikov vodovoda, smo lahko izjemno zadovoljni, da imamo tako po dolini Hotovlje kot na območju Poljan že v celoti zgrajen povsem nov vodovodni sistem. Posebna pridobitev je tudi novi vodohran večjih dimenzij na višji legi, kar bo prispevalo k izboljšanju tlakov v sistemu in bistveno izboljšalo kvaliteto oskrbe s pitno vodo. Prav v teh dneh poteka tehnični pregled in pridobivanje uporabnega dovoljenja, zato bomo lahko vodovod še pravočasno predali namenu.

Glede poplavne varnosti Poljan, kjer se poplavni dogodki pre-pogosto vrstijo, pa želimo storiti še kaj več. Zato smo k sodelovanju povabili vrhunske strokovnjake s področja poplavne varnosti v državi, da bi proučili, kako je mogoče doseči zmanjšanje ogroženosti pred poplavami v toku Poljanske Sore mimo Poljan. Ker investicijski zalogaj ne bo majhen, bomo takoj po izdelavi projekta predlagali uvrstitev v državni program urejanja vodotokov, saj bomo s tem zagotovili tudi izboljšanje poplavne ogroženosti vaškega jedra Poljan.

Prav poplavna ogroženost je namreč razlog, da je zastal pred leti smelo zastavljeni projekt gradnje novega večnamenskega objekta v središču Poljan, h kateremu Agencija za RS za okolje, ki je skrbnik poplavnih območij v državi, vse doslej kljub več različicam predloženih študij poplavne varnosti Ločilnice ni izdala soglasja. Vendar pa nas prav zadnji dramatični dogod-

ki učijo, da je treba naravne zakonitosti ekstremnega delovanja vodotokov spoštovati, zato bo potrebno zastavljeni projekt ureditve vaškega jedra na novo pregledati ter se odločiti, kako ga razvijati naprej. Pri tem pričakujemo dejavno sodelovanje Krajevne skupnosti Poljane in vseh Poljancev, ki lahko z novimi pobudami bistveno prispeva k reviziji projekta na način, da bo sprejemljiv za vse strani. Na občini smo namreč prepričani, da moramo projekt nadaljevati že iz razloga, da nadaljujemo v letu 2009 začeto delo raziskav dragocene arheološke dediščine v središču Poljan, ki ji ni para v celotni občini in širše.

S tem bi dodali pomembno turistično zanimivost na zemljevid Poljanske doline, ki z oživljajočim dvorcem Visoko in drugimi unikatnimi znamenitostmi postaja vse bolj prepoznavna destinacija, v kateri želimo goste obdržati več kot le dan ali dva. Naj se med nami prijetno počutijo, saj čedalje večjemu številu domačinov omogočajo zaposlitveno priložnost. Prav tako pa ob vstopu v praznični decembrski čas želim prijetnega počutja in pozitivne energije vsem krajanom in krajankam krajevne skupnosti Poljane, ki imajo privilegij živeti v tem izjemnem delu Poljanske doline, ki mu je zgodovina namenila posebno mesto. Ob koncu vsem voščim blagoslovljene božične praznike, ponosno praznovanje dneva samostojnosti in enotnosti ter predvsem trdnega zdravja in dobre volje v novem letu 2015!

Milan Čadež,
župan

Spoštovani krajanke in krajan

Spet je tukaj zadnji mesec leta, ki prinaša predvsem veliko dobrih želja in lepih misli za prihajajoče leto. V mesecu z najmanj sončne svetlobe nas greje drugačna, praznična luč, ki je polna simbolike, skrite v božičnem drevescu, jaslicah, drobnih darilih, malih pozornostih, sladkih dobrotah, stisku roke, topli besedi. Obenem je december tudi mesec zadnje priložnosti v koledarskem letu, ko lahko, če to le zmoremo, pomagamo tistim, ki so pomoči potrebni. Prav tako ne smemo pozabiti tudi tistih, ki se počutijo osamljene. Že kratek klepet napolni njihovo praznino z veseljem, ljubeznijo in upanjem, kar je lahko navdih za vse nas, da lahko z optimizmom zremo v leto, ki prihaja.

Ob koncu leta je navada, da pogledamo, kaj smo v iztekajočem letu naredili, kateri cilji so realizirani, in kaj bomo, glede na finančne zmožnosti, postorili v prihodnjem letu. Kljub slabim gospodarskim razmeram so se v občini odvijali številni projekti, naša krajevna skupnost pa je bila sredi leta eno veliko gradbišče.

Z evropskimi in občinskimi sredstvi so se vgradile nove vodovodne cevi po Hotoveljski grapi in Poljanah, na Kovnici pa je zgrajen nov vodohran. Po Hotoveljski grapi je bila izvedena rekonstrukcija in preplastitev ceste v dolžini 700 m. Na dveh

Novi vodohran na Kovnici

odsekih so bile izvedene tudi razširitve ceste in zgrajeni oporni zidovi. Celotna investicija obnove tega dela ceste je stala 160 tisoč evrov. Tudi od gostilne Na Vidmu do osnovne šole v Poljanah so se v drugi polovici leta začela gradbena dela. Na tem območju se bo celostno uredila okolica Štefanove hiše s predvideno ureditvijo vhodne ploščadi, z ureditvijo javne povezovalne poti, vključno s parkirnimi površinami, novim pločnikom in zelenimi površinami.

Glede na razpoložljiva sredstva, ki smo jih imeli v proračunu krajevne skupnosti za ceste, smo v letošnjem letu sofinancirali zemeljska dela na cesti Delnice–Gabrška Gora, jeseni pa smo na novo asfaltirali del uvoza v Poljanah (stara pošta), dva odcepa na Dolenjih Brdih v dolžini 140 m, na Volči 80 m – odcep Tušek, in dobro tretjino odcepa Lužar–Gabrška Gora v dolžini 460 m. Delno razširjen in asfaltiran je bil ovinek v Dobju, v Dobenski Ameriki pa je bila postavljena ležeča ovira. V videmskem kotu je bil zgrajen 120 m dolg pločnik, ki ga je Direkcija Republike Slovenije za ceste zgradila na pobudo krajanov, KS pa zagotovila sredstva za postavitev mostu za pešce. Prav tako smo poskrbeli za večjo varnost voznikov čez Kovnico, saj se je na zelo nevarnem odseku postavila varnostna ograja na dolžini 40 m.

Na svetu krajevne skupnosti smo že v septembru pripravljali načrte in predloge za proračun za naslednje leto. Največje breme za naš proračun so vsekakor ceste v naši KS, saj imamo še veliko makadamskih cest, pa tudi že asfaltirane ceste so potrebne obnove. Pripravili smo že plan asfaltiranja cest za prihodnje leto. Asfaltirala naj bi se javna pot v Bukovem Vrhu, odcep Hotovnik–Planinca v dolžini 900 m. Del sredstev pa bomo nameniti v Hotoveljsko grapo za sanacijo in obnovo ceste, ki so jo zadnje poplave močno poškodovale.

Prav Hotoveljsko grapo so v noči s torka, 21. oktobra, na sredo, 22. oktobra, prizadele katastrofalne poplave. Poljanski gasilci so že ponoči priskočili na pomoč krajanom pri reševanju

Gradnja vodovoda v Hotoveljski grapi

njihove lastnine in nadaljevali naslednje dni z reševanjem in čiščenjem poplavljenih objektov. Lahko rečem, da šele človeku, ki vidi, kaj lahko naredi naravna nesreča, postane jasno, kako je majhen in nebogljen, in kako mu lahko še tako majhna pomoč veliko pomeni. Ob tej priliki se vsem poljanskim gasilcem in tudi gasilcem iz sosednjih gasilskih društev naše občine zahvaljujem za pomoč našim krajanom pri reševanju njihove lastnine.

Tudi v letošnjem letu so nam društva pripravila kar nekaj lepih dogodkov, ki so potekala v naši krajevni skupnosti. Vsi organizatorji prirediteljev – **številni dogodki ob praznovanju 120-letnice gasilstva v Poljanah, kolesarska tekma na Stari vrh, Visoški tek, prirediteljev v osnovni šoli ob zaključku šolskega leta, praznovanje dneva državnosti, srečanje starejših krajanov, Blatfejski na Visokem, obisk svetega Miklavža v Poljanah, prednovoletno srečanje društev v dvorani Kulturnega doma** – so se maksimalno potrudili in nam omogočili prijetna doživetja. Brez naših društev in njihove dejavnosti bi

Predsednik in člani sveta KS Poljane

Na lokalnih volitvah je bil izvoljen nov Svet KS Poljane. Na prvi redni seji pa so svetniki ponovno soglasno izvolili Antona Debeljaka za predsednika.

V nadaljevanju predstavljamo vse člane sveta.

Predsednik sveta KS Poljane

Anton Debeljak, roj. 1956, Poljane 135,
SDS - Slovenska demokratska stranka

Člani sveta KS Poljane

Magdalena Markelj, roj. 1947, Gorenje Brdo 18,
Predlagatelj: DeSUS – Demokratična stranka upokojencev

Frančiška Dolenec, roj. 1955, Lom nad Volčo 4,
Predlagatelj: SDS – Slovenska demokratska stranka

Janez Lavtar, roj. 1958, Predmost 31,
Predlagatelj: DeSUS - Demokratična stranka upokojencev

Tomaž Kisovec, roj. 1977, Delnice 14,
Predlagatelj: SDS – Slovenska demokratska stranka

Mitja Gantar, roj. 1978, Malenski Vrh 8,
Predlagatelj: SDS – Slovenska demokratska stranka

Janez Arnolj, roj. 1980, Volča 11,
Predlagatelj: Nova Slovenija – krščanski demokrati

Aleš Šubic, roj. 1972, Hotovlja 90,
Predlagatelj: Brigita Šubic in skupina volivcev

Ivan Kavčič, roj. 1953, Bukov Vrh 5,
Predlagatelj: Nova Slovenija – krščanski demokrati

Andrej Klinec, roj. 1960, Poljane 56,
Predlagatelj: Nova Slovenija – krščanski demokrati

Igor Bogataj, roj. 1968. Srednja vas 10,
Predlagatelj: SLS – Slovenska ljudska stranka

bilo življenje manj zanimivo in želim si, da bi to bogato kulturno in družabno dogajanje začutili vsi. Poljanskim gasilkam in gasilcem čestitam ob tako častitljivem jubileju, vsem izrekam zahvalo za sodelovanje na »naših prireditvah«, posebej pa zahvala vsem organizatorjem, ki v to, da poteka vse tako, kot je treba, vlagajo veliko prostega časa.

Če se še malo ozremo nazaj, je pravzaprav težko verjeti, da je mogoče doživeti toliko veselih pa tudi težkih trenutkov, kot smo jih doživeli v iztekajočem letu. Na eni strani lepa praznovanja in tekmovanja, a na drugi naravne nesreče – žled in poplave. Z žalostjo v svojih srcih smo se prekmalu poslavljali od krajanov, kjer sta bili nesreča in bolezen močnejši od življenja. Na politični ravni smo se kar štirikrat odpravili na volišča; izvolili smo predstavnike v Evropske institucije, na referendumu smo odločali o arhivih, na izrednih predčasnih volitvah smo izvolili poslance v Državni zbor. Dobili smo nove stranke, nove obraze, nove zapornike in nove krivice – kam nas to pelje? Finančna kriza nas stiska precej bolj, kot smo hoteli priznati. Slej ko prej bomo morali dojeti, da so za krizo odgovorni posamezniki, ki nas brezglavo zadolžujejo. Šele ob tem spoznanju bomo krizo lahko premagali skupaj, a bo moral žal prav vsak od nas prispevati svoj delež.

V oktobru pa smo vas ponovno vabili na lokalne volitve, tako da ta številka *Vaščana* prinaša tudi povolilni pridih. Volitve so prinesle tudi nekaj sprememb v svetu KS. V imenu vseh članov sveta se vsem volivkam in volivcem prav lepo zahvaljujem za glasove. Posebej pa se želim zahvaliti vsem članom sveta KS Poljane, vaškim odborom, tajnici Luciji, občinskim svetnikom, podžupanu in županu za štiriletno dobro sodelovanje. Iskrena hvala tudi naši občinski upravi, ki opravlja in pripravlja zahtevne naloge in projekte.

Spoštovane krajanke in krajani, prav v teh dneh imamo priložnost, da se še bolj posvetimo svojim družinam, sorodnikom, prijateljem in tistim, za katere nam zaradi vsakdanjega vrveža zmanjka časa. Želim Vam, da bi v krogu svojih najdražjih doživeli lep in miren božič in da bo leto, ki prihaja, do Vas kar najbolj prijazno. Čestitam Vam za praznik dneva samostojnosti in enotnosti in želim, da ga vsi ponosno praznujemo. Izobesimo slovenske zastave in pokažimo, da imamo našo Slovenijo radi.

Anton Debeljak,
predsednik sveta KS Poljane

Zagotovilo upanja

Sporočilo božiča ni spomin na neki dogodek iz preteklosti, ampak prihod Boga v resničnost, kakršna je danes, letos. Razmere ob prvem božiču niso bile bolj rožnate od današnjih. Vlada je bila, kakršna je bila: cesar v Rimu, Kvirinij njegov namestnik v Siriji. Običajnemu vsakdanjemu utripu življenja in skrbi za preživetje je pomenilo dodatno obremenitev povelje cesarja Avgusta o popisovanju prebivalstva. Ne vem odgovora, čemu je služil ta ukaz. Dejstvo pa je, da je Bog uporabil konkretne razmere, konkretne danosti, konkretne ljudi, da je stopil v svet. Očem širše javnosti očitno neopazno, a vendar dovolj korenito, da smo po tem dogodku rojstva začeli šteti leta.

Jožef in Marija sta šla iz Galileje v Davidovo mesto Betlehem. Torej nista ostala na mestu (stopicala in »jamrala« nad hudimi časi). Ker prenočitvene kapacitete niso zadoščale za vse goste, nista kritizirala neprijaznih in neuvidevnih rojakov, pač pa sta brez zagrenjenosti poiskala možnost, ki je bila – hlev za živali ...

Kako obetavno so zvenele besede ministrice za kulturo na nedavnem predprazničnem sprejemu za predstavnike verskih skupnosti! V nagovoru je poudarila, da cerkve in druge verske skupnosti opravljajo pomembno družbeno vlogo s tem, ko se zavzemajo za duhovnost in za človekovo dostojanstvo v zasebnem in javnem življenju, za osmišljanje bivanja na področju verskega življenja ter z razvijanjem svojih kulturnih, vzgojnih, izobraževalnih, solidarnostnih, karitativnih in drugih dejavnosti s področja socialne države. »Ministrstvo za kulturo si bo še naprej prizadevalo spoštovati identiteto cerkva in drugih verskih skupnosti.« Versko brezbrizen (nekdaj celo negativno razpoložen) slovenski Betlehem je opazil, da ga hlev, kjer se dogaja možnost za spremembe v srcih ljudi, pravzaprav ne moti in s tem je do nedavna črno gradnjo pozaknil ...

Za božično dogajanje so bili prvi občutljivi pastirji. Nič čudnega, če sta tudi naša dva pastirja, ljubljanski nadškof in predsednik republike, v daljšem prijetnem in iskrenem pogovoru izmenjala mnenja o razmerah v družbi in se strinjala, da je treba prihodnost skupnosti graditi na tem, kar je dobro. Soglašala sta, da se bosta trudila za več medsebojnega spoštovanja, strpnosti, sprejemanja različnosti in za več zaupanja med ljudmi. Tudi v tem duhu se je predsednik republike udeležil slovesne umestitve novega nadškofa v ljubljanski stolnici.

Praznovanje božiča brez slavljenca (Boga, ki prihaja) ni praznovanje. Je lahko čudovita paša za oči, omama za nos, ponudba izbranih okusov, glasbeno sozvočje za ušesa, šelestenje darilnega papirja med prsti in nič več. Srce bo še vedno reklo, da nekaj manjka. Zato vam z besedami papeža Frančiška voščim Božji božič: »Poišči Gospoda v jaslicah, tam, kjer ga nihče ne išče, v ubogem, preprostem, majhnem. Ne skušaj ga najti v blišču velikih mest, ne hlepi po lepih podobah. Poišči ga raje na nevsakdanjih krajih in tam, kjer ga ne bi pričakoval.«

Jože Stržaj, *Vaš župnik*

Nova prometna ureditev od središča Poljan do osnovne šole

Na tem odseku ceste se je v okviru prometne ureditve že pred štirimi leti vzpostavil enosmerni promet iz Poljan proti osnovni šoli. Tudi za otroke se je zagotovila večja varnost, saj se je na desno stran vozišča s talnimi označbami začrtala steza za pešce. V želji, da bi se varnost otrok na poti v šolo še izboljšala, je bila izdelana idejna zasnova za celovito prometno ureditev od središča Poljan v smeri mimo Štefanove hiše do osnovne šole. Pred štirimi leti je bila idejna zasnova članom sveta krajevnega skupnosti prvič predstavljena in tudi potrjena. Sledila je predstavitev idejne zasnove na zboru krajanov, kjer so krajanji podali pripombe in predloge. Strokovne službe na občini so pristopile k realizaciji projekta in z upoštevanjem pripomb in predlogov naročili projektantskemu biroju Ravnikar Potokar izdelavo predloga OPPN za to območje. Predlog OPPN je bil predstavljen vsem zainteresiranim – krajanom, uporabnikom tega odseka, svetu krajevnega skupnosti, na koncu pa je občinski svet obravnaval in sprejel Odlok o OPPN POL 52 – 8 Poljane (ureditev ceste od Vidma mimo Štefanove hiše do osnovne šole v Poljanah). Na osnovi sprejetega odloka je Občina Gorenja vas - Poljane naročila izdelavo projekta in druge potrebne dokumentacije za pridobitev gradbenega dovoljenja. Ko so bila v občinskem proračunu zagotovljena finančna sredstva za izvedbo projekta, je občina zaprosila za gradbeno dovoljenje. Po pravnomočnem prejemu gradbenega dovoljenja februarja letos je bil na javnem razpisu Občine Gorenja vas - Poljane izbran glavni izvajalec del, podjetje NGD iz Ljubljane, kot njihov podizvajalec pa pri gradnji nastopa izvajalec G-plus, tudi iz Ljubljane.

Sredi avgusta je izvajalec začel z izgradnjo ceste in pločnika v dolžini cca. 320 m. Večina pločnika, ceste in parkirišč je na grobo že zgrajena, izvedena je obroba iz robnikov in tamponski ustroj. Vgrajena je nova meteorna kanalizacija za potrebe

Izgradnja varnega odseka od šole do središča Poljan

odvodnjavanja obstoječih objektov, ceste in parkirišč, obnovljeni so določeni priklopi na fekalno kanalizacijo, telefonska in elektro kanalizacija, ki omogoča prikllop obstoječih objektov na dovode tudi v zemlji, če bo družba Elektro imela kdaj interes prestaviti zračno linijo v zemljo. Na novo je vgrajena javna razsvetljava vzdolž pločnika, za morebiten prikllop na optiko pa so položene tudi cevi. Vgrajene so tudi nove vodovodne cevi za priključitev na novi vodovod, prav tako je na novo zgrajeno hidrantno omrežje. Če bodo dopuščale vremenske razmere, se bo še v letošnjem letu izvedla groba asfaltacija, v nasprotnem primeru pa zgodaj spomladi.

Po projektu je predvidenih 26 novih parkirišč od osnovne šole do Štefanove hiše, od tega dve za invalide. Na področju mimo Štefanove hiše proti Vidmu pa še dodatnih 33 parkirnih mest, od tega prav tako dve za invalide. Za stanovalce okoliških objektov so planirana parkirišča med cesto in pločnikom ter njihovimi objekti. Za vsak objekt sta predvideni dve parkirni mesti.

Izvedba dela ceste proti Vidmu, v katerega se še ni poseglo, se planira spomladi, ko naj bi odsek od Vidma mimo Štefanove hiše do osnovne šole dokončno uredil. Zaključek projekta je predviden za leto 2015.

Celoten projekt je pripravil Arhitekturni biro Ravnikar Potokar iz Ljubljane, ki opravlja tudi projektantski nadzor izvedbenih del na gradbišču. Na občini je za vodenje in usklajevanje odgovoren Igor Kržišnik.

Anton Debeljak

Občinska in krajevna priznanja v letu 2014

Leto 2014 je leto okroglih obletnic. V občini Gorenja vas - Poljane sta gotovo najpomembnejši 20-letnica ustanovitve občine in 120-letnica delovanja Prostovoljnega gasilskega društva Poljane. Prav zato je najodličnejše občinsko priznanje – plaketo občine – v letošnjem letu prejelo gasilsko društvo Poljane. Med občinskimi nagrajenci je bilo tudi Društvo podeželskih žena, ki deluje tudi v naši krajevni skupnosti.

Priznanja Krajevnega skupnosti Poljane pa so na kresni večer, 23. 6. 2014, na proslavi v počastitev dneva državnosti prejeli: Podjetje Polycom Škofja Loka, d. o. o., poveljnik gasilskega društva Poljane Matjaž Rudolf, ter lovec in gasilec Alojz Benedičič.

Dobitniki priznanj občine Gorenja vas - Poljane

PROSTOVOLJNO GASILSKO DRUŠTVO POLJANE je prejelo plaketo občine Gorenja vas - Poljane za prostovoljstvo in požrtvovalnost v preteklih 120 letih ter za uspešno soočanje z gasilskimi izzivi sodobnega časa.

Za PGD Poljane lahko trdimo, da je ambasador prostovoljstva v Poljanah. Skorajda ni družine, ki ne bi katerega od

Janez Oblak je prevzel priznanje za PGD Poljane.

svojih članov delila s skupno – gasilsko družino. Prostovoljstvo, pogum in odgovornost so tri kopja, ki jim pomagajo pri soočanju z gasilskimi izzivi sodobnega časa. Osnovna naloga gasilstva je bila sprva gašenje požarov, vendar pa se način in hitrost življenja bliskovito spreminjata, zato se v izziv ponujajo nove naloge, ki jih pripravi ločnica med človekom in naravo: poplave, plazovi, sušna obdobja, žled ... Ob vsakem izzivu se gasilci zavedajo, da je tudi izobraževanje bistvenega pomena, prav tako kot oprema in odnos, s katerima hitijo na pomoč.

PGD Poljane v svojih vrstah združuje 412 članov, od tega 81 mladih, 72 članic, 38 pripravnikov, 39 operativnih članov, 26 veteranov ter 226 prostovoljnih gasilcev. Poleg preventivnega in operativnega dela se ukvarjajo še z organizacijo koncertov, veselic, kresovanj, pobiranjem železa, z organizacijo raznih gasilskih in športnih tekmovanj, izvajajo redarstva na različnih prireditvah ... Obilo energije namenjajo vzgoji mladih gasilcev, ti pa na tekmovanjih višjega ranga posegajo po najboljših mestih, zato so v društvu nanje upravičeno ponosni.

Ob častitljivi 120. obletnici prve omembe poljanskega »Brambnega društva« so letos veliko truda vložili v številne akcije, natečaje, tekmovanja – več kot dvajset dejavnosti navajajo v svojem, skorajda že v celoti izpeljanem letnem načrtu, ki vsekakor tesno povezujejo PGD z ostalimi organizacijami in posamezniki v kraju in zunaj njega. Ne povezujejo pa se le med seboj in s krajem, temveč imajo povezave spletene tudi z gasilstvom v tujini. S prijateljskim sodelovanjem z JSKD Plana na Lužnici s Češke želijo spodbujati k medsebojnemu spoštovanju, sodelovanju, strpnosti in medkulturnemu dialogu, saj je ideja združene Evrope v tem, da se narodi med seboj poznajo in zato bolje razumejo, da ustvarijo trden partnerski odnos v znamenju prijateljstva, svobode in miru.

PGD Poljane s svojim delovanjem postavlja zgled investiranja v dragocene medosebne odnose, zgled dobro opremljene in usposobljene osrednje gasilske enote ter zgled postavitve dobrih

temeljev za delo z otroki in mladino.

Kako zelo so gasilci pomembni v družbi, se je pokazalo ob nedavnih oktobrskih poplavah, saj so prav oni sredi noči prvi priskočili na pomoč krajanom. Odziv vseh društev iz cele občine pa je dokaz, kako potreben člen družbe so.

Ob praznovanju visokega jubileja jim iskreno čestitamo ter želimo še veliko uspešnih in srečno zaključenih akcij tudi v prihodnje.

DRUŠTVO PODEŽELSKIH ŽENA BLEGOŠ je prejelo priznanje občine Gorenja vas - Poljane za ohranjanje in razvoj pestrih podeželskih dejavnosti.

Na pobudo Kmetijske zadruge Škofja Loka je bil leta 1972 ustanovljen Aktiv kmečkih žena z namenom, da bi se podeželske žene in dekleta med seboj spoznale, družile, si izmenjale mnenja ter izkušnje. Organizirani so bili kuharski in šiviljski tečaji, tečaji o vlaganju in shranjevanju živil, razna predavanja, strokovne ekskurzije in izleti. Aktiv se je po nekaj letih preimenoval v Društvo podeželskih žena Blegoš, ki trenutno šteje več kot 300 članic, nekaj pa imajo tudi članov. Razveseljivo je, da se v društvo vključujejo mladi s podeželja, ki prinašajo nove ideje in predloge za izvedbo tečajev in predavanj. Vsako leto poleg različnih tečajev organizirajo tudi srečanje na Blegošu, peš romanje na Brezje, razne izlete in strokovne ekskurzije. V društvu delujeta dramska in likovna sekcija, pevski zbor Blegoške

Joži Demšar je prevzela priznanje za Društvo podeželskih žena Blegoš.

sinice, pod njihovim okriljem ustvarja tudi ansambel Frajton bariton.

Sodelujejo z Razvojno agencijo Sora Škofja Loka in Društvom za razvoj podeželja Resje, s katerima skupaj predstavljajo podeželje in okusno kulinariko na različnih delavnicah in pogostitvah doma in v tujini.

Priznanja za kruh, pecivo, sire, mlečne izdelke, žgane pijače, likerje, marmelado, vloženo zelenjavo in druge izdelke so vse številčnejša. Članice se udeležujejo tudi raznih izborov in tekmovanj, kjer vedno posegajo po najvišjih mestih, npr. na Gostinsko-turističnih zborih Slovenije, pri Izboru mlade kmetice, na Kmečkih igrah in traktorskem tekmovanju.

Za dolgoletno prizadevanje za ohranjanje in razvoj raznovrstnih podeželskih dejavnosti se jim iskreno zahvaljujemo in jim želimo še veliko veselja, zadovoljstva in uspehov pri njihovem delu.

Dobitniki priznaj Krajevne skupnosti Poljane

PODJETJE POLYCOM ŠKOFJA LOKA, d. o. o., je prejelo priznanje za gospodarske in podjetniške dosežke. Podjetje z jasno vizijo skrbi za razvoj in prepoznavnost kraja ter gradi na potencialu domačega kadra.

Podjetje Polycom je bilo ustanovljeno leta 1985. Njegova dejavnost zajema predelavo termoplastov in orodjarstvo.

Igor Stanonik je prevzel priznanje za podjetje Polycom.

Strateška usmeritev podjetja je internacionalizacija storitev, razvoj novih orodij ter brizganje zahtevnih tehničnih izdelkov za avtomobilsko industrijo, kompresorsko tehniko, elektrotehniko in elektroniko. Trenutno je v podjetju 165 zaposlenih, in sicer na dveh lokacijah – v Poljanah in v Črnomlju. Dobro in uspešno sodelovanje s partnerji in zaposlenimi daje dodano vrednost vsem sodelujočim, zato so poleg poslovnih rezultatov pomembni tudi uspešno izpeljani razvojni projekti. Posebna pozornost je namenjena razvoju in lastnemu znanju, ki podjetju predstavlja temelj za uspeh tudi v prihodnosti. Poleg doseganja dobrih poslovnih rezultatov, ki jih podjetje Polycom beleži navkljub finančni krizi, znatno prispeva tudi k razmeroma nizkemu deležu brezposelnosti v kraju. Polycom ima dve tretjini zaposlenih, ki prihajajo iz Škofje Loke in Poljanske doline. Zadnja leta je podjetje dobitnik več standardov kakovosti ter certifikatov, najodmevnejša pa je letos prejeta nagrada GZS za gospodarske in podjetniške dosežke. Podjetje se zave da pomena družbene odgovornosti, kar dokazuje tudi z aktivnostmi v bližnjem in daljnem okolju. Mednje sodijo sponzorstva, materialni prispevki, sodelovanje pri dogodkih v skupnosti ter skrb za okolje.

MATJAŽ RUDOLF, poveljnik Prostovoljnega gasilskega društva Poljane je prejel priznanje za zelo uspešno dolgoletno delo v gasilskem društvu Poljane in za njegov doprinos k razvoju osrednje gasilske enote v občini Gorenja vas - Poljane, obenem pa za uspešno delovanje na področju prepoznavnosti in promocije kraja.

Matjaž Rudolf je že od svojega otroštva zapisan gasilstvu. V društvu je aktiven preko 28 let, od tega je kar nekaj let opravljal vodilne funkcije. V letih od 1993 do 1998 je bil predsednik društva, v letih od 2003 do 2008 tudi član predsedstva Gasilske zveze Škofja Loka. Od leta 1998 opravlja naloge poveljnika PGD Poljane. Skozi leta njegovega poveljevanja je napredovalo celotno društvo, predvsem pa operativna enota. Ta je kos zahtevnim nalogam reševanja v nesrečah sodobnega časa. Vseskozi

Matjaž Rudolf

stremi po napredni in sodobni opreми, ki jo enota potrebuje za svoje delo, velik poudarek pa namenja tudi izobraževanju in usposabljanju tako operativnih članov kot podmladka. Zaveda se, da tehnika brez usposobljenih operativcev ne more optimalno delovati. Matjaž Rudolf je zgled celotni operativni enoti in je deležen vsega spoštovanja in zaupanja, saj se člani operative zavedajo njegovih sposobnosti, ki so se oblikovale tekom večletnih praktičnih izkušenj, ki jih zna vnesti in vključiti v vodenje najzahtevnejših intervencij na različnih področjih. Na prvo mesto vedno in povsod postavlja delo, ki temelji na prostovoljstvu in nesebični pomoči. Skozi tri desetletja gasilstva in izobraževanja je pridobil čin gasilskega častnika 2. stopnje. S svojo preprostostjo in poznavanjem gasilske dejavnosti in gasilske tehnike je vedno pripravljen prisluhniti ter prostovoljno pomagati pri vsakršni dejavnosti v kraju, obenem pa ne pozablja tudi na širšo prepoznavnost in promocijo gasilstva in »poljanstva«.

LOJZE BENEDIČIČ, član Prostovoljnega gasilskega društva Poljane in Lovske družine Poljane je prejel priznanje za neutrudni zgled prostovoljca. S svojimi talenti prispeva k prijetnemu vzdušju na različnih pogostitvah in prireditvah v kraju.

Lojze Benedičič je svojo pot začel v Dolenji Žetini pri Škunder, od koder je po poroki v Dobje prinesel tudi hišno ime. Zaposlen je bil v Termiki v Poljanah, od kjer so ga pošiljali tudi na teren – v Dalmaciji je kot tesar večkrat delal

Lojze Benedičič

na ladjah. Izdelovanje iz lesa ga je tako prevzelo, da je za hišo postavil skromno delavnico, v kateri je nastajalo vse vrste izdelkov, od najpreprostejših »stilov« do umetelno izdelanih vrat, miz in stolov. Še po upokojitvi se loti izdelave marsikakšnega lesenega kosa, ki se ga sodobni mizarji ne znajo lotiti, ker sta potrebna iznajdljivost in ročna izdelava.

Lojze se je, tudi zaradi želje po družinju, vključil med poljanske lovce in gasilce. Kmalu je v kraju postal poznan kot človek, ki nikoli ne zavrne pomoči in je pripravljen postoriti kar koli, največkrat prostovoljno. Veliko je pomagal pri gradnji cerkve, polakiral vse klopi v njej, kasneje pa delal protipoplavne zaščite, polkna v zvoniku ... Pri lovskem društvu je bil dolgo časa gospodar lovske hiše, pripravljaj je piknike in skrbel za hrano. Ker je bila njegova kuha dobra, so ga večkrat povabili, da je kuhal za poljanske športnike, na primer po kolesarski dirki na Stari vrh ali na Visoškem teku, ter za občne zборе poljanskih društev. Za krajevno skupnost Poljane je izdelal in popravljaj hišice na avtobusnih postajališčih, naredil je notranja vrata v dvorano kulturnega doma in poskrbel za številna manjša popravila. Vedno pripravljen pomagati, skrben, pripraven, priročen. Ne odreče prošnje ne lovcem ne gasilcem, kuha tako za športnike kot za kulturnike, za starejše in za otroke. Za cerkev in krajevno skupnost. Pa vedno le za skromno plačilo ali celo za boglonaj. Kako mu ne bi bili hvaležni, skromen kot je, pa bo rekel: »Jah, kej pa je to!«

Zbral in uredil Jaka Šubic

Umetnost – žlahтна hči kulture

Kako je letos z njo, sprašujejo soodgovorni pri *Vaščanu*. Tako kot vedno odgovarjam bralcem po daljšem premisleku. Še vedno opreza, prisluškuje za priprtimi vrati in s tatinskimi prsti izmakne zdaj to, zdaj ono izpolnjeno stran tega ali onega življenja; včasih dobi samo okruške zabrisanega spomina, spet drugič je zadovoljna že z žerjavico tlečega hrepenenja. Kar nabere, odnese v samotni brlog, za seboj duri trdo zaloputne in je lep čas ni na spregled ... Posluh! ... Mislim, da nekaj razbija, v svoji glavi ... Ni dvoma, koščke po svoje oblikuje, vari in sestavlja ... Potem ropot popusti. Ne za dolgo. V zadnjem razdelku desne hemisfere hrustljivo počí, nato suho šumlja in slednjič zamolklo zaklokota ... Če slutim prav, se stvaritev prebija skozi neprehodno razraščeno domišljijo ter se za konec še zmoči v okusu tenkočutne prefinjenosti. Ko se posuši, se vrata cvileče odpro in žlahтна hči z zanosom potisne na svetlo čudno zrcalo. Umetnijo nastavi pred oči slabovidnim – vsakemu v ustrezni dioptriji – in brez sramu razgalja, draži, zbada, vprašuje, zareže v globino, zbujajo sočutje, smeši napuh, hrabri upanje, lušči lepoto, odstira milino, išče pravico in neskaljeno resnico ...

... V zadregi prekinete me, ker to – tako pravite – veste že vse. Kako je v Poljanah z njo, to vas zanima. Oh, kar gre, kar gre, se urno popravim. Še vedno so gibki vsi njeni členi: glasbeni, likovno-

fotografski, dramski, literarni, zgodovinski. Njen umetniški duh ne potrebuje zdravnika, kot bi ga z veseljem toplo priporočili kakšni »preddobno umetniški« – zgolj – provokaciji, ki ji ploska le nagi cesar v novih oblačilih in njemu podobna domišljava gospoda. Obnaša se lepo, spodobno, za zgled mladini in starini. A če izostrim oči, se lepo vidi, da se rada – kot starec na grčavo palico – opira na moč ukoreninjene navade. Saj veste, v kraju se mora čutiti že dokaj zaporednih let, kdaj so v koledarju na vrsti: sv. Miklavž, kulturni dan, dan staršev, dan državnosti ter vse tako kaže tudi dan proti večeru z orglicami. Navade spoštujem in cenim, kadar niso slabe ali zgolj razvade. Še pri najbolj vsakdanjem opravilu so pripraven naslon, pa bi ne bile koristne ustvarjalcem v Kulturnem društvu. Tudi vam, dragi krajan, so prikladna opora pri možganskem beleženju, saj se zaradi navade verjetneje spomnite, da je krajan družbeno in kulturno bitje, ki naj hodi tudi na domače prireditve. V Kulturnem društvu bi bili zato zares nespametni, ako bi navade kar tako v en dan zametovali.

Pazi, kaj pišeš! Navada ima dve plati, me posvarite modri in znani iz davno preteklih dni. Shakespeare, na primer, pravi, da so navade utrudljive, prazne in nekoristne reči. Manj znani Ambrose Gwinnett Bierce pa nekaj sto let kasneje s prstom kaže nanje, rekoč, da so zgolj okovi za svobodne. Nam bližnji po času in kraju, a možema v vrsticah malo višje sorodnih misli, pa bi lahko celo rekli, da štrlijo poljanski umetnosti skozi železno srajco navad njene obrane in suhe kosti –

očiten znak podhranjenosti –, manjka ji svežine, moči. Tu vam, žal, res ne morem oporekati. Delavcev ji manjka in svežih idej tudi. Trenutno najbolj pogrešane so gledališko-odrske moči. Zato smo toliko bolj počaščeni, kadar v ritem utečenih navad Andrej z Loškega prisuklja kaj izrednega. Letos sta z Matejo gasilcem za 120. rojstni dan v imenu Kulturnega društva pripravila prijetno odrsko darilo v treh dejanjih. Mislim, da so bili gasilci darila veseli. Vsi skupaj pa dobrega medsosedskega sodelovanja.

A naj bo ustvarjanje v sodelovanju z gasilci ali brez njih; izredno ali po utečeni navadi; naj bo navada pomoč ali ovira, spoštovanja vredno delo se samo nikdar ne opravi. Zgrabit ga morajo pridne roke, ki se v Kulturnem društvu v tem letu držijo Hermine, Mateje, Janeza, Toneta, Jankota, Anice, Andreja, Izidorja in brez dvoma še koga. Pred njimi v rahlem priklonu snemam naglavno pokrivalo in spoštljivo izjavljam: »Dragi sodelavci, če drugega ne, vsaj skromno vrstico zahvale si v *Vaščanu* gotovo zaslužite.«

Jerneja Bonča

Kulturni center slikarjev Šubic

Ustvarjalnost kot vseobsegajoča nit zajema in povezuje kopico malih zgodb neizmerne umetniške moči celotnega loškega območja. Poljanci vanj prispevamo pomemben delež in tega s(m)o se zavedli tudi snovalci spomladi nastale nove strategije razvoja turizma na Loškem, po kateri prav ustvarjalnost predstavlja krovno zgodbo, ki nas bo predstavljala obiskovalcem.

Teh je vedno več in to je občutiti tudi v Kulturnem centru slikarjev Šubic, saj se je njihovo število v primerjavi z lanskim letom skoraj potrojilo. Z navdušenjem so odhajali iz centra in to kljub temu, da tudi v letu 2014 še ni bil končan. A zgodili so se veliki premiki in obnova drugega nadstropja je številnim skupinam obiskovalcev ponudila edinstveno priložnost, da v živo spoznajo

delo restavradorjev. Ti so pod vodstvom Klavdija Zalarja in Zavoda za varstvo kulturne dediščine čez celo leto v hiši puščali velik pečat (in čisto mimogrede kupe prahu). Restavrirane šablonske poslikave so prostore končno napolnile z duhom časa, ko so v njih ustvarjali veliki slikarji iz rodbine Šubic.

V prihodnjih mesecih jih bomo napolnili še z vsebino – vanje se vrne restavrirano pohištvo in oprema, interpretirana likovna dela, razumljena tudi skozi demonstracije postopkov njihove izdelave pa bomo povezali v celovito zgodbo Ustvarjalnosti.

Spodbujanje ustvarjalnega načina razmišljanja so najbolj občutili otroci. Teh je bilo med obiskovalci daleč največ in lahko bi rekli, da je bilo leto 2014 s številnimi razstavami res posvečeno njim. Pravzaprav sem vedno presenečen nad prijetnimi odzivi najmlajših tudi ob vsaj na videz resnejših razstavah, kakršna je bila v začetku leta (še od leta 2013 podedovana) razstava slik Rada Dagarina.

Iskreno veselje smo delili ob razstavi vrhunskega ilustratorja Gorazda Vahna. Med obiskovalci ni bilo praktično nikogar, ki ne bi poznal slikanic z njegovimi odličnimi ilustracijami, zato je bil užitek ob opazovanju z detajli bogatih, v barvi vrhunskih in zasnovi res premišljenih izvirnikov še toliko večji.

Tradicijo izpostavljanja zapostavljenih zvrsti likovne umetnosti smo nadaljevali aprila z razstavo striparja Zorana Smiljaniča, z njegovimi zgodovinskimi Meksikajnarji pa smo spoznali še del nepoznane slovenske zgodovine. Stripu pa je bila posvečena tudi avgustovska

Nagrajenci 1. slikarskega ekstempora Iveta Šubica (Jerca Oblak, Kaja Urh, Simon Jugovic Fink, Peter Gaber)

razstava domačina Iztoka Sitarja, ki je predstavil sveže izdano zbirko neobičajnih desetih ljubezenskih zgodb pod naslovom *Čudaki ljubijo drugače*.

Cikel v polju visoke umetnosti ne povsem priznanih oblik likovnosti pa se je zaključil 20. septembra s tretjim Slovenskim festivalom karikatur. V goste smo letos povabili Hrvaško društvo karikaturistov, ki se je odzvalo s krasno razstavo njihovih karikatur, dopoldanskemu risanju v živo pa sta se pridružila njihov predsednik Davor Trgovčević in podpredsednik Milan Lekić – Lex, ki ju je Poljanska dolina res navdušila. Postavili smo lepe temelje nadaljnjim sodelovanjem, številni nasveti izkušenih mačkov pa so prava spodbuda za delo v prihodnje.

Letos smo imeli tri slikarske razstave. Februarski žled številnim obiskovalcem ni preprečil obiska odprtja razstave slik članov KUD Trata, Združenje umetnikov Škofja Loka pa je po 16 kolonijah tokrat organiziralo prvi Slikarski ekstempore Iveta Šubica. Prvo nagrado je prejela Kaja Urh za sliko z naslovom *Petelinjevo*. Tudi na razstavi slikarjev – gasilcev ob 120-letnici PGD Poljane so bile podeljene nagrade najboljšim, komisijo je navdušil Matic Modic iz Žirov.

Galerija KCSŠ je letos gostila tudi prvo pravo inštalacijo – »Iskanje svetlobe«, zanimivo postavitev domačinke Jerneje Stanonik, ki je s kombinacijo lesa, gline, stekla, kovine in utripanja luči marsikoga prisilila k razmisleku o najglobljih temah človekovega bivanja.

Dobro sodelovanje z OŠ Poljane smo marca kronali s prav posebno mini razstavo Poljane skozi otroške oči.

Ustvarjalne delavnice, poleg otroških omenim le rezbarsko z Erikom Curkom in delavnico perzijske kaligrafije z restavradorjema Tamaro in Mojtabo Honarmandom (slednji prihaja iz Irana), so dodale svoj košček v mozaik vzgoje. V manjšem ali večjem obsegu so bile del obiskov vseh šolskih skupin. Kvaliteten kulturni dan, ki ga ponujamo šolarjem, se bo v prihodnje še nadgradil s postavi-

Boris Oblak, *Karikatura Iztoka Sitarja*, digitalno slikanje, 2012

tvijo stalne zbirke, zato bo teh obiskov kmalu še več.

Kulturno dogajanje so popestrile predstavitev knjig *Govor antike* Dušana Škrlepa in *Ogenj, rit in kače niso za igrače* Milene Miklavčič. Podstrešni prireditveni prostor se je izkazal odličen tudi za predavanja in celo šahovski turnir v organizaciji šahovske sekcije ŠD Poljane. Povezovanje pač mora biti v zavesti vseh in sodelovanje v pripravah strategij na področju turizma to le potrjuje.

S koncem poletja so se začela tudi dela na novo nastajajoči cesti iz Poljan do osnovne šole. V okviru nove ureditve bo tudi Kulturni center slikarjev Šubic pridobil prireditveno ploščad in s tem povsem novo dimenzijo tako pri sprejemanju gostov, ki so do sedaj stali na cesti, kot pri postavljanju novih kulturnih in umetniških prireditev.

Oktobrska poplava del na gradbišču ni pretirano zmotila, rad pa bi se ob spominu nanjo (voda je poplavela tudi galeriji Kulturnega centra) še posebej zahvalil najnovejšima stanovalcema v rezidenčnem apartmaju, restavradorjema Petji in Zoranu Flandru, ki sta bila v res neprecenljivo pomoč pri reševanju pohištva in čiščenju pritličnih prostorov.

Vsem bralcem *Vaščana* želim lepo in predvsem ustvarjalno leto 2015!

Boris Oblak

Poljanski gasilci proti rdečemu petelinu, gledališka predstava ob 120-letnici PGD Poljane

Leto 2014, leto praznovanja in boja z naravo

Leta 2014 naj bi bili poljanski gasilci usmerjeni predvsem v priprave na praznovanje 120-letnice organiziranega gasilstva v kraju, a je narava poskrbela, da smo bili izredno aktivni tudi v operativnem pogledu.

Že v začetku leta nas je na svojo moč opozorila z žledom, ki je v nekaterih delih Slovenije pustil pravo opustošenje. Pri nas ni bilo tako hudo, so pa zato poljanski gasilci priskočili na pomoč tovarišem sosednjih društev. Ni se končalo z žledom ... Prav v mesecu požarne varnosti je po naših krajih z vso silo udarila moč vode. V Hotoveljski grapi je pustila pravo razdejanje. Zopet se je pokazalo, da smo gasilci tisti, ki prvi priskočimo na pomoč. Tokrat je bilo dela za naše člane preveč, zato so nam pomagali gasilci iz sosednjih društev ter pripadniki Slovenske vojske. S skupnimi močmi vseh, tudi krajanov, nam je v nekaj dneh uspelo vsaj delno odpraviti posledice poplav. Samo v prvih dneh po poplavih so naši gasilci opravili 1426 prostovoljnih delovnih ur, v naslednjih dneh pa še 344 ur za čiščenje prepustov in jaškov.

Gasilci ob takih razmerah opažamo, da se ljudje premalo zavedamo posledic prejšnjih ujm in se kljub opozorilom na bližajoče se nevarnosti ne pripravimo v zadostni meri. Kadar narava udari v trenutku, je pravzaprav že prepozno za re-

En, dva, tri Zogarju ... Akademija ob 120-letnici PGD Poljane

Zbor operativnih članov

ševanje materialnih dobrin. V takih primerih ima prednost reševanje človeških življenj. Gasilci ob izrednih situacijah ne moremo biti prisotni povsod, se pa trudimo po najboljših močeh, da bi čim prej in čim bolj učinkovito pomagali. Torej napotek: če javna občila opozarjajo na nevarnost naravnih nesreč, je opozorila treba jemati resno in se dobro pripraviti. Potem bo za vse nas manj dela in manj strahu.

Kljub vsem težavam, ki nam jih je povzročala narava, smo v celoti izpeljali načrtovani program. Večina dogajanja je bilo vpetega v praznovanje 120-letnice PGD Poljane. V sodelovanju z OŠ Poljane smo izpeljali likovni in literarni natečaj, ob koncu šolskega leta pa najboljše tudi nagradili, s Kulturnim centrom slikarjev Šubic smo odprli razstavo likovnih del umetniških duš iz gasilskih vrst, z izdajo posebne številke *Vaščana* pa smo krajanе opozorili na bližajoče se praznovanje, ki je svoj vrhunec doseglo zadnji konec tedna v juliju s slavnostno akademijo, gasilsko parado in veselico z ansamblom Roka Žlindre. Ob pomoči Andreja Šubica, Mateje Tušek, krajanov ter naših članov nam je uspelo pripraviti lepo praznovanje. Veseli smo bili številnih pohval, zadovoljstvo nad našim delom pa je izrazil tudi govornik na slavnostni akademiji, predsednik GZS, Jošt Jakša.

Po dolgoletnem prijateljstvu s tovariši iz Češke Plane nad Lužnico smo na slavnostni akademiji podpisali listino o pobratenju društev in s tem še poglobili naše sodelovanje. Poletno obarvano praznovanje smo konec avgusta zaključili

na Visokem – organizirali in izvedli smo srečanje starejših gasilk in gasilcev GZŠ Škofja Loka.

Izpeljali smo sedaj skoraj že tradicionalno kresovanje na Visokem in dva koncerta – jesenskega s Tonetom Rusom ter spomladanskega v sodelovanju z OŠ Poljane ter ansambli iz bližnje okolice. Izkupiček koncertov je bil skupaj z donacijami krajevnih društev namenjen nabavi AED. Na oktobrski prireditvi Dan oživljanja smo ga tudi uradno prevzeli iz rok predstavnikov poljanskih društev. AED je namenjen oživljanju pri zastoju srca, nameščen je v gasilskem domu v Poljanah in je na voljo vsem krajanom. Pri zastoju srca so minute bistvenega pomena (vsaka minuta od zastoja srca pomeni 10 % manj možnosti za preživetje). Če do zastoja že pride, je najbolje poklicati številko 112, kjer se aktivirajo nujna medicinska pomoč in gasilci. Z AED lahko rokuje vsak, ob odprtju se samodejno oglasijo navodila za delo z AED.

Da smo gasilci res delavni, se je izkazalo tudi ob pobiranju starega železa. Ob pomoči Zidarstva Božnar nam je v eni soboti uspelo zbrati 30 ton odpadnega železa. Glede na to, da je po domovih

Pomoč po žledolomu

Poplave v Hotoveljski grapi

še kar nekaj železa, bomo s pobiranjem nadaljevali tudi spomladi leta 2015. V začetku leta smo izpeljali 7. tradicionalni pohod na Blegoš ob polni luni, jeseni smo se povsili na pikniku na Visokem in popotovali v Slovensko primorje.

Tudi letos so se vse generacije gasilcev udeleževale izobraževanj, srečanj, tekmovanj ... Mladi so navduševali z odličnimi rezultati na vseh nivojih gasilskih tekmovanj. Še posebej ponosni smo na ekipo mladincev, ki se je na prvem izbirnem tekmovanju za gasilsko olimpijado uvrstila med pet najboljših ekip v Sloveniji. V spomladanskem času jih čaka še en izbor, zato močno držimo pesti zanje.

Vsem podjetnikom, krajanom in članom se zahvaljujem za pomoč, ki nam jo izkazujete že 120 let, saj z njo lahko vzgajamo nove gasilske rodove.

Posebna zahvala je namenjena vsem, ki ste letos sodelovali pri pripravi praznovanja in z njim ponesli dober glas o poljanskih gasilcih širom Slovenije.

Hvala operativnim članom, saj jih je letos narava gnala čez vse meje. Brez njih bi bila marsikatera naloga težja, če ne celo pretežka.

V imenu PGD Poljane vam voščim prijetne praznike, leto, ki se nam odstira, pa naj bo polno zdravja, sreče in zadovoljstva.

NA POMOČ!

Janez Oblak,
predsednik PGD Poljane

ŠD Poljane – Z glavo na pravem mestu

V letošnjem letu sta ŠD Poljane zaznamovali dve stvari. Ena je popoln zagon lani ustanovljene sekcije, druga pa povsem nov dogodek v Poljanski dolini. Najbrž uganete, o čem bo govora.

Od glave v oblakih do glav v blatu

V Sloveniji in tujini obstaja že več različnih dogodkov, ki združujejo premagovanje ovir, blato in zabavo. Ideja, da bi nekaj podobnega organizirali tudi v Poljanski dolini, se je pojavila že zgodaj spomladi. Preden pa je prišlo do uresničitve, je bilo treba vložiti veliko truda, dela in domiselnosti. Zamisliti si je bilo treba progo in ovire, pridobiti sponzorje in povabiti obiskovalce ter ne nazadnje progo z ovirami tudi postaviti. Ker pa tak dogodek ne more biti samo dogodek, ga je bilo treba ustrezno poimenovati. Glede na to, da so imena, kot so Oviratlon, Urbani gladiator in podobna že zasedena

Fejstblatneži prečkajo Soro

ali celo zaščitena, si je bilo treba izmisliti nekaj novega. Tako je nastal Blatfejs. Na lepo oktobrsko nedeljo se je tako na Visokem zbralo 376 udeležencev vseh starosti, za katere je skrbela devetčlanska ožja organizatorska ekipa in več kot šestdeset prostovoljcev. Udeleženci so se podali na približno sedem kilometrov dolgo progo, na kateri so premagali 18 različnih ovir: za blatnimi kralji plesa in fejstblatneži jih je čakal potapljaški poligon in prečka. Po hoji čez napeto gurno, mimo rdečega petelina in skozi sotesko pogumnih so se prebili do junaka Blegoša. Za skalnim osamelcem so prišli otoki pogube, prelazi navez in spletke. Pred koncem so doživeli še blatno usodo, žledolom in elektrošok terapijo ter premagali poljanske opice in pajkovo mrežo. Če vas zanima, kaj te zanimive besede predstavljajo, pridite na Blatfejs drugo leto, saj zagotovo bo. (Če pa vas preveč »firbec matra«, si lahko kaj več še vedno preberete na spletni strani <http://blatfejs.si> in si ogledate tudi kakšen video posnetek.)

Fejstblatnež premaguje ovire

Namen Blatfejsa ni bil samo tekmovalnje in premagovanje ovir, ampak – kot že rečeno – tudi druženje in zabava. Program je bil zato sestavljen še iz vrste drugih skupinskih iger, namenjenih teambuildingu, proga pa postavljena tako, da so se zabavali tudi gledalci. Številčna udeležba je pokazala, da zanimanje za take dogodke je, zato se lahko takih in podobnih podvigov veselimo tudi v prihodnje.

»Glava na vrh«

Na pravem mestu ima glavo tudi lani oktobra ustanovljena šahovska sekcija, ki je resno začela s svojim delovanjem. Do konca leta 2014 bo namreč izvedenih osem turnirjev za Pokal Poljanske doline, ki štejejo tudi za občinsko prvenstvo Občine Gorenja vas - Poljane. Na turnirjih se je doslej skupaj pomerilo več kot 30 ljubiteljev šaha različnega znanja in starosti – od najmlajših, mlajših od 10 let, do najstarejših, starejših od 80 let, tako iz domačega okolja kot iz drugih krajev Gorenjske. Iz naše občine se je turnirjev udeležilo 10 posameznikov. Turnirji so se igrali po gostilnah in dvoranih v Poljanah, Gorenji vasi, Javorjah, Starem vrhu ter Žireh. Za zmago na prvem Pokalu Poljanske doline, pred velikim finalom 28. decembra, se potegujejo *Matjaž Brezovar* iz Ljubljane, *Vojko Reven* iz Gorenje vasi ter *Tone Eniko* iz Žirov, medtem ko se odločitev o najvišjih mestih na tekmovanju za občinsko prvenstvo odloča med *Vojkom Revnom*, *Jožetom Čadežem*, *Pavletom Rantom*, *Draganom Radojevičem* in *Janezom Titanom*. V kategoriji osnovnošolcev za

pokal Poljanske doline prepričljivo vodi *Katarina Mazzini*, medtem ko občinskega prvenstva za osnovnošolce ni bilo mogoče izvesti, ker v občini Gorenja vas - Poljane šahistov v tej kategoriji ni. Namen ciklusa turnirjev organiziranih po različnih krajih v dolini ja je bil popularizirati šahovsko igro med krajanima ter k igranju pritegniti tudi katerega od domačih šahovskih mojstrov, ki šah večinoma igrajo po gostilnah ali doma pred računalnikom. Za prvo leto delovanja sekcije je število udeležencev in izpeljanih aktivnosti solidno, tudi iz razloga ker je na Poljansko uspelo pritegniti tudi številne šahiste od drugod. Seveda pa bi bilo še bolj razveseljivo, če bi zbralo pogum več domačih igralcev in s tem pripomoglo k dvigu popularnosti te nadvse zanimive igre tudi v našem okolju. Vsi, ki bi želeli prejemati obvestila o dogajanju in turnirjih, sporočite to po spletni pošti na: sah.sdpoljane@gmail.com.

Ni novega brez starega

Ob omenjanju novih dogodkov in sekcij seveda ne smemo pozabiti na stare, tradicionalne, že obstoječe dogodke in sekcije, ki so nepogrešljivi del delovanja športnega društva. Tako kot že več let doslej sta bila tudi letos uspešno organizirana Visoški tek in Kolesarska dirka na Stari vrh. Še vedno je živa in živahna floorball sekcija, ki s svojo ekipo Polanska banda še vedno drži mesto v elitni slovenski ligi, in skakalna sekcija, v okviru katere se kalijo novi uspešni skakalci in skakalke.

Zbrala in uredila **Mira Demšar**

Četrty turnir za Pokal Poljanske doline in Občinsko prvenstvo Občine Gorenja vas – Poljane na Starem vrhu. V ospredju Jože Čadež in Pavle Rant.

Plezalno društvo Cempin

Plezalno društvo Cempin uspešno deluje že drugo leto. Članstvo v klubu se še vedno povečuje, po zadnjih podatkih šteje že okoli 90 članov. V našem društvu so združene različne generacije, a po srcu smo vsi mladi, saj je tudi osnovno vodilo našega društva, da se vsak član »počut fajn«.

Ko sem kot predsednik mladega društva sedel na skupščini Planinske zveze Slovenije, ki je bila 12. aprila 2014 v Novem mestu, je PD Krka praznovalo 100-letnico. V nagovoru je predsednik društva omenil, da bi moralo vsako društvo imeti neki slogan, ki ga vodi skozi vse generacije. Razmišljal sem, kaj nas še združuje poleg plezanja. Spomnil sem se besed ob nekem dogodku z administrativnimi zapleti, ko mi je prišlo vse do vrh glave. Takrat je kolega iz društva izjavil: »Pust hudiča, medrug sma zatu tole, de se mama fajn.« In resnično društva delujejo dobro le takrat, ko v njem ni rivalstva in zasebnih interesov. Pod tem sloganom bomo tudi mi lahko kdaj praznovali 100-letnico.

Društvo se je dobro vključilo v okolje in še bolj sodeluje z društvi v občini. Tako smo sodelovali z gasilci ob njihovem praznovanju 120-letnice, s Športnim društvom Poljane ob izvedbi druženja društev, s Planinskim društvom Škofja Loka ob tradicionalnem pohodu na Blegoš. Spremljali in nudili smo pomoč slepim in slabovidnim na Blegoš, spremljali smo tudi Janeza Cankarja na njegovem teku z Dobrave na vrh Triglava. Poljanskim osnovnošolcem smo predstavili plezanje. Udeležili smo se tudi delavnic o snovanju razvoja turizma na Starem vrhu. Obenem pa nismo pozabili na svojo osnovno dejavnost – plezanje.

V letu 2013 smo v sekciji športnega plezanja začeli z vadbo športnega plezanja za otroke. Zaradi velikega zanimanja nismo mogli sprejeti vseh otrok, ker nam je primanjkovalo vadiateljev. Vadba je potekala v naravnem plezališču Podpečna in na umetni steni v Kulturnem domu Poljane. Imeli smo dve skupini, mlajšo in starejšo. Iz obeh skupin smo štiri naj-

Gasilska na Storžiču (vzpon po Kramarjevi smeri)

boljše plezalce vključili tudi v Zahodno ligo (tekmovalni otrok v športnem plezanju). Vsi štirje so se zelo izkazali, saj so dosegli solidne rezultate, glede na to, da so nekateri sploh prvič tekmovali v športnem plezanju. Po zaslugi PD Cempin se športno plezanje razvija tudi v Poljanski dolini in končno smo ponudili možnost mladim, da plezajo doma, to je tudi lažje za starše, saj otrok ni treba voziti v oddaljene Žiri ali Škofjo Loko. Prenovili smo tudi malo premično steno, ki zdaj stoji v parku v Poljanah.

Alpinistična sekcija v alpinistični šoli organizira dveletno izobraževanje tečajnikov za naziv starejšega pripravnika za alpinista. Tako je letos uspešno opravilo preizkus znanja za samostojno plezanje deset tečajnikov. Vsi člani smo pozimi in poleti pridno plezali v domačih gorah, obiskali pa smo tudi gore v tujini (Avstrija, Italija, Francija, Hrvaška). Tudi letos poteka alpinistična šola, ki jo obiskuje dvanajst novih tečajnikov. Ponosni smo lahko na tako visoko število tečajnikov, saj imajo mnoga starejša društva manjši vpis. Žal pa nam letos ni šlo vse po načrtih. Tekmovalje v plezanju za Poljanski pokal v Gorenji Žetini na slapu Podrancka ni uspelo, saj zaradi previsokih temperatur slap ni zamrznil.

V našem plezalnem društvu Cempin imamo tudi *tekaško sekcijo*, ki se ukvarja z gorskimi teki. Posamično in ekipno smo sodelovali v vseh pomembnih gorskih tekih. Nekateri naši člani so dosegli

odmevne rezultate. Še posebno smo ponosni na sodelovanje društva in podporo našemu članu Janezu Cankarju, ki je tekkel z Dolenje Dobrave na Triglav. Tek je potekal čez Blegoš, Črni vrh, Tuškov grič, Porezen, Petrovo Brdo, vrh Bače, čez smučišče Kobla, v Bohinjsko Bistrico, Staro Fužino, skozi dolino Voje na Vodnikovo koč, mimo koč Planika na Mali Triglav in na cilj na Triglav. Za to pot je potreboval 15 ur in 11 minut.

Kolesarska sekcija se je udeleževala gorskih kolesarskih tekem za Pokal Poljanske doline. V vzponu na Blegoš so naši člani v svojih kategorijah dosegli prvo in tretje mesto.

Kljub slabi zimi in podrtemu drevju se je *turnosmučarska sekcija* dobro nasmučala. Ostaja le grenak priokus odpovedi tradicionalnega Ski rallyja Leskovica–Blegoš–Leskovica. Narava nam jo pač včasih zagode. Dober primer tega je tudi tridnevno bivanje na Virnikovi planini v času žledoloma. Tu je narava pokazala svojo moč, Cempini pa smo pokazali, da rek »v slogi je moč« res velja. V sklopu turne smuke pa dobro sodelujemo tudi z nekaj drugimi AO-ji. Miselnost našega »ata poljanskega alpinizma«, imejmo se fajn, vsi lepo in z veseljem sprejemajo.

V prihajajoči sezoni nam ne bo dolgčas, idej in želja je več kot dovolj.

Drago Frelj,
predsednik društva Cempin

Smučarski klub Poljane dosega vedno vidnejše rezultate

Konec aprila je Smučarski klub Poljane zaključil že svojo sedmo sezono. Leta 2007 je prevzel vse dejavnosti Smučarske sekcije ŠD Poljane. Začetki organiziranega smučanja v Poljanah sicer segajo v sedemdeseta leta prejšnjega stoletja, vendar pa mladi smučarji vidnejše rezultate na nacionalni in mednarodni ravni dosegajo šele zadnjih nekaj let. Poleg tekmovalnih uspehov pa se člani SK Poljane lahko pohvalijo z organizacijo številnih tekem.

Uspehi

V zadnji tekmovalni sezoni je pri SK Poljane treniralo 55 otrok v kategorijah U16, U14, U12, U10, U8 in malčki. Najmlajši tekmovalci so se merili na tekmah Pokala Ciciban, kjer so med tekmovalci občin Škofja Loka, Gorenja vas - Poljane, Žiri, Železniki in Medvode posegali po najvišjih uvrstitvah. Otroci v ostalih kategorijah so tekmovali v Pokalu Elan, kjer med seboj tekmujejo mladi smučarji iz celotne Gorenjske. V skupnem seštevku tega tekmovanja je SK Poljane zasedel odlično šesto mesto. Med mlajšimi cicibankami (U10) je bila v tem tekmovanju prepričljivo najboljša Sara Peternej, ki je osvojila prvo mesto v skupnem seštevku, k skupnemu uspehu poljanskega smučarskega kluba so veliko prispevali ostali, ki so se prav tako uvrščali na zmagovalni oder. Poleg regijskih tekem so cicibani ter mlajši in starejši dečki in deklice tekmovali tudi na tekmah državnega pokala, imenovanega Pokal Rauch. Kljub močnejši konkurenci so se nekateri mladi smučarji redno uvrščali med najboljšo peterico v Sloveniji, Tia Trampuš pa je celo zmagala na tekmovanju v slalomu. Najboljši so si tako priborili nastop na mednarodnih tekmovanjih pod okriljem Mednarodne smučarske zveze na Slovaškem, v Italiji in Pokalu Loka na Starem vrhu, kjer so se naše smučarke v konkurenci s celega sveta uvrščale med najboljših dvajset. »Z rezultati, ki smo jih dosegli v lanskim smučarski sezoni, sem zelo zadovoljen. Tekmovalci so izpolnili cilje, ki smo si jih zadali ob začetku sezone, vendar pa

Priprave tekmovalk SK na novo sezono na avstrijskem ledeniku Mölltal

menim, da imajo vsi še veliko prostora za napredek,« je povedal Miloš Križaj, glavni trener v SK Poljane.

Organizacija tekem

Kljub mladosti in majhnosti Smučarskega kluba Poljane, se ta lahko pohvali s številnimi aktivnimi člani in prostovoljci, ki veliko pripomorejo k organizaciji različnih tekem in dogodkov. Odmevnejši dogodki, ki smo jih pripravili v zadnjih sezonah, so smučarski pustni karneval, organizacija tekem za Srečkov pokal, Pokal Direndajček za najmlajše z radiem Hit, pomoč pri organizaciji tekmovanja za Pokal Loka in tudi sodelovanje s sosednjimi klubi pri organizaciji nekaterih državnih in mednarodnih tekmovanj v smučanju na smučišču Stari vrh.

Slabe snežne razmere so lani preprečile izpeljavo nekaterih tradicionalnih tekmovanj, ki jih organizira klub, kljub temu pa je prizadevnim članom uspelo izpeljati lepo število tekem na Starem vrhu. »Še posebej pa smo ponosni, da nam je zopet uspelo izpeljati tradicionalno tekmovanje Pokal Blegoš, ki postaja zelo prepoznavno med rekreativnimi smučarji v ožji in širši okolici,« pravi predsednik SK Poljane, Matjaž Kržišnik. Tudi za to sezono v Smučarskem klubu Poljane obljublajo, da bodo izvedli tekmovanje na Blegošu in nekaj tekem na Golavi, če jim bo le zima naklonjena. »Vseh naših projektov

pa seveda ne bi mogli izpeljati brez naših zvestih sponzorjev, za kar se jim iskreno zahvaljujemo,« še dodaja predsednik.

V prihajajoči sezoni smučarski klub Poljane nadgrajuje svoje aktivnosti in program, saj je prevzel organizacijo in izvedbo tekmovanj za organizirane skupine na smučarskem centru Cerkno, kjer so nas sprejeli z odprtimi rokami in se zelo veselijo sodelovanja z nami.

Nova sezona se je že začela

Mladi smučarji pa niso zaspali na uspehih iz lanske sezone. Po napornih pripravah v poletnih mesecih, ko so teden dni preživel na smučišču Cerkno, so že septembra začeli s smučanjem na avstrijskih ledenikih. Decembra pa jih že čakajo prve tekme v novi sezoni. Mlajši smučarji že težko pričakujejo prvi sneg na okoliških smučiščih, medtem ko trikrat na teden pridno vadijo v telovadnici Osnovne šole Poljane. »Otrokom iz Poljanske doline želimo predstaviti ta prekrasni šport in jih navdušiti, da bi se tudi sami želeli preizkusiti v tekmovalnem smučanju,« še dodaja Miloš Križaj in vabi vse zainteresirane, da obiščejo klubsko spletno stran www.sk-poljane.si in se jim pridružijo, da se bo še dolgo pisalo o uspehih poljanskega smučanja.

SK Poljane

Skavt je plemenit

Tako se glasi peti skavtski zakon, ki mi je bil vedno najljubši. Ne zato, ker je najkrajši in si ga je za izpit pred obljubo najlažje zapomniti, ampak zato, ker se mi zdi, da beseda PLEMENIT odlično opiše pravega skavta in na nek način poveže vse, za kar se skavti trudimo.

Nočna straža. Napetost je naraščala že celo noč. Hodim po taboru in s svetilko vsa prestrašena svetim v vsak kotiček najmanjšega grmovja. Kar naenkrat zaslišim glasove, ki so prihajali z druge strani potoka. Napadajo, pomislim. Nemudoma posvetim in opazim lesketajoče se kroge. Ugasnem svetilko in se pripravim na nizki štart. Adrenalin se je sprožil in vse, kar slišim, je divje utripanje srca. Čez nekaj časa spet posvetim. Takrat bolje pogledam in opazim, da so na drugi strani potoka ograjeni osli in da se jim nenormalno svetlikajo oči. Oddahnem si, se zasmejim in nadaljujem s straženjem še dolgo uro in pol. (Eva Mur)

Če nas še ne poznate, naj na kratko napišem nekaj o skavtih. Slovenska skavtska organizacija (Združenje slovenskih katoliških skavtinj in skavtov) je prostovoljna nacionalna mladinska organizacija, ki se ukvarja z vzgojo in izobraževanjem otrok in mladih. Temelji na načelih, ki jih je v začetku 20. stoletja napisal Robert Baden-Powell, ustanovitelj skavtskega giba-

Volčiči ustvarjajo

Na taboru – četa postavlja tabor

nja. V Poljanski dolini smo skavti prisotni od leta 2002, ko je iz Škofje Loke vsak teden prišel voditelj Andraž v Gorenjo vas in nas je nekaj več kot deset mladih začelo sanjati o skavtih v Poljanski dolini. Bili smo tako navdušeni, da smo že po dveh letih (ko smo bili po današnjih merilih še precej premladi za voditeljstvo) organizirali poskusni tabor za izvidnike in vodnice (11–16 let), ki je odlično uspel.

Imeli smo poletni tabor in vedeli smo, da se bosta voditelj in voditeljica tisto poletje poročila. Na skrivaj smo jima pripravili presenečenje. Vsak od njiju je moral nekaj narediti, da se je dokazal. Voditeljica je morala nabrati čim več užitnih rož za čaj, voditelj pa s sekiro presekat zelo debel hloh, tako da se je kar nekaj časa mučil. Ker sta nalogi dobro opravila, sta dobila naše »dovoljenje« za poroko, pa še zabavno je bilo, ker sta tokrat morala izpolnjevati naloge voditelja in ne mi. (Katja Lavtar)

Slastno dišijo

Po prvem taboru smo nadaljevali s četo, čez nekaj let so se nam pridružili še volčiči in volkuljice (8–10 let) in leta 2012 bobri in bobrovke (6–7 let). Skavti v Poljanski dolini spadamo v steg Škofja Loka 1.

Zgodilo se nam je na letošnjem poletnem taboru. Vsak dan je bil en voditelj na postavitvi ognja. Ogenj je bil postavljen in zakurjen že v prostem času po kosilu, nato pa smo odšli na kopanje. Ker se je nebo pripravljalo na plohe, smo ogenj pokrili s ponjavo, da lesa ne bi zmočil dež. Vrnili smo se s kopanja, v tem času je res padlo nekaj kapelj dežja, v taboru pa ognja ni bilo več in ponjave tudi ne. Kar je ostalo okrog ognjišča, je bilo le nekaj kovinskih vogalov ponjave. Tisti, ki se niso šli kopat in so pazili na tabor, so bili seveda preveč zaposleni z igranjem kart, da bi opazili, da je ponjava pogorela skupaj z ognjem ... (Lucija Bogataj)

Ampak, kdo skavti zares smo? O tem sem povprašala skavtske voditelje. Odgovori so se glasili:

Skavti smo tisti, ki ...

- si v težavah žvižgamo in pojemo.
- se nam ni težko lotiti nečesa novega, no-rega ali visokoletnega in v tem uživamo.
- ki se občasno lotimo česa, kar nam ni nujno, iz veselja, da bi drugemu kaj dobrega storili.

Na taboru – dvig zastave

- se veliko smejimo, se podimo po naravi in radi pomagamo drugim.
- skrbimo za osebno rast otrok na vseh področjih razvoja.
- hodimo po poti, kjer je ni.
- veliko pojemo, hodimo na volitve, uživamo v naravi in znamo postaviti odlične zgradbe.
- skušamo za seboj svet pustiti za odteneke boljši, kot smo ga prejeli.
- vrtimo svet na bolje.
- aktivno preživljamo svoj prosti čas, skrbimo za okolje, radi pomagamo sočloveku in imamo dejaven odnos z Bogom.
- otrokom, mladim in včasih tudi njihovim staršem širimo obzorja duhovnosti, pripadnosti in povezanosti z naravo.
- se trudimo biti čim bolj odgovorni državljanji in kritično pristopati do današnje družbe.

Biti skavt. Zame to pomeni imeti življenje, ki ima vedno smisel. Vsako življenje ima smisel, vendar življenje skavta ga ima vedno. Ni pomembno, kaj se zgodi, najde se pot, po kateri se bližajo Večni sreči. Obiskovanje skavtskih srečanj, taborov in drugih dogodkov me veseli, ker vem, da bom tam srečna in bom to, kar sem. V teh šestih letih skavtstva sem vedno odkrivala nove stvari, se učila življenja v naravi in spoznavala nove ljudi, nove prijatelje. Na srečanjih smo vedno našli temo za pogovor in včasih tudi pustili stvar, da so šle malo po svoje. In ravno to mi je všeč. Da ni pomembno, koliko časa preživimo skupaj, vedno mine hitro in ostane v lepem spominu. (Marija Možina)

Če vas o nas še kaj zanima, pa obiščite našo spletno stran: <http://skofja-loka1.skavt.net>.

Mateja Lavtar

Utrip župnije v letu 2014

Hvaležen sem urednici *Vaščana*, da me je tudi letos potrpežljivo spomnila in sem tako »po sili razmer« prevzel vlogo »kronista« in skušam spraviti na papir dogajanje v župniji v letu, ki se izteka. Dodana vrednost hvaležnosti pa je v tem, ker želi, da se »sliši (napiše) tudi druga stran« in tako pridejo v javnost dogodki, ki jih »poklicni« časnikarji občinskega ali medobčinskega glasila enostavno »spregledajo« ...

Novo leto smo začeli s številnimi čestitkami javnih ustanov, društev in zasebnih podjetij. Marsikatera prireditev v Poljanah je bolje obiskana tudi po zaslugi oznanil v cerkvi. »Če je bilo pri maši oznanjeno, pa že ne more biti slabo ...« Nič čudnega, če je potem župnik povabljen na skoraj vse občne zборе, ki se odvijajo v januarju ali februarju. Če ne zmore prej, pride vsaj k zadnji točki ...

Žled v začetku februarja ni prizanesel drevsom v višjih legah župnije. Člani župnijske kolesarske ekipe so tako ves sobotni dopoldan čistili odpadne veje v sadovnjaku pred mežnarijo na Gori ...

V drugi polovici februarja je dvanajst romarjev iz župnije obiskalo Egipt s Sinajsko Goro, Jordanijo (mesti Petro in Aman)

Obnova žlebov na cerkvi na Gabrški Gori

Obnovljena cerkev na Gori

in Izrael. Ustavljali smo se na krajih, ki jih je zaznamovala zgodovinska pot Izraelcev Stare zaveze, trgovska žilica puščavskih trgovcev, arhitekturne umetnine grškega in rimskega časa, stopinje zgodovinskega Jezusa ter svetinje judovskega, krščanskega in muslimanskega verskega izročila.

Na veliko noč, 20. aprila, letos že tretje leto zapored zaradi deževnega vremena ni bilo procesije.

Mesec maj je mineval ob šmarnicah, ki smo se jih ob nedeljah udeleževali ob različnih znamenjih, postavljenih po razgibanih delih župnije (Žabja vas na Becencovem travniku z blagoslovom koles, na dvorišču pri Demšarjevih na Visokem, kjer smo blagoslovili novo družinsko znamenje, v Dobju pri Dobenčanovi kapelici, na Lovskem Brdu pri Platiš, kjer smo blagoslovili obnovljen Marijin kip na stari hiši). Drugo nedeljo v maju je bil na parkirišču ob cerkvi blagoslov motoristov in njihovih motorjev.

Letos so bile tri »društvene« maše. Ob 120-letnici PGD Poljane so se sredi junija zbrali gasilci v uniformah, da so se zahvalili Bogu za delovanje društva ter se spomnili vseh pokojnih članov, od ustanoviteljev, podpornikov do operativcev. Na Kristofovo nedeljo (20. julija) so se stanovalske maše s praporom sv. Kristofa udeležili člani Združenja šoferjev in avtomehaničnikov Žiri. Z izvirno okrasitvijo oltarja ob letošnji zahvalni nedelji, ko so predstavili izdelke čebel in orodja, ki jih uporabljajo

ali so jih uporabljali v preteklosti, so se izkazali čebelarji izpod Blegoša. Ob godu njihovega zavetnika, sv. Ambroža, so v čebelarskih uniformah v nedeljo, 7. Decembra, z društvenim praporom obudili spomin na pokojne člane in pri nedeljski maši prosili za blagoslov čebeljih družin.

Oratorij, ki je bil že dvanajsti po vrsti, je v času od 6. do 11. julija zbral dvajset animatorjev in skoraj sto otrok, ki so ob glavnem junaku, apostolu Petru, trenirali zaupanje ob geslu: »Na Tvojo besedo«.

Po prvem poletnem »sejmu« pri sv. Križu smo člani župnijske kolesarske ekipe zavrteli pedala in jo mahnili prvi dan do Stične, drugi dan do Škocjana, tretji dan do Marije Bistrice v hrvaškem Zagorju, četrti dan do samostana v Olimju, peti dan do lazaristov pri sv. Jožefu nad Celjem in šesti dan preko Tuhinjske doline naravnost v Poljane. Kljub nabranim 480 km smo jo odnesli brez dežja, ki ga je letošnje poletje obilno ponujalo.

V nedeljo, 21. septembra, smo na začetku novega veroučnega leta blagoslovili šolske torbe in prosili za Božji blagoslov v šoli in pri verouku.

Vsako leto imamo v oktobru mašo za starejše Poljance, nato nadaljujemo s srečanjem v dvorani Kulturnega doma. Članice in člani Krajevne organizacije RK so neutrudni pri izvedbi sprejema za »sive panterje« ...

V soboto, 18. oktobra, nas je dvajset iz župnije poromalo v Sombatel na Madžarskem, rojstni kraj našega farnega zavetnika sv. Martina. Obiskali smo tudi Slovence v Porabju, Monošter in Gornji Senik. Čez dve leti, ko bo 1700-letnica rojstva sv. Martina, bomo ob bližajoči se 600-letnici župnije Poljane romali v Francijo, kjer je Martin deloval kot škof in tam tudi dokončal zemeljsko bivanje.

Ob poplavih, 22. oktobra, ko je naglo naraščajoča umazana voda zalila farno cerkev v višini 165 cm, smo imeli v vseh prostorih pod cerkvijo 100 cm vode, kar je največ, odkar cerkev stoji na tej lokaciji. Zalita je bila veža, kuhinja, gospodinjsko stanovanje (soba s sanitarijami), shramba, prostor pred pisarno, župnijska pisarna, župnikova soba s sanitarijami, pevska soba, kurilnica, dvorana pod cerkvijo, sanitarije za obiskovalce cerkve. Voda je uničila fotokopirni aparat, prenosno ozvočenje, ki je služilo mašam na prostem pri podružnicah ob »sejmih«, in pohištvo, ki ga je dosegla. V sanitarijah je blato, ki se je usadlo na dno v višini 20 cm, poškodovalo sedem vratnih kril, ki so razpadla. Voda je zalila tudi obe peči: peč za centralno ogrevanje v celotni višini in peč za ogrevanje cerkve. Oba gorilnika sta bila poškodovana in sta sedaj generalno obnovljena ter po zaslugi požrtvovalnih vzdrževalcev spet delujeta. Nekaj cerkvene opreme smo očistili (sedem bander, nebo za procesijo), nekaj bo treba kupiti na novo (omare, tri slovesne mašne plašče ...). Koliko je bilo dejanske škode, se bo videlo, ko bomo nabavili nove stvari.

Poplave niso prizanesle niti cerkvi v Predmostu.

Kljub namočenim, a s pomočjo prostovoljcev očiščenim prostorom smo na zahvalno nedeljo, 9. novembra, obhajali nedeljo zakonskih jubilarantov. Poslali smo več kot sto vabil in udeleženci so žareli od veselja.

V sredo, 26. novembra, se je 12 sodelavcev pri dobrodelnosti v župniji udeležilo srečanja sodelavcev Karitas na Ponikvi in generalke koncerta Klica dobrote v Celju.

Letos smo bili »gospodarsko« precej aktivni. Zamenjali smo vsa okna v prostorih pod cerkvijo (les/aluminij), vgradili protipoplavna vrata, ki pa žal niso vzdržala vodnega pritiska. Na Volči smo popolnoma na novo uredili električno zvonjenje, pri sv. Križu montirali nadstrešek na pročelju cerkve in zamenjali dotrajana okna. Naj-

več izdatkov je letos šlo za obnovo podružnične cerkve Marije Vnebovzete na Gori (Malenskem vrhu): nova so polkna v zvoniku, obnovljeno in utrjeno je ostrešje, nova je kritina, žlebovi, fasada, okna, odtoki meteorne vode. Veliko je bilo prostovoljnega ali »udarniškega dela«, tako pri pripravi lesa za ostrešje kakor tudi pri pripravi podlage za novo fasado. Poleg krajanov, ki spadajo pod gorski zvon, so se izkazali tudi člani PGD Poljane, ki so eno soboto »robkali« staro fasado in jo pred zidarskim posegom tudi temeljito oprali. Ne smem pozabiti na gospodinje, ki so kar štiri mesece skrbele, da delavci niso bili lačni ... Vsakokrat, ko sem jih vprašal, kakšna je bila hrana, je bil odgovor enoten: odlična. Tako smo se najedli, da bomo komaj delali ...

Hvala Bogu, da so ljudje kljub krizi pripravljeni prispevati »dar uboge vdove«, da so kulturni spomeniki, med katere spadajo vse cerkve v župniji (nekdanj romarske), vzdrževani, obiskani in urejeni. Še posebej sem hvaležen javnim in tihim darovalcem, ki ob smrti domačih ali sorodnikov darujejo namesto minljivega cvetja za »venec, ki ne ovane«.

Naj Bog blagoslavlja vse ljudi dobre volje, ki si prizadevajo, da bi kraj (župnija) dihal v duhu medsebojnega spoštovanja, vzajemne pomoči in v prizadevanjih za skupno dobro!

Jože Stržaj, župnik župnije Poljane

Oratorij v Poljanah

Intervju:

Iztok Sitar – stripar in karikaturist

Iztok Sitar je priznani slovenski stripar in karikaturist. Med drugim je avtor Dirka – zaščitnega znaka Visoškega teka in Kolesarske dirke na Stari vrh – in stripa o Jaku Pokori v Gorenjskem glasu. Med njegova najbolj znana dela spadajo Sperma in kri, Zgodba o Bogu, Črni možje, bele kosti, Zgodovina slovenskega stripa 1927–2007 in Dnevnik Ane Tank.

► Kljub temu da prihajate iz Poljan, med Poljanci niste tako poznani. Kaj bi o sebi povedali sokrajanom, ki vas še ne poznajo? Kdo je Iztok Sitar?

Ne vem, če sem res tako nepoznan ... Je pa res, da sem vedno bolj deloval na državnem kot na lokalnem nivoju. Tistim pa, ki me ne poznajo, priporočam branje kakšnega mojega stripa, pa me bojo spoznali.

► Kdaj ste se odločili za strip in zakaj ravno strip? Kdo vas je nad tem navdušil?

Stripe sem rad bral že kot otrok, moja najljubša revija je bil *Zabavnik*. Vsak teden sem komaj čakal petek, takrat je namreč izšel *Zabavnik* pa še konec šole je bilo. V osnovno šolo nisem prav rad hodil. Najljubši mi je bil likovni pouk in dobro mi je šlo pisanje spisov, tako da je bilo čisto logično, da sem začel risati stripe, ki so pač zmes obojega. Včasih učitelji niso preveč radi videli, če je mularija brala stripe, in to še med poukom, zdaj so pa veseli, da sploh kaj berejo, pa čeprav so to stripi. V srednji šoli za oblikovanje v Ljubljani je bilo veliko navdušen-

cev za strip, takrat sem narisal svoje prve prave stripe, itak sem se pa tam počutil kot riba v vodi.

► Ste eden tistih Slovencev, ki verjetno najbolje poznajo strip in njegovo zgodovino. Kje in kdaj ima strip svoje začetke? Lahko pričakujemo ponatis *Zgodovine slovenskega stripa*?

Ravno letos je minilo 100 let ne samo od prve svetovne vojne, ampak tudi od prvega slovenskega stripa. Izjemno zanimiv je primer elefantiaze, ki ga je narisal Hinko Smrekar. Sicer pa se je moderni strip rodil v Ameriki leta 1895, takrat kot film, in sicer iz povsem komercialnih razlogov boljše prodaje časopisa. Paradoksalno pa je, da je zdaj, v času recesije, prvi na udaru in ga v časopisih najlaže pogrešajo. Pohvaliti pa moram *Gorenjski glas*, ki že od leta 1993 v vsaki številki objavlja pasico stripa, poleg njega ga kontinuirano objavlja samo še *Mladina*. *Zgodovina slovenskega stripa* je razprodana, a ne pripravljam ponatisa, pač pa novo, dopolnjeno in razširjeno izdajo.

► Ali obstajajo pri stripu kakšne zakonitosti? Kaj je pomembnejše in kaj prej nastane – slika ali beseda; lik ali zgodba?

Najbolje pri stripu je, če sta tako risba kot scenarij dobra in se med seboj dopolnjujeta, tako dobimo dober strip. Vedno se napiše najprej scenarij in potem nariše strip.

► Kako je ustvarjati v današnjem času? Ali si pri risanju kaj pomagata z računalnikom oziroma grafičnimi programi?

Moj proces dela je tak, da najprej napišem scenarij, potem strip narišem s svinčnikom na malo trši akvarelni papir, zatem risbo tuširam s čopičem in črnim tušem, na koncu pa ga še pobarvam z akvarelnimi barvami, se pravi, vse delam ročno. Računalnik uporabljam samo za skeniranje in pošiljanje stripa naročniku. Mlajše generacije pa bolj kot ne delajo skoraj vse z računalniki in različnimi grafičnimi programi.

► Poljancem je od vaših del verjetno najbolj znan Dirko – lik, ki teče, kolesari, smuča, nosi nogometno žogo namesto glave. Kako je prišlo do njegovega nastanka?

Uh, od tega je pa že tako dolgo, da se skoraj ne spomnim, kako je nastal ... V glavnem, zaprosili so me za maskoto, pa je nastal Dirko.

► V *Gorenjskem glasu* lahko beremo

Jako Pokoro, v *Vaščanu* v zadnjih letih Pegi. Z njimi zbadljivo prikazujete resničnost sodobnega časa. Se vam zdi, da je satira tudi v stripih v teh ne ravno rožnatih časih še pomembnejša in tudi bogatejša?

Včasih sem risal tudi politične karikature, tako da mi kratka forma pasičnega humorističnega in satiričnega stripa, kot sta Jaka Pokora in Pegi, kjer v dveh ali treh sličicah poveš celo zgodbo, najbolj leži. Sicer sem pa take kratke stripe risal za večino časopisov pri nas, od *Dela* do *Dnevnika*, *Slovenca*, *Večera*, *Republike*, *Nedela*, *Kaja*, *Antene*, *Jane* itd. Zagotovo je satira še kako pomembna v teh časih, škoda je samo, ker je časopisi zaradi recesije skorajda ne objavljajo več. Če pa že objavljajo stripe, rajši kupijo tuje, ker so pač veliko cenejši, to pa je dolgoročno seveda slabo za slovenski strip. Po drugi strani pa zdaj izide veliko stripov, tako domačih kot tujih avtorjev, v knjižnih izdajah, česar si še pred desetimi leti nismo mogli predstavljati.

► V intervjuju za *Stripburger* ste govorili o picah, pubertetnicah, pivu, partiji in partiji pingponga – vse na črko p. Zakaj ravno ti motivi?

Ne vem sicer, zakaj je dal urednik tak naslov intervjuja v *Stripburgerju*, je pa res, da v mojih stripih nastopajo resnični protagonisti v realnih ali pa fiktivnih situacijah. Ko sem risal Bučmanove za *Dnevnik*, to je bil pasični strip, ki je izhajal deset let, vsak dan je izšla ena pasica, sem v zgodbah upodabljal svoje prijatelje in znance v različnih humornih prizorih. Deni-

mo, za en teden sem šel na morje v Fiesio in potem sem imel materiala za celo poletje. Tudi v realističnih družbeno angažiranih stripih, kot so *Glave*, *Dnevnik Ane Tank* ali *Čudaki ljubijo drugače*, rišem obraze resničnih protagonistov v večinoma najstniških temah, ki so mi nekako najbližje, zato je v mojih stripih toliko pubertetnic.

► Tudi Poljane se začnejo na črko P. Je imelo kdaj kakšen vpliv na vaše ustvarjanje to, da prihajate iz Poljan/Poljanske doline?

Mogoče je res nekaj v Poljanski dolini, da je iz nje izšlo toliko umetnikov in pisateljev, sicer pa je rodni kraj lahko velika inspiracija za vsakega avtorja. Ker so Poljane precej katoliška vas in ljudje v veliki večini volijo desne stranke, so moji stripi pač kritični tako do Katoliške cerkve kot politične desnice.

► Vaše zadnje večje delo je zbirka ljubezenskih zgodb iz Poljanske doline z naslovom *Čudaki ljubijo drugače*, ki ste jo pred kratkim predstavili v Štefanovi hiši. Imate že nove načrte?

Posamezni stripi so v zadnjih letih izhajali v *Mladini*, ker pa Poljanci niso ravno navdušeni bralci te revije, jih verjetno ne poznajo. Protagonisti vseh desetih takšnih ali drugačnih ljubezenskih zgodb iz knjige so tako ali drugače čudaški Poljanci, sicer resnične osebe v fiktivnih situacijah. Ena zgodba je tudi avtobiografska, dve pa sta adaptaciji tekstov poljanskih pisateljskih rojakov Ivana Tavčarja in Borisa Pintarja. Mogoče se bo kdo še spoznal v stripu, ki se ga da kupiti v novi Modrijanovi knjigarni v Škofji Loki, in če je še niste obiskali, je zdaj prava priložnost za to! Trenutno delam novo serijo desetih zgodb iz Poljan, to je v bistvu drugi del *Čudakov*, sicer imam pa še toliko idej za stripe, da bi moral živeti vsaj še par življenj, da bi lahko vse narisal.

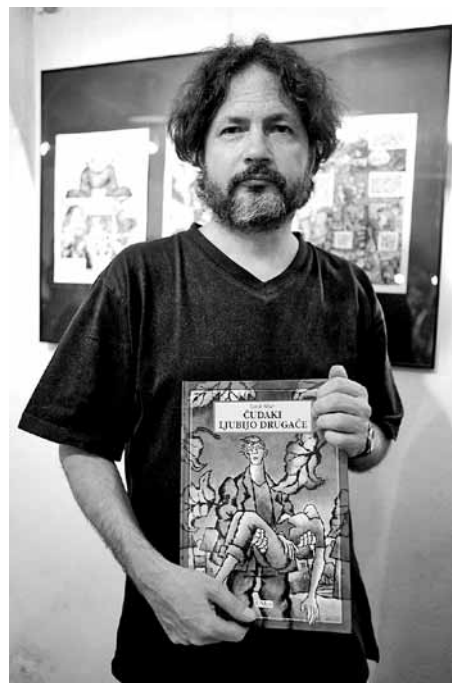
► Na katero svoje delo ste najbolj ponosni in zakaj? Katerega bi predlagali v branje nekomu, ki še nikoli ni bral stripov, da bi ga nad njimi čim bolj navdušili?

Najljubši so mi moji družbeno angažirani stripi, vsekakor pa bi predvsem mladim bralcem, najstnikom, priporočil stripe *Dnevnik Ane Tank* (ki je ob izidu dobil tudi Zlato hruško za kvalitetno mladinsko branje), *Čudaki ljubijo drugače* ter *Striporeke*, v katerih so na humoren način prikazani slovenski pregovori in reki, ki so zelo primerni tudi za božična in novoletna darila.

► Kakšna je prihodnost stripa na Slovenskem? Kaj bi svetovali nekomu, ki se odloči za to ustvarjalno smer?

Naj se ukvarja s čim drugim. Šalim se, če je nekdo res zavzet za stripe, ga ne more nič odvrniti od tega, je pa res, da je zdaj situacija veliko slabša kot pred dobrimi dvajsetimi leti, ko sem se jaz začel profesionalno ukvarjati s stripom. V prihodnosti stripu ne kaže prav dobro, upam pa, da se bodo razmere sčasoma popravile in da bojo stripi spet dobili svoje mesto v časopisih, kamor tudi spadajo. Sicer pa je pred kratkim svoj prvenec izdal mladi Martin Ramoveš iz Suše, tako da se za prihodnost stripa na Poljanskem ni bati.

Mira Demšar

Čudaki ljubijo drugače izpod peresa Iztoka Sitarja

Prostor, arhitektura in tradicija bivalne kulture Poljancev

Od prvih zavetij pa do danes se je spreminjal način bivanja, ne pa tudi pomen bivališča. Bivališče združuje materialne dobrine z njihovimi simbolnimi pomeni. Med slednjimi sta domačnost in spomin najpomembnejša vez s prostorom. Domač in spominov poln je lahko tudi javni prostor, kot je na primer središče vasi, kjer se srečujemo z ljudmi, ki z nami obujajo preteklost, pripovedujejo zgodbe in novice; ali pa je to klopca na trgu, ob kateri si se igral in družil s sovrstniki – že ob pogledu nanjo privrejo na dan mladostni spomini. Danes se pomen bivanja izgublja v virtualnem svetu. Mladina dobesedno zgublja stik z realnostjo in ustvarja svojo domačnost in spomine v neskončnem prostoru, ki ne ceni ne zasebnosti ne toplote domače peči. Zato je treba obuditi vrednote bivanja in oživeti pozabljene prostore spominov.

Ohranjanje vezi s tradicijo za boljše bivanje

Za Poljanca je Poljanska dolina najlepši konček sveta pod soncem. Polna kmetij in zaselkov, razsutih po zeleni preprogi travnikov. Kjer so bili za to primerni pogoji, so nastale vasi, do katerih se stekajo razpršene poti. A če pobliže pogledamo, takšne idile že nekaj časa ni več. Rušiti se je pričela z rastjo industrije po mestih in vaseh. Ljudje so pričeli opuščati kmetovanje, namesto kmetij pa so kot gobe po dežju začele rasti enodružinske hiše.

Z naraščanjem prebivalstva se vzporedno večja potreba po novih stanovanjskih kapacitetah. Za Slovence kot tudi za Poljance je značilno, da smo radi na svojem, v svoji hiši. Enodružinske hiše so zavzele podeželje. Temu, glede na pozidavo in poselitev pokrajine, pravimo razpršena gradnja, kjer ima družina poleg hiše še svoj vrt in svoj dovoz. Tak način urbanistične ureditve podeželja zelo obremenjuje naravo, negativno pa vpliva tudi na družbene ureditve v kraju.

Naši predniki so pred poseljevanjem doline najprej spoznali naravo te pokrajine. Razumeli so vreme, vetrove, tla, rastline in s pomočjo tega znanja vedeli, kje so primerne parcele za naselitev. Dokaz za to so več sto let stare domačije, ki še vedno ponosno kljubujejo zobu časa. Z vse večjim poseljevanjem naše doline je pričelo zmanjkovati primernih lokacij in primerne terena. V ta namen so se ljudje pričeli posluževati tako imenovanih »škarp« ali pravilneje opornih zidov. V naši dolini je zaradi terena nešteto opornih zidov, malih, velikih, betonskih, kamnitih. Vse v maniri, kako si pridobiti čim več uporabnih površin. Pri tem pa se pozablja na znanje in vedenja naših prednikov, ki so za marsikateri prostor vedeli, da ni primeren za gradnjo zaradi skritih vodnih izvirov, slabe geološke podlage ... Zato je pri izgradnji objekta na neznanem terenu treba opraviti predhodne geološke raziskave, da se predvidi potrebno temeljenje, oziroma se ugotovi, če je teren primeren za gradnjo.

Čeprav raziskave stanejo, niso primerljive s stroškom, ko plaz ali talna voda ogrozi hišo.

V povojnem obdobju so se pričele na podeželje seliti tovarne, ki so omogočale ljudem zaslužek, s katerim so si številni gradili hiše. Za Slovence je značilno samograditeljstvo, še posebej na podeželju. Pojavile so se enodružinske hiše po vzoru tipskih načrtov, tako imenovani socialistični tip gradnje. Take hiše prepoznamo po številnih balkonih, enoličnih fasadah, številnih oknih, da se ne razlikujejo od sosedove hiše, v notranjosti pa se pojavljajo dolgi hodniki, nefleksibilni zaprti prostori, dve ali več nadstropji. Danes se te hiše spopadajo s številnimi problemi. Številne so bile zgrajene z namenom, da bo v njih stanovalo več družin. A ekonomsko ugodnejše razmere od današnjih, predvsem pa vloga samograditeljstva je vplivala na to, da so si otroci zgradili svoje hiše in so tako ti predimenzionirani objekti večinoma skoraj prazni. Prav tako se lastniki teh objektov spopadajo z velikimi energetskimi izgubami pri ogrevanju, saj v času gradnje ni bila izdelana izolacijska fasada in so se pri gradnji pojavili številni toplotni mostovi. Poleg tega se lastniki, ki hočejo preurediti prostore, spopadajo z majhnimi prostori, ki so velikokrat neuporabni. Za kakršne koli rušitve sten, za katere se ne ve, ali so nosilne ali ne, se je treba posvetovati s statikom. Tudi energetska sanacija mora biti premišljena, da se z njo ne zaduši objekta, s čimer se povzroči tako imenovani sindrom bolne stavbe. Slabo zračeni prostori vplivajo na počutje stanovalcev, razvoj plesni ... Največ škode pa so ti objekti naredili s svojo postavitvijo v prostor. Brez nekih urbanističnih pravil so se prosto pojavljali vsepovsod. Zasedli so prvovrstna kmetijska zemljišča ali pa so zrasli sredi nemogočega terena. Sedaj so taki objekti tudi velik strošek za občino, saj so kljub navidezni ulični ureditvi brez osnovne ulične infrastrukture, kot so kanalizacija, cestna ureditev, ulična razsvetljava.

Novodobne oblike stanovanjskih objektov na dolini temeljijo predvsem na dveh načelih oblikovanja objektov. Ena je sledenje trendom sodobnega oblikovanja, druga pa posnema pretekle oblike v prostoru. Pri obeh se pojavljajo tipski načrti, ki pa imajo svojo slabo plat.

Delo arhitekta je v naši državi razvrednoteno. Novograditelj se še prevečkrat odloči za poceni tipske načrte, pri katerih se projektant ne ozira na vreme, veter, pot sonca, teren ... Tipski načrti niso prilagojeni neki dotični lokaciji. Tako kot so naši predniki spoznavali lokacije, tako naj bi se arhitekt spoznal s prostorom, za katerega bo zasnoval objekt, hišo in prav tako naj bi ob tem spoznal tudi naročnika in njegove želje ter oblikoval najboljšo rešitev. Tako nastane hiša, prilagojena lokaciji in lastniku. Da stvari ne bi ušle izpod nadzora in oblike objektov ne bi podivjale, skrbijo prostorska določila občine in zakonodaja.

Slaba stran objektov, ki posnemajo pretekle oblike, pa je ta, da številni elementi, ki se dodajajo na sodobne hiše, na teh predstavljajo kič. Oblike, zaključki, barve, kakršni koli okraski na starih domačijah, kajžah, hlevih, kozolcih, utah in lopah izhajajo iz funkcije elementa, kjer je le-ta poudarjen. Tak primer je na primer risanje vogalnih kamnov na neki nov objekt. To je enako pacanju šminke na nedolžen obraz.

No, pa smo se dotaknili barvanja in s tem fasad, kar posledično pomeni barv fasad. Med arhitekti je znan izraz, da za Slovenijo velja terorizem barv fasad. Neskončna paleta barv in njihova cenovna dostopnost je omogočila, da si vsakdo pobarva svojo hišo v najljubši barvi. Na srečo je občina pričela regulirati, katere barve so primerne za naš prostor in tako omilila barvno onesnaženje prostora. Na žalost pa številne hiše ostanejo brez fasade več

Pogled s Kupčuša

Amerikanski pogled

deset let. Ne samo da je njihov videz vizualno neprimeren, predstavljajo velik strošek za lastnika, saj poleg toplotnih izgub prihaja tudi do počasnega propadanja hiše.

Zanimivo je, da oblikovanje notranjih prostorov v novodobnih hišah vleče številne vzporednice s preteklostjo. Tako kot v starih kmečkih domačijah, kjer je skupen prostor »hiša«, se v sodobni hiši pojavi odprt dnevni prostor, združen z jedilnico ali celo še s kuhinjo. Ker prostori skušajo biti čim bolj osvetljeni, se v nasprotju z domačijo, ki je preluknjana s številnimi majhnimi okni, v sodobni enodružinski hiši pojavijo panoramsko okno, široka balkonska vrata ... Tudi organiziranost in fleksibilnost prostorov ter opreme je podobna.

Število prebivalcev naše doline bo še naprej naraščalo. Dolina zaradi svojih lepot še vedno privablja nove prebivalce. Kljub graji njeni, na trenutke nespametni pozidanosti, še vedno ostaja biser narave in njenih prebivalcev. Ekonomska kriza bo marsikoga odvrnila od zidanja novega objekta. Obnove starih hiš, domačij so velikokrat velik strošek, ampak s pravilno izvedbo, s pravilnim pristopom in dobrim načrtom ter upoštevanjem in poznavanjem tradicije dajo na koncu neverjetno zadovoljstvo lastniku. Urejanje mansard in obnavljanje praznih nadstropij hiš pripomoreta k boljši gospodarnosti s prostorom in ohranjanju narave in lepote doline.

Vaško sredi(parkiri)šče Poljan – prostor v pričakovanju boljših časov

Vsak narod ima svojo zgodovino in kulturo. Če slednja neha obstajati, tako neha obstajati narod. Da se je izoblikovala in ohranila kultura nekega naroda skozi zgodovino, se je morala prenašati iz roda na rod. Svoje zgodbe, znanje so si ljudje sprva izmenjevali ob ognju, kasneje so se pojavili forumi, trgi, akademije in gledališča, vse za širjenje in ustvarjanje kulture naroda. Iz ustnih virov so se besede prelevile v tiskano besedo in ljudje so lahko brali o svoji pripadnosti nečemu. Elektronika je omogočila širjenje neke kulture preko celotnega sveta. Kljub dobi elektronike pa ostaja nuja človeka po stiku z drugim človekom, po prvinskem prikazovanju in spoznavanju svoje kulture, stiku s človekom, ki ga veže isti tok zgodovine, in želja širiti vse to na svoje potomce.

Za Slovenijo je neka idilična oblika vaškega kulturnega življenja trg pred cerkvijo in vaška lipa, kjer so starci modrovali med sabo in jih je mladina lahko poslušala. Ne prvega in ne drugega pa Poljanci nimamo. Na žalost je vojna poleg vseh smrti Poljanam zadala še izgubo svoje mogočne baročne cerkve. Namesto nje je zrastle obeležje žrtvam vojne. Ne do prvega in ne drugega dogodka ne bi smelo priti. Ne bi smelo biti vojne in vseh nepotrebnih smrti kot tudi ne rušitve nečesa tako pomembnega – pomembnega tako za Poljance kot tudi za narod. Nedolgo nazaj je profesor na zagrebški fakulteti za arhitekturo, ki sem ga poslušal (žal se imena ne spomnim več), dejal, da izguba neke dediščine ne predstavlja zgolj izgube za neki kraj, mesto, niti ne samo za neki narod, ampak za celotno človeštvo. Poljanci pa smo z izgubo nečesa tako pomembnega v prostoru izgubili še nekaj več. Izgubili smo svojo vlogo na dolini. Nekdaj središče, ki je dalo ime celotni dolini, je pristalo v senci Žirov in Gorenje vasi.

Res je, da se je v središču Poljan po poružitvi cerkve skušal prikazati »napredek«. Zgradili so se novi objekti s storitvenimi dejavnostmi, stanovanji, gasilski dom in industrijski objekti. Najpomembnejši je zagotovo objekt kulturnega doma s svojo dvorano. Pred kulturnim domom je za tako majhno lokacijo nastala kar velika zelenica in tako se je zgodba o razvoju in nadaljnjem napredku vasi končala. Vse skupaj je obkrožila še cesta in izrinila pešca ter v središče vasi pripeljala avto.

Poljanci smo raztreščeni po vseh možnih »grapah«, bregovih in vrhovih naše doline. Ko se v Poljanah odvija proslava ali v dvorani poteka igra, koncert ali pa je pred domom gasilska vrtna veselica, pridemo iz svojih bregov in »grap«, ker čutimo nujno po druženju, spoznavanju novega ali obeleževanju preteklosti. Po končanem dogodku pa središče vasi zopet ostane parkirišče z zelenico in nekaj drevesi, ki nimajo komu nuditi sence ali

Parkirišče v središču Poljan

Otroško igrišče

zavetja, le pločevini avtomobilov. Pred nekaj leti so se v parku postavila otroška igrala. Vse od izoblikovanja današnjega stanja središča Poljan na zelenici dnevno verjetno ni bilo večjega veselja, kot je veselje igrajočih se otrok, ki se ne ozirajo na preteklo zgodovino, ampak so na tem prostoru zaradi svoje potrebe po druženju. Tako so otroci postali edini pravi uporabniki središča.

Reševanje problema vaškega središča Poljan je nadvse zahtevna naloga. Poleg zgodovinskega konflikta v prostoru je tu še zahteven geografski in oblikovalski prostorski problem. Reševanje prvega bo moralo biti v maniri sprave. Verjetno so rane še pregloboke in trma ter ponos za opravičilo prevelika, zato bo arhitekt postavljen pred zahtevno nalogo oblikovanja prostora v prostor, kjer bodo vsa obeležja ovrednotena enakovredno. Zaradi geografskih problemov in oblike lokacije bo projektant postavljen pred problem dolge ozke lokacije, ujete med cesto in potok. Pri tem bo treba premagati višinsko razliko v terenu in ukrotiti na čase poplavljačo Ločivnico. Tudi prometna ureditev bo predstavljala zahtevno nalogo.

Občina je za vaško središče Poljan že dala izdelati idejne arhitekturne in urbanistične rešitve. Le-te naj bi bile podlaga za občinski podrobni prostorski načrt (OPPN) za lokacijo vaškega središča. Kljub že porabljenemu denarju za predlagane rešitve bo treba izdelati nove predloge. Za to so krive oktobrske poplave. Agencija Republike Slovenije za okolje je namreč območje zelenice označila za poplavno območje.

Ker bo projekt verjetno obrnil šest ničel na končnem poračunu, se pojavi problem financiranja projekta. Ker gre v večini za javni program, zasebnih vlagateljev verjetno ni pričakovati. Glede na finančno stanje, v katerem je celotna država, si bo občina sredstva za izgradnjo najverjetneje skušala pridobiti iz evropskih sredstev, kar pa bo časovno še podaljšalo čakanje Poljancev na urejen prostor sredi Poljan. Mogoče je sreča v nesreči ta, da s počasnim pripravljanjem prostorskih načrtov projekt še ni bil izveden in oktobrske poplave niso mogle povzročiti poškodb na vaškem središču, ki ga še ni.

Ureditev ceste skozi Poljane proti Javorjam je izboljšala varnost pešcev. Ureditev je omogočila tudi prvo simbolično obeležje nekdanje cerkve. Kljub temu pa je promet v središču Poljan eden glavnih problemov. Ne glede na to, kakšen bo projekt in ali bo ohranjal prvotno pozidavo ali pa nove objekte na drugih mestih lokacije, bo največja težava reševanje parkirnih mest, nekaj novih bodo Poljane pridobile z ureditvijo poti do OŠ Poljane, ki je v tem trenutku v fazi gradnje. Vendar to še zdaleč ne bo dovolj. Vsekakor pa središče ne sme izgubljati prostora, namenjenega prireditvam, zelenju, pešcem, otrokom, na račun parkirnih mest.

Poljancem je velik kos trave pred kulturnim domom postal vsakdanji. Kljub temu navezanost nanj ne sme biti prevelika. Poljane potrebujejo urejen zunanji prireditveni prostor, prostor za druženje, namenjen pešcu, starejšim kot tudi otrokom, namenjen igri, posedanju ali proslavi. V ta namen bo treba nekatere dele tlakovati. Res je, da je stati v travi prijetno, če ta ni mokra in ne stojiš do gležnjev v blatu.

Potok Ločivnica in bližina reke Sore predstavljata nevarnost poplav. Nasipi ali protipoplavni zidovi bi popolnoma porušili videz središča. Ena od možnih rešitev je povezovanje potoka z urbanistično ureditvijo. V svetu pa tudi pri nas so primeri dobre prakse, ko se z razlivnimi površinami kontrolira reka ali potok v času poplav. Ko le-teh ni, so ti prostori del parkovne ureditve. Zadnji takšen primer pri nas je ureditev središča Velenja.

Poljanci smo družabni ljudje, če imamo le priložnost za to. Zato potrebujemo prostor, svojo »vaško lipo«, kjer bomo lahko obujali svojo kulturo, svoje običaje, ohranjali naše narečje. Tako bo v proces oblikovanja vaškega središča Poljan treba vključiti javnost in prisluhniti njenim potrebam in željam. Prav tako je v proces treba vključiti društva in organizacije, ki bodo s svojim delovanjem skrbale za dogajanje. Le tako se bo lahko izoblikovalo uporabno in življenja polno vaško središče.

Uroš Cankar

Stavbna dediščina in način življenja na Poljanskem

Začetki loškega gospostva segajo v leto 973, ko je nemški cesar Oton II. freisinski škofiji podelil del posesti Kranjske krajine: Loko, Selško in Poljansko dolino ter Sorško polje. V lasti freisinskih škofov je ostala vse do leta 1803, ko jo je habsburška monarhija podržavila in je posest prešla v last avstrijskega cesarja.

Dr. Pavle Blaznik v svojih preučevanjih poselitve Poljanske doline ugotavlja, da je bila do 13. stoletja zaključena prva kolonizacija slovenskega prebivalstva. Najprej je bilo poseljeno dolinsko dno v vsem spodnjem delu do Hotavelj, potem pa zelo gosto vse prisojno območje pod Blegošem, Koprivnikom, Starim in Mladim vrhom. Naselitev v hribovite dele na desnem bregu pa so kolonizirali od 12. do 14. stoletja. Sledila je počasnejša kolonizacija odročnejšega in manj ugodnega hribovskega sveta. Še danes so tu hribovske kmetije, ki imajo razmeroma veliko zemlje in to v glavnem v obliki celka.

Župnija Poljane združuje dokaj zaokroženo ozemlje srednje-ga dela Poljanske doline med Brdi na zahodu, Gabrško goro na vzhodu, severnimi pobočji Pasje ravni na jugu in južnimi pobočji Malenskega vrha na severu. Poleg dolinskega dela Poljanske doline od Srednje vasi do Loga obsega še stranski dolini Ločilnice in Hotoveljščice. Tla so po dolini naplavinska, na severu težka ilovnata, na jugu večinoma apnena, na vzhodu so skrilavci. Vasi so srednje velike, v dolini umaknjene pod bregove, da se izognejo poplavam. Po hribih so raztresene, z značilnimi samotnimi kmetijami, kjer se je vršila naselitev le po posameznikih. Razdelitev zemljišč oziroma oblika parcelacije temelji na starih kmetijskih sistemih in pojasnjuje gospodarski in socialni ustroj vasi ter način naseljevanja območja, posamič ali v skupinah.

Bognarjeva hiša, nekoč županova bajta v Županušu

Kmečki dvorec na Visokem

Zemljiška razdelitev na delce

Parcelacija je močno razdrobljena, posamezne kmetije imajo zemljo enakomerno razdeljeno po vsem polju, bodi si pravilnih ali nepravilnih oblik. Prebivalstvo je bilo naseljeno istočasno, saj bi sicer težko dosegli tako pomešanost parcel. Tako zemljiško razdelitev imajo: Log, Delnice, Lom in Dolenje Brdo.

Zaselska (vaška) razdelitev

Pri zaselski razdelitvi so deleži posameznih posestnikov v nepravilnih oblikah neenakomerno razmetani, a največ zemlje imajo okoli domačije. Tako zemljiško razdelitev imajo: Poljane, Predmost, Srednja vas, Volča, Lovsko Brdo, Podobeno, Gorenje Brdo, Malenski Vrh, Jazbine, Gorenja in Dolenja Ravan, Log in Vinharje.

Samotne kmetije in skupine samotnih kmetij

Samotne kmetije so popolnoma osamljene, brez medsebojnih povezav. Bistveno za samotno kmetijo je, da ima vso svojo posest v enem samem sklenjenem kosu, celku okrog doma. Kmetije s celki so značilni izraz skrajnega individualizma v agrarnem gospodarstvu. V okviru samotnih kmetij se vse življenje razvija v posamezni, zase živeči družini. Pri skupinah samotnih kmetij je vsaka kmetija celota zase, hkrati pa tudi rahlo povezana, ker mejijo s polji druga na drugo. Tako zemljiško razdelitev imajo v osrednjem delu poljanske doline: Visoko, Smoldno, Kremenik, Kovski in Bukov Vrh.

Stanovanjske hiše v osrednjem delu Poljanske doline po arhitekturni tipologiji spadajo v alpski regionalni tip. Govorimo o

kmečki arhitekturi, kmečkih dvorcih (Županovše, Visočen ...), velikih kmečkih hišah. Stavbe so bile velike, pravokotnega tlorisa, nadstropne, širokih čel, brez gankov in čopov. Strme strehe so bile krite s slamo, lesom (šinklni), nekatere tudi s škrljem. Vse do konca 19. stoletja je večina stavb imela slamnate strehe, ki smo jih v 20. stoletju najdlje videvali na kozolcih. Po velikosti so bile pritlične in nadstropne hiše. Mogočnejše in večje stavbe so bile že v celoti zidane iz kamna. Na loškem ozemlju so bile velike nadstropne kmečke hiše pogostejše kot na drugih alpskih območjih. Številčno najmočnejši je bil pred 19. stoletjem skromnejši tip pritlične, večinoma pol lesene, pol zidane stanovanjske hiše ali pa skromnejše nadstropne hiše. Bajte so bile v celoti lesene, stesane iz brun. Opeka se je pričela uporabljati šele v drugi polovici 19. stoletja. Stavbe so bile zgrajene iz priročnega materiala: lesa, kamna, ilovice, slame, materialov, ki jih je dajala najbližja okolica.

Do današnjega časa so se ohranile predvsem večje in trdnejše zgradbe; pol leseno arhitekturo so že v 19. in 20. stoletju večinoma radikalno prilagodili novemu načinu življenja. Tako so prevladujoče deloma lesene, deloma zidane stavbe skoraj že povsem izginile ali pa so ostale v senci mogočnejših arhitektur. Kamnoseški detajli, kovano železno okrasje (vrata, okenske mreže) so krasili mestno kot tudi podeželsko arhitekturo. Tu srečujemo predvsem polkrožne portale, okna in line s posnetimi robovi, v 18. stoletju pa predvsem manjša baročno oblikovana kamnita okna s profiliranimi prekladami in policami ter kamnite stebre, ki podpirajo obokano notranjost ali arkadni hodnik (Županovše). Stroge bele fasade so krasili s figuralno ali arhitekturno poslikavo (freskami in raznimi arhitekturnimi motivi, kot so bordure, šivani vogli, pilastri, monogrami in letnice) na primer Županovše in Brentežova hiša v Predmostu, Mačkova

hiša v Žabji vasi, Šarucova hiša v Hotovlji, Mrakova hiša na Volči, Hmelinška hiša Na Logu, Kovšakova in Kožuhova hiša na Kovskem Vrh, Skoblova hiša v Bukovem Vrh, Krniškova in Visoška hiša na Visokem ... Poslikavanje fasad je na loškem največji razmah doživelo v 18. stoletju. Seveda pa so si vse to lahko privoščili samo najbogatejši.

Hiša

Osrednji prostor, ko smo vstopili v hišo, je bila veža, s črno »kuhno« po navadi v njenem zadnjem delu. Tako je bilo v vseh hišah vse do druge svetovne vojne, nekaj se jih je še ohranilo, le da so v drugačni uporabi. Kuhalo se je v peči, le ob velikih praznikih na ognjišču. Na letah pod stropom so sušili meso, dokler hiše niso dobile dimnikov. Dim se je kadil po celotni veži, skozi okno, vrata in v ostrešja. V kuhinji oziroma veži je bila »marejna«, to je omara s policami, kjer so bili shranjeni železni lonci in glinene sklede, čerfe z mlekom, sol in druge kuhinjske potrebščine. Kuhinjsko orodje so bile: lopar, pometunca, greblica, burkle in valar za burkle. Za pokladanje polen in butar so uporabljali železno stojalo na štirih nogah, imenovano koza ali vzglavnik. Na kozo s tremi nogami so postavljali železne lonce in kozice. Ognjiščni prostor so uporabljale samo gospodinje. Vodo so v kuhinjo nosili iz bližnjega studenca ali pa jo zajemali iz vodnjaka ali »boča«. Štern za kapnico v tistem času še niso poznali. Pri teh vodnih napravah se vode ni dalo zapreti, zato je voda neprestano tekla v kamnito ali leseno korito, ki je bilo zunaj v bližini domačije ali ob studencu.

Ljudje so si svetili z leščerbami, preprostimi svetilkami na loj ali laneno olje. Črno kuhinjo so osvetljevali s trskami. Treske so hlapci obrezovali na posebnem stolu in jih nato sušili na vroči peči. Zataknilo so se v luknje v zidu ali v čelešnik. Spodaj se je postavil škaf z vodo, da so se v njej gasile padajoče iskre in pepel. V hiši, kjer se je mikal in predel lan, je bilo svetljenje s trskami nevarno, ker je bila velika nevarnost, da se predivo vžge.

Iz veže so vstopili v prostorno hišo, danes sodobno imenovana dnevna soba. Hiša je bila glavni prostor, ki ga je ogrevala peč. V enem kotu je bila peč brez zapečkov, njej diagonalno nasproti je stala kvadratna miza s klopmi in stoli. Nad njo je bil bogkov kot s križanim in z nabožnimi slikami na steklo. Slike na steklo so bile zelo pogoste. Naslikali so jih bodisi domači ljudski po-

Žabja vas pozimi

dobarji bodisi potujoči umetniki. Le-te so v poljanskih domovih že prava redkost. Tudi stari izrezljani sveti duh, je že izginil iz-nad mize, kjer je svojčas visel. Štirioglata vdolbina v steni nam danes priča, da je tam nekoč visel sklednik. Tudi ta še redko visi v kakšni hiši. Vsaka hiša je imela v steni vzdano manjšo ali tudi več omaric – zidno »marejnco«, kjer so shranjeni najrazličnejši predmeti. Ob peči je stala »mentrga«, v kateri se je mesil kruh in v njej so čakale droži na naslednjo peko. Na latah, ki so bile pritrjene nad pečjo, so pozimi sušili mokra oblačila. Strop je bil največkrat lesen, danes je tak ohranjen samo še pri nekaterih starejših hišah, ki so preživele predelave. Tram in deske so obrezani na ajdovo zmo, na osrednjem tramu pa je bila po navadi vrezana tudi letnica nastanka in mogoče tudi inicialke takratnega gospodarja. Stropi so bili navadno gladki, belo popleskani, le pri mogočnejših hišah še lahko opazimo mavčni štukaturni okras. Skoraj vse hiše so imele na obeh straneh po tri okna.

Zraven hiše je bila po navadi dokaj ozka kamra, ki je imela le po eno okno. Presledki med okni v hiši so enaki le med prvimi tremi, medtem ko je presledek med tretjim in četrtnim oknom večji in označuje na zunaj ločilno steno med hišo in kamro, ki je bila pogosto k hiši prizidana kasneje. V kamri je bila navadno le postelja in skrinja, kasneje je skrinjo zamenjala omara za oblačila. Tu sta navadno spala gospodar in gospodinja. Iz veže so vodile stopnice v »keudar«. Tega niso imele vse hiše, ampak samo tiste, ki so bile v celoti ali deloma podkletene. Na Visokem in v Županušu v Predmostu lahko še danes vidimo zgornji in spodnji keudar pa verjetno še kje ... Kleti že na zunaj kažejo svojo lego, ker imajo majhna in visoko ležeča zamrežena okenca. V kimnati so spali otroci. Zraven nje je bil štiblc, največkrat uporabljen za shrambo.

Nadstropje so v letu 1814 na Poljanskem imele le redke hiše. Če pa ga je hiša že imela, je bila razdelitev prostorov enaka kot v pritličju: na vež, gorejna hiša, gorejna kamra, prostor nad kuhinjo se je imenoval štiblc, zraven nje je bila gorejna kimnata, ki ima v nasprotju s spodnjo nižji strop, imenuje se tudi kašča, če imajo v njej shranjeno žito. V vseh prostorih so bile skrinje različnih velikosti. Kašča je bila ponekod samostojna zgradba (pr' Mežnarji na Bukovem Vrh, v Karnišnk na Visokem), dru-

Freska Janeza Nepomuka in sv. Štefana v Žabji vasi iz 18. stoletja

gače pa je bila kašča običajno lesena sobica, zgrajena na podstrešju, kjer je shranjeno žito v velikih pregrajenih skrinjah – »pregradih«.

Stavbe so imele leseno strešno ogrodje, imenovali so ga rošt in ga imajo še danes skoraj vse stavbe. Na špirovce so vodoravno pribili rimlne, nanje so privezovali škopnik iz ržene slame. Odprtini na čelnih straneh so zapažili z dilami, a so v času Ilirskih provinc Francozi zaradi prevelikega krčenja gozdov prepovedali uporabo lesa za gradnjo, predvsem za čelne oboje stavb, in predpisali zidanje čelnih zatrepov.

Vhodi v stavbe so navadno imeli lesene podboje, v mogočnejših hišah pa iz obdelanega kamenja, po navadi polkrožne oblike s porezanimi robovi na ajdovo zmo. Vratna krila so bila dekorativno obdelana, lahko tudi kasetirana. Skromnejše hiše so imele preprostejšje podboje in vrata. Okna so bila manjša, s kamnitimi ali lesenimi okenskimi okvirji, navadno zamrežena, predvsem v pritličju, ki so jih zapirali z lesenimi zapahi (okna na smuk). Kajže in bajte so bile po navadi deloma zidane iz kamenja, deloma lesene iz tesanih brun.

Gospodarska poslopja

Glavna gospodarska zgradba je bil hlev. Ta je navadno stal vzporedno s smerjo stanovanjskega poslopja ali pa je bil kot enotna domačija, kjer so stanovanjski in gospodarski prostori razvrščeni v ravni vrsti pod enotno skupno streho. Pri tem tipu stavb je bil prehod med stanovanjskim in gospodarskim delom znotraj stavbe. Hlevi so bili v tem času manjši, saj je še prevladovalo pašništvo. Bili so predvsem v celoti leseni, deloma leseni, deloma zidani iz kamna. V celoti zidani so bili izjemno redki. V spodnjem delu, imenovanem hlev, je bil prostor za živino in »listnk«, kjer so shranjevali steljo za zimski nastilj. Svinjaki niso bile samostojne stavbice, prašiči so bili skupaj z ostalo živino, ločeni od nje le z nizko leseno ograjo. Nad hlevom je bil pod, na katerega je vodil mostovž ali pa se je nanj prišlo z bregu. Z lesenimi stenami je bil razdeljen na več prostorov, ki so služili za spravilo sena. V prvem prostoru, ki je bil večji od dru-

gih, so včasih mlatili. Tu so po navadi imeli shranjeno še razno poljedelsko orodje. V delu poda, ki je bil nad hlevom (štalo), so bile v tleh odprtine (loputnki), pokrite s premakljivimi deskami, skozi katere so živini metali krmo, kadar je ta bila v hlevu.

Kozolec

Za sušenje pridelkov, zlasti žita, praproti in krme, je bil kozolec že v uporabi. Prevladoval je vezan toplar, imenovan »kozu«. Pri revnejših kmetijah je bil navadno enojni (stegnjeni kozolec) ali kozolec z birtaham, ker je lopa kot predpasnik vpeta v kozolec. Zaradi izpostavljenosti enojnih kozolcev vetrovom je le-ta moral imeti poševne kole, ki so podpirale stebre s podporami. Stebri in podpore so stali na lesenih ali kamnitih podstavkih (babah). Hlapca za obkladanje niso poznali. V Poljanah in okolici je sprejemač, ki je obkladal kozolec, stal na deski, ki je bila položena med dve lestvi. Tako obkladanje kozolca se imenuje obkladanje na dilo. Vezan kozolec ima še danes spodaj prostor za vozove in razno orodje, prostor nad njim se imenuje v križih, vrh tega je še drug oder, ki je zapažen z deskami. Večina danes ohranjenih kozolcev, predvsem pa toplarjev, še vedno stoji na prvotnih lokacijah kozolcev (na prepišnih legah), čeprav so jim že večkrat morali zamenjati preperele lesene dele.

Kajže, bajte

Njihovo pojmovanje izhaja iz velikosti bivališča – kajže, bajte presežka prebivalstva, ki ga grunti niso mogli ali hoteli preživeti. Nekoliko večja (posestno in arhitekturno) je bila kajža. V Poljanah in okolici se je za obe kategoriji prebivalstva uporabljal izraz bajtarji. Kajžarska in bajtarska prebivališča so bila postavljena stran od gruntov ali ob obstoječih naseljih, ob robovih gruntarskih polj. Med 19. stoletjem je bilo število kajžarjev vedno številčnejše, posebno zemljiški odvezi. Kajžarji so se preživljali z malo obrtjo, malo podeželsko trgovino in dnino. Bivalni in gospodarski prostori v kajžah so bili združeni pod eno streho. Število prostorov je bilo skromno. Čez prag se je prišlo v vežo, v kateri je bila tudi črna kuhinja. Iz veže so bila vrata v »hišo« in kamro. Gospodarska prostora pa sta bila klet in hlev. H kajži je po navadi sodilo tudi nekaj zemlje.

Bajte so bile posesti gruntarjev in so nudile še skromnejše bivalne razmere. V njih so po navadi bivali gostači. Bajta je navadno obsegala le vežo s črno kuhinjo, hišo in redko še hlevček. Gostači so bivanje v bajti in obdelovanje kosa zemlje okoli bivališča morali odslužiti na gruntu z določenim številom dnin – »tabarhu« na gruntu. Tabarh so morali najprej odslužiti pri kmetu, kjer so gostovali, in šele nato pri okoliških kmetih. To razmerje je kmetom zagotovilo stalno delovno silo. Zemlja, ki jo je obdeloval gostač, mu ni zagotavljala minimuma za preživetje.

Način življenja se je od tistih časov močno spremenil, dediščina pa ostaja in, ker sedanjost stoji na preteklosti, je prav, da se dediščine svojih prednikov zavemo, jo negujemo in ohranjamo, saj je pravzaprav del naše identitete.

Bernarda Jesenko Filipič

Zgodbe moje poljanske sobe za nepozabo

V kleti naše hiše je dolgo spala soba, ki je čakala na prebujenje. Po več letih odlaganja predmetov, spominov na Poljane, družino in mladost, je dočkala svojih pet minut in postala Poljanska soba. Prijetno bivališče, napolnjeno z vonji in mehkiimi, varnimi in toplimi občutki spominov.

Otvoritev sobe je pospremila beseda, ki ne more biti drugačna kot Tavčarjeva. Gledališko branje *Holekove Nežike* iz zbirke novel *Med gorami* smo predstavili Minka Mlakar, Dolinska s Kouskga Varha, naša Neža in jaz. Pripovedovalci za staro kmečko javorjevo mizo smo se odlično počutili. Povest je bila središče, zraven je sodila hrana z domačim kruhom iz krušne peči, zaseko, krhli in domačimi maslenimi piškoti. Za tek je poskrbelo šilce žganja, za žejo malinovec, pa malo vina za povrh.

V tem vzdušju so tudi predmeti pričeli pripovedovati svoje zgodbe, polna soba jih je bila. Ujele so se v valčkane stene z oker obrobo pod stropom, delo malarja, soseda Keuharjuga Juožeta, Tavčarjuga s Četiene Ravni. Mojstrovina, ki jo po hišah, kjer ne belijo prepogosto, še vidim. Vzorec valčka je mehak, mestoma rahlo »spackan«, primerno starosti tehnike in orodja.

V središču sobe, tako kot v središču hiš, je javorjeva kmečka miza iz Žetine. Miza se gleda kot slika, z brazdami, »fleki«, plohi, rezani-

Farturnov mlin

Črna kuhinja v Žabji vasi

mi v konus, slikovitimi stiki. Flika v lesu priča o nerodnem gospodarju, ki je kupil nov likalnik in ga pustil segretega na mizi. Žena je stresala vso jezo nanj, medtem ko je on s filigransko natančnostjo vstavljaj pravokotnik iz lesa. Kako je izdobil tako natančno luknjo v obliki pravokotnika in zanjo odrezal točno prilagajočo leseno fliko, mi ni jasno. Ob strani na spodnji ploskvi ploha so luknje in luknjice, priče številnih predprazničnih večerov, ko so otroci mleli orehe za potico. Noge so povezane z valovitimi, zrucanimi deskami. Na njih so številne nemirne noge ob veselih in žalostnih pogovorih, dobri in slabi hrani, molitvi in prepiru, pustile sledi, kot na kamnu stopnic pri cerkvi sv. Volbenka. Veliko je zapisanega na ubogem lesu pod mizo. K mizi sodi tudi klop, »tadoug« stol, ki je izdelan iz smrekovega lesa, bil mi je tako prijazen, da sem ga z veseljem vzel za družbo.

Pod oknom ob mizi je zelena klop tete Slavke. Verjetno jo je izdelal Lužarju Metod, njen brat in atov stric. Tišlaril je v mali Slavkini kleti. Klop je stala pred njeno hišo in v Hotovlji ni klopi, ki bi slišala več zgodb. Ata in mama sta prenekatero popoldne sedala na njej in klepetala s ciničnim, prepirljivim, z vinom podprtim in cigaretami Drava brez filtra prekajenim Slavknum Juožetam, ki pa je imel široko srce in razgledanost. Slavka in drugi voditelji vaškega življenja so dodajali svoje zgodbe in razprave.

Tudi druga klop je iz Žetine. Pred tem naj bi bila last gostilničarjev Tončke in Janeza iz Javorij, ki sta se jo ob priliki znebila, nekdo pa je rad na njej sedel že v gostilni in jo je zato raje rešil propada in jo postavil v kot za svojo mizo v Žetini. Tako je prenesel malo veselega gostilniškega duha v domačo hišo. Tončka je Javorce dobro obdelovala, Janez pa ob vinskih veseljih ni mogel vsemu slediti, bil pa je prijetna maskota gostilne, ki je imela naročen tudi Gorenjski glas. Včasih sem na tej klopi med raznašanjem pošte prebral *Glas* in pomalical zaseko in klobaso, včasih sem na pojedino pripeljal tudi prijatelj iz Ljubljane. Filmski režiser Boštjan Hladnik je kar dva dni ostal tam, čeprav bi moral biti eno uro po najinem obisku že v Ljubljani. Tončka je zlahka pogostila in v vsem ustregla tudi zahtevnejšim gostom. Njen štibec je ponudila za odmor med popitimi kozarčki in litri ali za uživanje tuzemskih užitkov dveh, ki jih je inspiriral gorski zrak.

Še dva »tadouga« javorjeva stola sta iz mežnarije na Gori. Rad sem imel to lepo kmečko arhitekturo. Pri petnajstih sem sedel na teh dveh klopeh po napornem dnevu, ko smo fantje in dekleta z župnikom Mirom Bončo, Pečelarjum razdirali slamnato streho na delu mežnarije in slamo nadomeščali z eternitom. Jože je našel v slami zaboden prekrasen bajonet s tulcem iz prve svetovne vojne. Zvečer se je razvnela huda razprava, čigav da je ta bajonet. Eni so menili, da tistega, ki ga je našel, drugi, da od Mežnarjeve Francke, ki je mežnarijo upravljala, tretji, da od župnika, ki je lastnik hiše. Skoraj bi med Andrejem iz Malnskega Vrha, ki je zagovarjal prvo tezo, in Košnkum Tonetom zapele pesti, ko je Košenk položil noht na črvi vo mizo, ga nekajkrat zavrtel in zagrozil: »Ket bouha te bom, tokle te bom, ket bouha te bom!« Ko je Andrej začutil, da bi bil lahko ta bolha pod nohtom, se je prepir končal, bajonet naj bi bil župnikov.

Nazadnje ga je Jože izmaknil in ga prodal, tako so mi vsaj povedali. Ta miza je bila moj sen, pa mi zgleda ni bila usojena in želim ji lepo in spoštljivo prihodnost. Stola pa le imam in vesel sem ju.

V kotu sobe stoji omara, v drugem menterga. Povezani sta, ker sta svojo dobo preživel v isti hiši. Mežnarija na Volči se počasi podira, nihče ni mislil iz nje vzeti ničesar več, rešil sem še lep star javorjev ribežen. Omara in menterga sta restavrirani, črvov v njima ne bo, upam pa, da bosta z leti spet dobili pravo staro patino, ki sta jo imeli, ko me je sedANJI poljanski župnik Jože Stržaj peljal v to hišo. Mežnarija je bila pod patronatom Jakluve domačije na Volči. Velik grunt, meni v spominu v zasedbi Katreta, Johane in Jaklna. Jakel je brez roke in z vozička gospodaril gruntu in svojima dvema ženskama. Poseben dogodek je bila pošta v tej hiši, še danes se spomnim točno odmerjenega tringelta za vsako izplačano pokojnino. Tri nakaznice, trije različni zneski, trije različni tringelti. Za vso pošto, ki sem jo v tistih poletnih mesecih prinesel, so se mi tako zahvalili v tej temačni kuhinji. Pavle, ki je kasneje kmetijo prevzel, je na žalost tudi že pokojen. Kmet po duši, veliko je razpravljaj o politiki do kmetov, pa vseeno vzdrževal čisto štal. V hiši je ostalo še polno relikvij, ob katerih so se mi zasvetile oči. Rejta s svojo eleganco in šivi iz preklane leskove šibe, plehnati lustri, drobna šatuljica iz lesa z gostimi luknjicami od črvov, okrušeni okvirji iz gipsa za slike, velika slika vstalega Kristusa na desni strani buohkovega kota, turkizna pinja za izdelavo masla, peharji, lončena skleda, petrolejka ... Zelo sem se veselil, ko sem jih gledal, Pavle pa: »Kar uzem, kar uzem!«

Po stropu sobe so razpeljane žice, ki se končujejo v plehnatih lustrih. Pod stropom je ogledalo, ki mi ga je dal Sprejdnšk Juože. Ogledalo »visi« pod kotom, tako da se človek pod njim vidi v celoti, pa vendar majhen.

Buohkov kot in križanega v kotu sem kupil na boljšaku. Vem, da je njuna zgodba prekinjena, boljšak vzame predmetu dušo, verjamem pa v reinkarnacijo teh predmetov v moji sobi in kar zdi se mi, da jo že dobivata. Mavčev kip Binkoštnega vstalega Kristusa jo ima zagotovo. Kofulova Angelca ga je dobila pri birmi leta 1914 (listek se je med selitvami izgubil) in mi ga dala, ko je hišo prepisala sorodniku. Več kot spada v to sobo, kar veva z Angelco predvsem midva. Oltarček je ovit v prt »IHS«, ki mi ga je naštikala Pečelarjuva Anica in ga obrobila s špicami. Tako je lep, da bi lahko krasil oltar tudi v kakšni poljanski cerkvi! Zraven sodi še zavesa, obešena na žico, in v njej všite špice, ki mi jih je dala Nadja. Sklekljale so jih poljanske marljive ženice, sklonjene nad svoje punklne, kot sem jih videval po hišah in na Ivetovih slikah. Malo kristalno vazico, ki ima posebno rada cinije, je moja mama podarila nama z Nadjo in prepričan sem, da bi bila vesela, ko bi videla, kje opravlja svojo plemenito nalogo častiti Boga. Mama, hvala!

Za vrati na steni je slika Marije device, ki se je preselila iznad atove in mamine postelje v spalnico pri nas doma v Hotovlji. Spalnici smo rekli »soba«. Flodrano pohištvo, ki ga je za poročno darilo naredil Lužarju Metod, je bilo pravo bogastvo. Zakonska postelja, na kateri sta oba starša sklenila svoji življenji, nočni omarici z nočno svetil-

ko, komoda, psiha z ogledalom, miza, stol in kosten so bili komplet, ki sem ga občudoval kot Grohar oltar pri Svetem Jakobu v Loki, ko ga je prvič videl. Vse je bilo tako mogočno, pa še marsikaj se je skrivalo tam. »Najtežje« je bilo najti sveže pečene piškote, ki jih je mama pred praznikom zaklenila v kosten, ključ pa vedno skrila nad vrata. Problem je bil le v velikosti otrok in dolžini njihovih rok, skrivališče se je izdajalo iz roda v rod in piškoti so pogosto izginili že pred prvo praznično sveto mašo ob šestih zjutraj. Soba je bila živa, to sem vedel, kadar sem se pozno ponoči ali celo proti jutru tihotapil skozi vedno odklenjena vhodna vrata in potihno odpiral kljuko vrat na stopnišče, na »vrh«, kjer je bila moja soba. Vrata so vedno škripala in prav neumno sem mislil, da mama ni vedela, kako pozno sem prišel ponoči domov. Enkrat, ko sem »legalno« prihajal iz ne vem katerega gimnazijskega izleta, sem pokukal v sobo in videl, da sta se imela ata in mama rada, ker tako blizu skupaj sicer ne bi spala.

Jaka mi je od doma poklonil mlinček za kavo, pri katerem sem vedno občudoval mehanizem za zapiranje, ki se mi je zdel tako imeniten. Pomagal mi je tudi pri razporejanju predmetov v sobo, napravil mi je album s slikami, ki jih nisem imel več pred očmi in me spomnil na veliko lepega. Par kopit številka 43, na katerih mi je ata Francelj izdelal škornje, ki jih nosim pri branju Holekove Nežike, in kopito, na katerega je pricvikal optale svojega posebnega, povišanega čevlja, je dal težko. Obljubim mu, da se bodo dobro počutili in bodo spoštovani ležali na marejni, ki svoje funkcije prostora za mesenje kruha ne opravlja.

Kakšen je bil najin odnos z Ivetom, še sam ne vem. On je bil z vsemi dober, nekaj privilegijev pa sem imel. Zato sem vesel starih rjavih vtičnic iz njegovega ateljeja in šopka njegovih izrabljenih čopičev. Z njimi ni nabranih pljučnikov nikoli narisal, ker so po navadi oveneli, preden sem mu jih z obronkov Kovčka prinesel na njegovo mizo. Morda pa mu tudi niso bili tako všeč kot meni. Takrat je vrgel žogo na teraso in sva malo pobrcala, lahko da se je le nasmehnil, pokazal in stisnil jezik med ustnici in potegnil s čopičem po platnu, postavljenem na štefalaj.

Še »stena« naše družine je našla mesto v prostoru, iztrganem iz globine zemlje. Slika Kristusa je moje dokazilo o opravljeni birmi leta 1970. Star deset let se je komaj spomnim, še to po verižici z nogometno žogo, ki mi jo je dal boter brat Jože. Lesen križ s Kristusovo glavo je izrezljal Jaka v času njegovega umetniškega navdiha, za katerega čakamo, da se ponovno rodi. Naredil ga je teti Aniki in mi je drag spomin na našo posebno teto v vseh pomenih in podpomenih te besede. Lesen roženvenc mi je dala mama. Mislim, da ga je kupila, kot še več drugih, pri Lazarčkom atu, ki je jagode drakslal, premolil pa tudi veliko. Potem so tu še fotografije, z brati in sestrami, samo sedem nas je, manjka Franci, nesrečni brat, ki je pri dveh letih zbo-

lel za meningitisom in ostal za vedno odvisen od pomoči drugih. Jeretova Franca, ki je ob slabem vremenu vedno kričala s svoje prižnice pred straniščem na štrbunk ali od šestih buk, se ga je vedno spominjala kot najbolj bistrega in živahnega otroka v vasi. Njegova fotografija je zataknjena za okvir. Nad njo moja družina z Nežo, ki je doživeto interpretirala nesrečno srečno Nežiko, Nejcem, ki je vrezal in zarobil štikane prtičke in predstavo posnel, Blažem, ki je vestno spremljal dogajanje in s kotičkom očesa in ušesa lovil snovanja nemogočega očeta, Nadjo, ki ji tradicija veliko pomeni, pridobila pa je tudi veselje za spominjanja svojega moža. Stari fotografiji v velikem okvirju sta spomin časa, ko je padel zvonik stare mogočne poljanske cerkve in je arhitekt Tone Mlakar začutil tok časa in ga ujel v objektiv. Isti motiv, posnet morda deset let narazen z istega mesta. Na prvi cerkev v svoji mogočnosti, na drugi v svoji nemoči s porušnim zvonikom. Trije otroci na bregu so simbol trdoživosti poljanskega človeka. Slike, zataknjene za okvir, so izbrane popolnoma naključno, kar je pač padlo pod roke, kot bi mama Jerica zataknila svoje spomine, tiste, ki bi se ji tisti trenutek utmili.

Po sprehodu po zgodbah se prileže hrana in pijača. Vse postreženo v starih litrih, štefanih, frakelnih, oglatih deci kozarcih, peharjih in škundrah. Nekaj steklovine s solzicami je iz Kamnske gostilne, na enem bolj finem štefanu je vgravirano ime »Tavčar«. Kamnarjuva Oleš in Lojza sta spremljala vaško mularijo, med katero sem bil tudi sam, na nočnih vasovalskih pohodih. S Kamnarsko mamo Lojzo sva se posebno dobro razumela in zato je ta glažuna zame dragocena. Tri kozarce sem dobil od Anžuonucuve gostilne, na enem je vgravirano ime »Čadež«. Anžuonka je pohala najboljše žabje krake in stregla znanim kvartopircem: Tavčarju, župniku, ki se je tudi pisal Tavčar, in Anžuonucu. Kosmov Ivan je morda prav ob tem kozarčku šilšal delčke zgodbe o Holekovi Nežiki, zakaj pa ne?

In spomini se v moji sobi kar valijo, kot snežna kepa s Planince. Na Žagarjuga Janeza, ki je bral del Holekove Nežike leta 1983 na Tavčarjevih dnevih ob Škundrum Nikotu, Podbregarški Sonji in nama z Minko, potem pa premlad in prezgodaj dotrpel svoj vek v težki bolezni. Na Mirana Hercoga, Toncelna, ki je razumel in spoštoval poljansko dušo, predvsem pa poljansko narečje in tudi prekmalu prenehal gledati s svoje prižnice na venček hiš Poljan, Predmosta in Hotovlje.

Valčkana soba ima svoj izgled pa tudi vonj. Mehkoba valčkovega obrisa valuje, pomirja in se združuje z vsemi podobnimi prostori v Poljanah. Pravijo mi, dam ti to, ker zbiraš starine. Pa ni res. Zbiram in ohranjam zgodbe, ki jih predmeti nosijo s seboj. Zato sem raje zbiralec in hranilec zgodb ljudi in življenja v naših Poljanah kot zbiralec mrtvih predmetov.

Andrej Šubic, Šuštarju Andrej

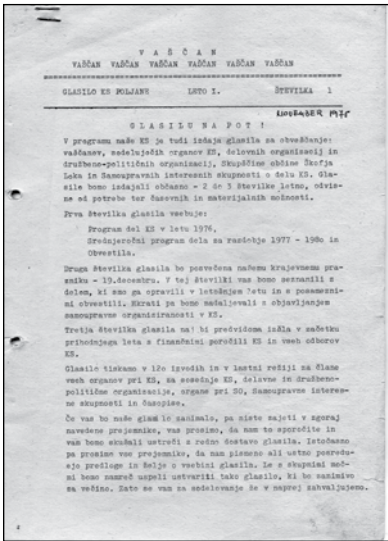
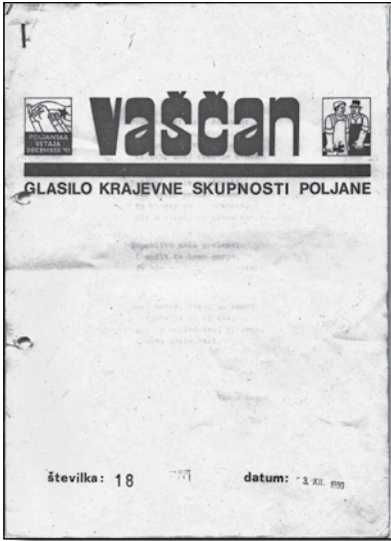
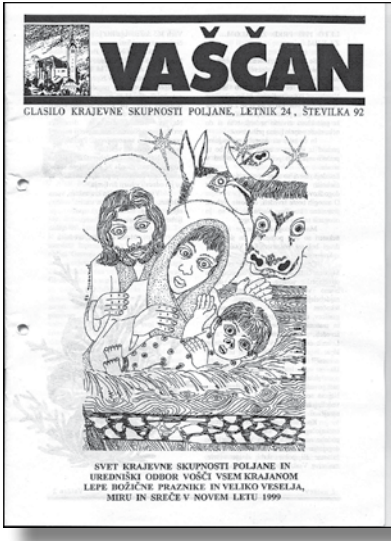

40 let Vaščana

Novembra leta 1975 je začel izhajati Vaščan, glasilo Krajevne skupnosti Poljane. Namenjen je bil obveščanju vaščanov, članov organov v krajevni skupnosti in v Občini Škofja Loka ter delovnih organizacij o delovanju krajevne skupnosti. Prvi uredniški odbor, ki je deloval v mandatu 1975 do 1978, so sestavljali Vinko Pintar (predsednik KS) ter danes že pokojni Jože Goličič, Jože Uršič in Lado Jamar. Vsaj oblikovno bi danes težko govorili o glasilu. Prva številka je vsebovala na sedmih tipkanih listih uvodnik Glasilu na pot, program dela KS v letu 1976 ter srednjeročni plan do leta 1980, na koncu pa še nekaj obvestil. Prva in druga številka sta izšli v nakladi 120 izvodov, kasneje pa med 150 in 300, odvisno od pomembnosti vsebine. Višja je bila naklada ob pripravah na referendum za samoprispevek pri obnovi električnega omrežja leta 1976 pa ob zaključnem računu ali objavi srednjeročnega plana dela. Slednji je bil natipkan kar na 54 listih in razmnožen na ciklostil v 300 izvodih! Sicer pa je posamezna številka obsegala v začetnem mandatu 5–10 strani, v naslednjem pa nad deset. Vinko Pintar je bil urednik do leta 1982, medtem ko so se člani uredniškega odbora vmes zamenjali.

Decembra leta 1980 glasilo dobi naslovnico z osnovnimi podatki in zaščitnima znakoma na obeh straneh napisa VAŠČAN. Vsebinsko je ta številka posvečena poljanski vstaji, v celoti jo sestavljajo prispevki učencev osnovne šole v Gorenji vasi. Naslovnica se uporablja do konca leta 1989, je pa posebno v decembrskih številkah obogatena z ilustracijami Iveta Šubica.

21. številka, avgusta leta 1981, je posvečena 130-letnici rojstva Ivana Tavčarja. Objavljen je fragmentarni zapis literarne zgodovinarke dr. Marje Boršnik o Tavčarju pisatelju in zanimivo razmišljanje Igorja Torkarja o Tavčarju dramatik v primerjavi s Cankarjem. Na priporočilo sveta za informiranje pri občinski SZDL (Socialistična zveza delovnega ljudstva) pa se uredniški odbor razširi v duhu časa s predstavniki delovnih organizacij in mladine ter v novi sestavi uredi že naslednjo številko.

Prva številka *Vaščana*Prva naslovnica *Vaščana*, 1980Naslovnica *Vaščana*, 1999

Leta 1982 je za predsednika krajevne skupnosti izvoljen Bojan Stanonik, ki v uredniškem odboru sodeluje kot član, glavni in odgovorni urednik pa postane Branimir Nešović, novinar kulturne redakcije Dela. Njegova naloga naj bi bila tudi posredovanje za širši krog zanimivih podatkov regijskim in republiškim medijem – Glas, Delo, Radio Žiri in Radio Ljubljana. Po sedmih letih in 22 izdanih številkah tako prehaja urejanje glasila v bolj profesionalne roke. Že dotedanji urednik Vinko Pintar se je namreč zavedal, da so utečene oblike obveščanja, poleg nekaj številk glasila letno in oglasnih desk, premalo in bo treba poiskati nove.

Septembra naslednje leto izide *Vaščan* v novi podobi, in sicer kot prepognjen list, tiskan na obeh straneh, tako da je vseboval štiri strani formata A5. Novi urednik je zapisal: »*Vaščanu* smo spremenili obseg in obliko. Zakaj? Zato da bi lahko izšli vsak mesec in da bi ga dobili v vsakem gospodinjstvu ...« Tako je *Vaščan* izhajal vsak mesec, razen poletnih, do februarja 1987, skupaj 26 števil v nakladi 460 izvodov. Nekaj jih je bilo tudi v tem času »klasičnih«, ko je šlo za objavo zaključnega računa KS, ob krajevnem in kulturnem prazniku, jubilejna 50. številka, volitve v KS leta 1986 na takratni način, kar je pomenilo, da je zbor občanov izvolil skupščino, ta pa na svoji 1. seji svet.

Marca leta 1987 je kot glavni in odgovorni urednik podpisan Jože Šubic, novi predsednik Sveta krajevne skupnosti, gradivo za posamezno številko pa še vedno ureja Branimir Nešović. Vrne se stari format A4 in večji vpliv vodstva KS na vsebino in obliko. Do oktobra leta 1990 izide 10 rednih števil, vmes pa leta 1987 posebna številka Umetnost mladih Poljanske doline v 200 izvodih, o tem v nadaljevanju Brane, ter leta 1988 Publikacija mladih ob slovenskem kulturnem prazniku v 300 izvodih.

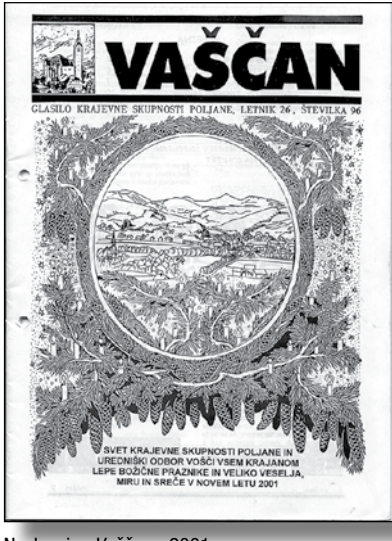
Novembra leta 1990 je na seji uredniškega odbora dogovorjeno, da bo naloge odgovornega urednika prevzel Roman Dolenc, redakcijo posamezne številke pa še naprej Branimir Nešović. Postavi se tudi vprašanje imena glasila, npr. Polanc ali Pota Poljancev. Že naslednji mesec izide predplebiscitna številka, s poudarkom na okroglih obletnicah poljanskih mož, likovno opremo prispeva Maja Šubic. V letu 1991 je v treh številkah zajet nov zagon pri komunalnem urejanju KS pa tudi iskanje soglasja za spremembo imena šole ter vprašanje krajevnega praznika. Od leta 1992 dalje *Vaščan* (ime ohrani) izhaja redno dvakrat letno, pred veliko nočjo

in pred božičem. Naslovnica je zdaj voščilnica, za likovno opremo, ilustracije in vinjete, skrbi Nada Filipič.

Decembra leta 1995 je Roman Dolenc odstopil z mesta predsednika sveta KS, glavna urednica *Vaščana* je postala Majda Debeljak, Tone Krek pa odgovorni urednik, po štirih letih ga zamenja Franc Dolenc, njega pa konec leta 2006 Bernarda Jesenko Filipič. V 90. letih so izšle poleg rednih tudi tri tematske številke, in sicer julija 1994 ob 100-letnici gasilstva v Poljanah, to je bila tudi prva tiskana številka, decembra 1996 na temo samoprispevka za kanalizacijo in ureditev pokopališča ter novembra 1997 s predlogom ureditve središča Poljan. Od tega leta dalje je sestavni del tudi bolj ali manj obsežna Šolska priloga, že od leta 1995 dalje pa je v vsaki decembrski številki objavljena kronika dogodkov odhajajočega leta. Tematski številki izideta ob 110. in 120. obletnici gasilstva. Ob 10. obletnici smrti Iveta Šubica je decembrski številki leta 1999 dodana priloga Spomini, sanje. Pomladna številka leta 2002 je prva z barvno naslovnico, Potovanje na ladji Beagle Maje Šubic. Nekaj naslednjih naslovnici oblikuje Jerneja Kos, od leta 2004 dalje pa Izidor Jesenko celotni ovitek. Naklada se ob koncu 90. let dvigne nad 500 izvodov.

Leto 2010 je za *Vaščana* kritično. Odgovorna urednica razglasi aprilsko številko v uvodniku za poslednjo, glavna urednica je že pred tem odstopila, tajnica KS, ki je nedvomno opravila veliko nevidnega dela, se je upokojila. Zdaj gre za odločitev, ali *Vaščana* ukiniti ali prenoviti. S klikom na katero od spletnih strani so nam vsak trenutek dostopne vse informacije, v nabiralnik redno dobivamo občinsko glasilo pa Loški utrip. *Vaščan* kot zgolj posredovalec informacij, kar je bil ob svoji ustanovitvi, v današnjem času res ne bi imel nobenega smisla več. Za marsikoga bi bila odločitev za ukinitvev povsem logična. Drugače pa je razmišljal Aleš Šubic, član sveta KS. Preveril je podporo nadaljevanju izhajanja glasila na krajevni in občinski ravni ter se odločil. Zbral je preostale člane uredniškega odbora, povabil nekaj novih, zasnoval novo vsebinsko shemo in pred koncem leta je *Vaščan* izšel v 700 izvodih. Odtlej izhaja enkrat letno, decembra, in dobiva značaj zbornika.

Milena Sitar

Naslovnica *Vaščana*, 2001

»60a« ali kaj ostane v spominu in kako se svet spreminja.

Bralci Vaščana, posebej mlajši, me najbrž poznajo predvsem kot hišnega kronista poljanskih gasilcev, tistega, ki paberkuje po starih papirjih, dokumentih, zapisnikih in potem sestavi zapis – zgodbo o 120-letnem delovanju društva požrtvovalnih mož in žena. Naj mi bo tudi ob tej priložnosti, štiridesetletnici Vaščana, dovoljeno ubrati podobno pot, čeprav naj bi napisal neka-kšne spomine na skoraj desetletno urejanje krajevnega glasila. Zakaj? Ugotovil sem namreč, in to ne prvič, da je spomin, vsaj moj, hudo nezanesljiva reč. A to je že del zgodbe o častitljivem jubileju krajevnega glasila (takih na Slovenskem ni prav veliko).

Septembra naju je z Bronko v Kotu (Ajdovskem britofu) z risbami pod pazduho obiskal Iztok Sitar. Ob mrzlem pivu je beseda dala besedo in omenil sem mu, da moram za *Vaščana* nekaj napisati o *Vaščanu* in da sploh ne vem, kaj naj napišem, ker se v zvezi z njim spominjam samo par dogodkov. Takoj je usekal s priložnostno (nenumerirano) številko *Vaščana*, ki je izšla ob kulturnem prazniku leta 1987 in jo je pomagal urejati. »Takrat si odstopil kot urednik,« je dejal.

Ostal sem brez besed. Odstopil? Res? Čakaj, čakaj? Odstopil? Saj sem še naprej delal in urejal *Vaščana*. Res je, da so ob tem zagnali cirkus in da so me potem nekateri ljudje nehali pozdravljati, da me je klical in mi pral možgane kranjski javni tožilec. Čakaj, čakaj.

»Ja,« sem dahnil in ostal brez besed.

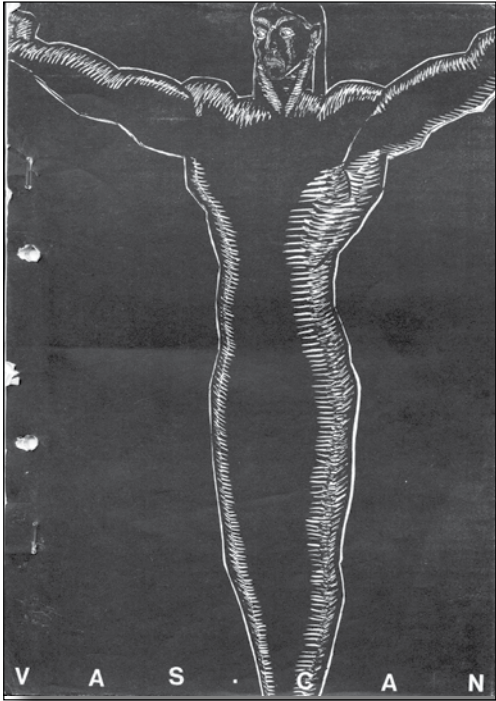
Naj skrajšam. Bolj se je bližal rok oddaje rokopisa, bolj sem bil prepričan, da pisanje o mojem delu pri *Vaščanu* nima nobenega smisla. Milena Sitar je tako in tako obljubila, da bo pripravila prispevek o štiridesetletnici. »Tako je in pika,« sem bil odločen, ko sem prebral njen zapis, »vse je v njem.« Začel sem iskati telefonsko številko Jerneje Bonča, ki sem ji obljubil spis za decembrsko številko. Nikjer je ni bilo. V službi pozabim na *Vaščana*. Mine en dan, mineta dva. Ja, Milena ima številko! Kličem. Ne oglasi se. Nič. Bom Jerneji kar pisal, da ne bom pisal članka, da ni potrebe, saj je že Milena napisala 6739 znakov s presledki. Dovolj.

In potem se oglasi Milena. »No, no, saj smo se zmenili, saj je čisto zanimivo to, kar si povedal, čakaj.« In kaj mi je ostalo drugega, kot da ji odvrnem: ja, prav, bom napisal.

Zdaj je skrajni čas, da pogledamo papirje. V redni februarski, 60. številki *Vaščana* smo leta 1987 objavili:

Umetnost mladih

Konec meseca je izšla publikacija Umetnost mladih Poljanske

doline. Publikacijo sta uredila Boris Pintar (zbiranje in urejanje prispevkov) in Iztok Sitar (likovna oprema). Svet krajevne skupnosti je sodil, da zbrane stvaritve mladih umetnikov zaradi svoje provokativnosti ne sodijo v posebno številko *Vaščana* ob slovenskem kulturnem prazniku. Po naknadnem dogovoru v uredniškem odboru so obelodanjene kot samostojno delo.

Objava mimo volje sveta je sprožila reakcije, katerih rezultat je bil, da me je marca na uredniškem mestu zamenjal Jože Šubic, novi predsednik sveta krajevne skupnosti. V zapisniku seje sveta sem prebral, da so se dogovorili, naj bi še pripravljali Vaščana za objavo, in to celo za honorar. Kako se je vse skupaj pletlo, se ne spominjam, a po vsem sodeč ni bilo hudega. Dogodek mi je ostal v spominu predvsem kot politični pritisk, čeprav objavljeno gradivo tako rekoč ni imelo nobene neposredne zveze s politiko. Prav tako se ne spominjam, da bi za nadaljnje delo prejemal honorar. Po tistem je večji del gradiva za *Vaščana* nastajal na podlagi zapisnikov sej sveta, sem in tja pa smo objavili še kake druge novice.

V prvi naslednji številki *Vaščana* – to je bila junijska, 61. številka – smo tako objavili tudi odziv sourednika sporne »mladinske« številk Borisa Pintarja: »... *Zdi se mi zanimivo, da je večina občanov čutila za svojo dolžnost, da jasno in glasno pove svoje mnenje o falusu na slikici ... Kar pa sili človeka k razmisleku, je to, da se tako zlahka opredelijo o sličicah, ni pa slišati njihovega mnenja o političnih vprašanjih, kot so na primer volitve, sedanje spreminjanje jugoslovanske ustave itn. ... Ali bi si morda želeli neposredne volitve ...*«

Ja, takrat je v skupnem loncu že brbotalo, da bo padel berlinski zid, da se bo Slovenija osamosvojila, pa še nihče ni slutil.

Naj bo dovolj o luknjičastem spominu. Svojevrstno zadoščenje, nemara epilog zapleta s številko »60a« sem doživel v začetku devetdesetih, ko se je precej govorilo, da bi kazalo sredi Poljan

podreti spomenik padlim v NOB. V debati na Vidmu sem očitno precej na glas dejal, da bom tisti dan, ko bodo začeli rušiti, sedel na vrhu spomenika. Nekaj ljudi, ki me predtem ni več poznalo, mi je spet začelo odzdravljati.

Precej zadovoljstva pa čutim ob tem, da je *Vaščan* v osemdesetih, ko sem ga urejal, precej dolgo izhajal enkrat mesečno (razen med poletnimi počitnicami) in da je odigral določeno vlogo pri obveščanju ljudi, seveda popolnoma neprimerljivo z dandanašnjimi možnostmi. Pomembno je bilo tudi to, da smo razširili krog sodelavcev. Svet krajevne skupnosti sem trudoma prepričal, da zato ne bo več stroškov, videti pa je bilo, da so mnogi dvomili o tem, ali bo sploh »dovolj novic« za mesečno izhajanje. Toda glasilo je bilo vedno »polno«, del gradiva je pripravljala tajnica krajevne skupnosti Irma Jelovčan, del predstavniki organizacij in društev, del sem ga pripravil sam. Z Irmo sva se popoldan vsak mesec pred izidom usedla v pisarni krajevne skupnosti in narekoval sem ji tisto, kar so čez nekaj dni brali v vseh gospodinjskih. Tipkala je na pisalni stroj, ki je udarjal nekoliko manjše črke, kot je bilo takrat običajno, zato je bilo na strani več vsebine. Objavljala sva najrazličnejše vesti, od tega, kolikšen je bil pridelek na poljih, do tega, koliko gledalcev so imele kino predstave v zadnjem letu; izračunala sva, da jih je bilo na predstavi v povprečju po 170.

Naj končam še z eno novico, objavljeno v aprilski, 43. številki *Vaščana*:

Socialna pomoč

Občani, ki sodijo, da so upravičeni do kakršne koli oblike socialne pomoči, lahko do konca meseca oddajo prošnjo za uveljavitev pomoči. Zaposleni lahko to storijo v delovnih organizacijah, drugi pa v pisarni krajevne skupnosti, kjer bodo dobili podrobnejše informacije o možnih oblikah pomoči.

Sliši se zelo preprosto, in kolikor vem, so se pomoči tudi precej preprosto urejale. Dandanes je precej drugače. Papir na papir, potrdilo na potrdilo, kontrola na kontrolo. Devet papirjev je v redu, deseti pa ni pravi, četudi gre za napačno številko, ki jo je napisal nekdo drug ...

Spomniti kaže, da je bila sredi osemdesetih minulega stoletja huda kriza in da je škripalo vsepovsod, dokler zvezna vlada ni sprejela Markovičevih reform in se nas je usmiliti mednarodni denarni sklad, dinar pa je postal konvertibilen. A vse skupaj je bilo prepozno in kratke sape. Tudi danes, ko smo kot družba precej bogatejši, se veliko govori o strukturnih reformah, pravzaprav o tem, da zamujajo. Močno se mi dozdeva, da ne bo preprosto, in se sprašujem, koliko ima s tem opraviti razraščeni oblastni aparat, koliko pa slab spomin ljudi. Z luknjičastim še nekako gre – saj se vedno najde kak zapis, najsi bo rimski ali novodobni –, teže je s selektivnim. Zato naj *Vaščan* živi še naprej. Informativen ne more več biti, je pa lahko zapisovalec vsega pomembnega in manj pomembnega, kar se je v kraju dogajalo ali se dogaja.

Branimir Nešović

Štefan Šubic (Hotovlja, 22. 12. 1820–9. 6. 1884, Poljane nad Škofjo Loko)

Letos je minilo 130 let, odkar je v Poljanah umrl Štefan Šubic, podobar in slikar samouk, oče slavnih akademsko izobraženih slikarjev Janeza in Jurija Šubica. Njegova starša sta bila mati Marija, rojena Demšar, in oče Pavle st. (Hotovlja, 22. 1. 1772–17. 10. 1847, Hotovlja), mlinar in posestnik v Hotovlji, za katerega je znano, da se je tudi že ukvarjal z rezbarjenjem.¹ S svojimi deli je vzbudil umetniški čut pri sinovih, poleg Štefana so se mu rodili še Blaž, Urban in Janez st. »loški«, ki so podedovali očetov talent in nadaljevali njegovo ustvarjalno pot.

Slovenski cerkveni umetniki, ki so obdržali svoje delavnice na deželi, so imeli zgled v nekdanjih baročnih delavnicah. Poznali so tehnike rezbarstva, dekorativnega in figuralnega, ter slikarstva, ki je bilo vezano na poslikavanje cerkvenih notranjščin in oltarno podobo pretežno barvne dekorativnosti.² Naročniki in presojevalci umetnosti so bili duhovniki, ki so konservativno občudovali sijaj baročne dobe in umetniki so se njihovim željam morali prilagajati. Nekdanje ustvarjanje se je spremenilo v dobro obrt. V rezbarskih in slikarskih delavnicah so mojstru poleg pomočnikov pomagali tudi lastni otroci in kasneje od njega prevzeli obrt. Med njimi je družina Šubicev ena najstarejših in najštevilčnejša.³

Štefan Šubic, začetnik znane poljanske podobarske delavnice, je ljudsko šolo obiskoval v Poljanah, rezbarstva pa se je učil še pri Janezu Groharju st. v Železnikih.⁴ Široko razpredena Štefanova dejavnost je poznala vse najrazličnejše tehnike rezbarstva, pozlatastva in slikarstva.⁵ Risal je načrte in izdeloval številne oltarje, prižnice, cerkveno opremo, kipe, božje grobove, jaslice, okvirje za slike, križeva pota, slikal na steklo, oltarne podobe, portrete, panjske končnice in freske.

Delavnico si je Štefan uredil v bivalni hiši št. 39 v Poljanah, ki je sedaj dobila ime Kulturni center slikarjev Šubic, vendar bi po mojem mnenju morala obdržati kar staro poimenovanje Štefanova hiša ali Pr⁷ Štefan. Sem, k hiši »Pod skalo« ali po domače h »Kisovcu«, se je Štefan priženil leta 1844 in njegova žena je postala Ana Kisovec, čevljarjeva hči, rojena 10. 8. 1821.⁶ Kisovčeva hiša je bila majhna, kakor vse sosednje.

¹ France MESESNEL, Janez in Jurij Šubic, Ljubljana 1939, str. 8; Andrej UJCIC, Šubic, Štefan (1820–1884), Slovenska biografija, 2013, <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi674878/#slovenski-biografski-leksikon> (21. november 2014).

² MESESNEL 1939, cit. n. 1, str. 6–7.

³ Prav tam, str. 8, 14: Poleg njegovih otrok in sezonskih pomočnikov so se v Štefanovi delavnici izšolali tudi J. Grošelj iz Selc, T. Klemenčič, Valentin Čadež, Matija Bradaška starejši, Jakob Benedičič, France Rant in drugi. Kasneje se je celo Ivan Grohar nekaj dni pri njem učil rezbarstva.

⁴ Prav tam, str. 8.

⁵ Prav tam, str. 12.

⁶ Štefan s prvo ženo, s katero je bil poročen 1840–1843, in mu je umrla 1843. leta, ni imel otrok.

⁷ MESESNEL 1939, cit. n. 1, str. 9–10: V času omenjene temeljite prezidave je bilo verjetno dozidano nadstropje s stanovanjskim delom, v pritličju pa so uredili podobarsko delavnico. V kletnem delu so ostali prostori za kmetijske pridelke in orodja, saj je hiša imela precej posestva. Lepa, lesena vrat je Štefanu Šubicu izrezljal njegov brat Janez. Takrat je nastal tudi prizidek s hlevom neposredno ob hiši, ki pa je bil konec 60. let 20. stoletja preurejen v garažo z novim ostrešjem.

⁸ MESESNEL 1939, cit. n. 1, str. 14.

⁹ Prav tam, str. 12.

Štefan Šubic, *Sveta Uršula*, 1867, o., pl., signatura d. sp.: Stefan ŠUBIC 1867, ž. c. sv. Vida, Preserje. (vir: Maruša Gantar)

Današnja oblika je verjetno dobila v letih 1858–1859, ko jo je oče Štefan prezidal in povečal, saj je s širjenjem rezbarske dejavnosti in z večanjem družine, postala pretesna.⁷ Rodilo se jima je osem otrok, od katerih sta prva dva kmalu po rojstvu umrla. Razen hčere Mice, se je vseh pet sinov posvetilo dedovi oziroma očetovi obrti. Najstarejši je bil Janez, sledili pa so mu Jurij, Valentin, Pavle in Alojzij. Družina je bila tesno povezana med seboj. Otroci so odraščali v ozračju cerkvene umetnosti in kasneje na teh podlagah gradili svoj umetniški razvoj. Oče jim je ponujal iste vire, iz katerih je sam črpal svojo umetnost. To so bili bakrorezi po renesančnih in baročnih slikah, svete podobice in anatomske risbe kot predloge.⁸ Stremel je za jedrom klasične umetnosti, ki so jo v smislu tedanjega zapoznelega klasicizma in nazarenstva predstavljali Giovanni Battista Salvi da Sassoferrato, Guido Reni in Rafael. Tako so bile v njegovi hiši številne predloge starih umetniških mojstrov in očetova ljubezen in spoštovanje do velikih umetnikov se je prenesla na otroke.⁹

Delavnica Štefana Šubica, *Marijino kronanje*, 1871, freska, kupola, kapela Žalostne matere božje, Dolenje Brdo (Srednja vas pri Poljanah). (vir: Maruša Gantar)

Oče Štefan in mati Ana sta bila pobožna človeka in sta v pobožnosti vzgajala svoje otroke. Ohranjen je listek, na katerega je petletni Jurij narisal Mater božjo in razne svetnike, goloba in repatico, poleg risbic pa precej okretno zapisal letnico 1860 in svoj, v prihodnosti tako pomemben podpis: Jur Šubic!¹⁰ Poleg risarskih vaj v domači delavnici so otroci pomagali očetu pri njegovih naročilih in velikokrat odšli z njim na teren.

»... jurče gre juter u Jeblana po Janeza čegabo mogu dobit ker se nam tako medi delat, ker boma hmal začel delat per far in bomoglo bit dodelan pred Velkim Šmarnam, ker bo takrat ena Novamaša, in takrat bomoglu bit use obdelan, ker gospod fai-master saže prou hedi kena pride Janes tolko časa, kerberad deb več naredli, jest toko delam desem žetoko sdelan deše spat ne-

Štefan Šubic, *Marija z detetom*, 1872, o., pl., signatura d. sp.: Stefan Šubic 1872, ž. c. sv. Martina, Poljane. (vir: Maruša Gantar)

morem, in Jurče mi tud dober pomaga, kebšetega nejemu toko navem kej beblu, kebmi pa usak otrok tolko pomagu koker mi Janes tok bem blu goreje men in usem tem drugim, ker lovi vrapce posvetu men pa golobe iz puša, toko dem je žou desem en kraicer špendou zain, ...«¹¹

Ko je šel Štefan slikat po cerkvah, je z ganljivo skrbjo pisal ženi in ji naročal vse potrebno za hišo in otroke ter jih vse priporočal v božje varstvo. Štefanova delavnica je imela največ naročil za sosednje cerkve, toda kmalu je zaslovela in prejemala naročila tudi za bolj oddaljene kraje, tako da so sedaj njegova dela skoraj po vsej Sloveniji.¹² Janez in Jurij sta velikokrat prevzela kakšno zahtevnejše delo, predvsem figuraliko, ki je oče ni bil tako vešč. Ravno zato je predvsem pri stenskih poslikavah velikokrat vprašanje, kdo je avtor stvaritve, ker je podpisan Štefan Šubic, ki se je kot vodja delavnice zelo rad podpisoval. Oče je opazil velik talent svojih otrok, zato jih je poslal naprej v šole, saj je bila njegova želja, da bi se razvili v kvalitetne cerkvene slikarje, vendar so v prvih letih učenja že presegli očetova pričakovanja. Janez in Jurij sta si z naročili iz domovine, ki jima jih je pošiljal oče, v tujini služila denar za preživetje. Oče je stalno spremljal delo svojih sinov in jima za njihove slike izdeloval okvirje. Pošiljal jima je življenjepise svetnikov, dogovarjali so se o merah slik, naročnikih, plačilu, skicah, priganjal ju je k delu in jima pripovedoval o življenju v Poljanah ter sprševal po njunem bivanju v tujini.

»Kaj kej delata iz Janezam al bo Krizoupot hmal dadelan jest sem rome žeposlou ker sabli prou lepi, kako sa nem dopadli miše nesa dal neč vedet in tud dnara mineša neč poslal, Altar bomašele pelal po Sv. Petru in Paulu ne pobinstih, ker podobe tako počas delata deje groza, toko deboš tudi ti lohko tabla da tistiga časa naredu, čebo pa popred bopa tudi dobru bopa popred dnar.

Janes alže kej delaš tabla za Radolca alne moreš vender kej dat vedet, kako ti gre del na Dunej, in kej pišta ker nas bota prou zlo raz veselila ker jest in Mati po dneu in ponoč misliva navaj, ... Janes faimašter na Raki toje Taučar Anton meje prosu deti dam vedet demuboš izmalu ena tabla Marija Magdalena le koker da pasa, visoka 31. Col. (ali37) šerokapa 29. col. to prosim denardiš bel svetle farbe tako je prosu. Našmu kaplanu pa čedelaš alpane je use enu ker nema cel neč dnara, zatu raj deli tem kiti boje plačal.«¹³

Umetniški poklic ni bil lahek. Poleg tega da se je bilo treba prilagajati naročnikom, kar sta bolj občutila Štefanova sinova Janez in Jurij, ki sta v slikarstvu stremela k merilom novega časa in sta velikokrat doživela neodobravanje ljudstva, je bilo delo slabo plačano. Janez ni bil navdušen, da bi njegovi mlajši bratje šli po isti poti.

»... Jurja in mene in gotovo tudi Vas bi zlo veselilo, ako bi bilo mogoče Lojzeta pripraviti k kakem drugem kruhu, da bi bili vsi malarji in podobarji, to bi bilo vendar žalostno, kar nar bolj midva z Jurjam veva, z kakimi zaprekami in z kako revšino se more človek boriti ...«¹⁴

Iz ohranjenih pisem se čuti, da so v družini vladali skrb, ljubezen, pomoč drug drugemu in spoštovanje. Za primer navajam eno od Janezovih voščil svojemu očetu, pod katerega je podpisal še vse svoje brate. Taka voščila, napisana z lepo pisavo na okrašenem papirju so bila ob godovih pri njih stalnica.

Vošilo za god!

*Kaj danes Vam preblagi oče!
Hvaležni sin vošiti hoče? –
Serce gori mi vse za Vas,
In žene z globočine glas:*

*»O kralj nebeški večne slave,
Ozri se milostno z višave!
Molitev mojo dans poglej,
In moje serčne zdihe štej!*

*Osreči miliga očeta!
In živi jih še mnoge leta,
Jim daj vesele zdrave dni,
Obvari jih nevarnosti!*

*Tvoj sveti blagoslov jim bodi,
Po srečni poti naj jih vodi
V življenje večno angel Tvoj
Kjer večni mir je in pokoj.*

*Sim sicer še majhno dete.
Vender pa ljubezni svete
Mi serce do vas gori. _
De bi zdravi in veseli
Dolga, ata, še živeli
To vam mali sin želi.
In kličem: dolgo let vas živi
Nebeški oče in gospod!«
Venec vam poda v spomin,
Za vezilo vdani sin,*

(Janez Šubich+Mica Šubich+Tine Šubich+Jur Šubich, 25/12 1861)¹⁵

Janez je očeta zelo spoštoval in se ga v pismih spominjal tudi po njegovi smrti, ob tem pa izražal svoje veliko domotožje. Če je le mogel, se je med študijem in delom v tujini rad vračal domov in pomagal očetu. Po očetovi smrti, ki ga je močno pretresla, je dokončal marsikatero njegovo delo. Žalost, s katero je

Delavnica Štefana Šubica, *Jezusa položijo v grob*, 1875, freska, kripti, p. c. sv. Križa, Hribec nad Puštalom pri Škofji Loki. (vir: Maruša Gantar)

odšel nazaj v tujino, se je čez leta še stopnjevala. Izpovedoval je svoje spomine na očeta ter skoraj bolezensko hrepenel po svoji rodni vasi.

»... Kako se je vedno zanimal, kaj delam, kako mi gre, kako sem bil srečen, če sem ga razveselil. Skoraj da se vprašam, čemu se nekaj še trudim? – ...«¹⁶

Oče Štefan je bil vez, ki je povezoval celo družino. Z njegovo smrtjo so se med seboj nekoliko oddaljili vsi člani družine. Sin Valentin je prevzel domačijo v Poljanah in nadaljeval podobarsko delavnico, spomini na očeta pa so bili živi v vseh napisanih pismih, ki so ostali skoraj še edina vez med njimi.

Dobrih štirinajst dni pred Štefanovo smrtjo ga je v časopisu Slovenski narod Vatroslav Holz takole opisal:

»Štefan Šubic je visokostasen čestitljiv mož s prijaznim, ljudo milim obrazom, zanimivo glavo, nad visokim, izbočenim čelom dičijo mu srebrni kodri. Ljubeznjive njegove oči se mu iskrijo pri govorjenji o priljubljenem mu predmetu, kateremu je posvetil vse svoje življenje in imenja.

Štefan Šubic je zdaj v 64. letu, čvrst in dobrodušen. On je samouk, ki se je popel po neumorni svoji marljivosti in neomahljivi vztrajnosti do visokosti samostojnega umeteljnika.«¹⁷

Maruša Gantar

¹¹ Pismo Štefana Šubica svoji ženi Ani, Križna gora, 7. 7. 1869, ARS, AS 822, Rodbina Šubic, š. 1.

¹² MESESNEL 1939, cit. n. 1, str. 10, 11: Štefan Šubic je največ delal za domačo, kasneje porušeno, baročno cerkev sv. Martina v Poljanah. Med drugim so njegova dela tudi: v c. sv. Volbenka nad Logom, v c. sv. Križa nad Srednjo vasjo, v Čabračah, Malenskem Vrh, Železnikih, Ledinah, Starem trgu pri Ložu, Dolah pri Polici, Spodnjih Gameljnah, Borovnici, Preserju, Završah, Brodeh, Oblokah pri Ribnici, Stopičah, Kranjski Gori, Šenčurju, Šmartinu pri Kranju, Preddvoru, Šmartnem pod Šmarno goro, na Goropekah, Bukovem Vrh, Hribcu nad Puštalom in drugod.

¹³ Pismo Štefana Šubica svojima sinovima Janezu in Juriju, Poljane, 22. 5. 1878, ARS, AS 822, Rodbina Šubic, š. 1.

¹⁴ Pismo Janeza Šubica staršem, Praga, 26. 4. 1881, Arhiv Republike Slovenije, AS 822, Rodbina Šubic, š. 1.

¹⁵ Voščilo Janeza Šubica očetu Štefanu za god, 25. 12. 1861, ARS, AS 822, Rodbina Šubic, š. 1.

¹⁶ Pismo Janeza Šubica bratu Juriju Šubicu, Kaiserslautern, 17. 11. 1884, Arhiv Republike Slovenije, AS 822, Rodbina Šubic, š. 1.

¹⁷ Prostoslav KRETANOV (Vatroslav Holz), Listek. Potovanje križem domovine, XXXVII. del. Na Šubičevem domu, Slovenski narod, 24. 5. 1884, XVII/119, str. 2.

Prva svetovna vojna in Poljanci

Splošno o vojni

Pomladi leta 1914 vojne ni nihče pričakoval, čeprav so se vsi tako ali drugače pripravljali na njo. Države so veliko vlagale v oboroževanje, napetosti med njimi so se poglobljale. Med seboj so tekmovalе v boju za trge, surovine in kolonije v Afriki. Balkan je bil poznan kot sod smodnika. Na njem so se križali interesi Avstro-Ogrske in Rusije, Osmansko cesarstvo je bilo v krizi, njegovi narodi na Balkanu so se bojevali za samostojnost in drug proti drugemu. Povečevanje avstrijskega vpliva v Bosni pa je najbolj motilo Srbe, saj je tam živelο tudi srbsko prebivalstvo.

Konec junija 1914 sta avstro-ogrski prestolonaslednik Franc Ferdinand in njegova žena Zofija obiskala Bosno. Tja sta odšla, čeprav so jima odsvetovali. Ogledala sta si vojaške vaje, s katerimi so Avstrijci Kraljevini Srbiji želeli pokazati svojo moč. Nazadnje sta 28. junija na Vidov dan (srbski praznik) obiskala še Sarajevo. Na kolono avtomobilov s prestolonaslednikom je streljal dvajsetletni Gavrilo Princip in ubil Franca Ferdinanda in njegovo soprogo.

Avstrijci so atentat izkoristili za pritisk na Srbijo. Ker država ni izpolnila vseh zahtev, so ji 28. julija napovedali vojno. Prvi napovedi je sledil plaz novih. Vojna, ki naj bi bila kratka, se je začela. A so se vsi zmotili.

Države so se delile na centralne sile pod vodstvom Nemčije in Avstro-Ogrske in antantne sile pod vodstvom Velike Britanije, Francije in Rusije. Najprej so se oblikovala tri velika bojišča: vzhodno, zahodno in balkansko, po vstopu Italije v vojno pomladi leta 1915 pa še jugozahodno bojišče. Vojna se je odvijala tudi na morju in v kolonijah. Uporabili so vrsto novih orožij: letala, tanke, bojne strupe. Kljub temu nobena stran ni dosegla odločilnega uspeha – premagati nasprotnika in zasesti njegovo ozemlje. Vojna se je ustavila, nastali so strelski jarki, vojaki so bili vkopani vanje in poskušali prebiti nasprotnikovo linijo. Uspeha ni bilo, žrtve so bile velike. Tako vojno imenujemo pozicijska ali sedeča. Življenje v zaledju je bilo podrejeno vojni. Protivojne izjave so bile prepovedane, primanjkovalo je sladkorja, olja, moke. Moških je bilo vedno manj, njihova dela so začeli opravljati ženske in otroci. Nezadovoljstvo z vojno se je povečevalo. Vojaki so se upirali. Fronte so bile prebite. Avstro-Ogrska in Nemčija pa sta končno podpisali premirje, prva 3. in druga 11. novembra 1918.

Slovcem se je najbolj vtisnila v spomin jugozahodna fronta, predvsem bojišče ob Soči, zato tudi soška fronta. Potekala je po dolini, gorskih grebenih in vrhovih. Veljala je za vojaško zelo zahteven teren. Med vojaki na avstro-ogrski strani je bilo veliko Slovencev, ki so vojno doživljali kot obrambo lastnih domov. Enolično nadziranje nasprotnikovih jarkov so prekinjale soške bitke, s katerimi so poskušali prebiti nasprotnikovo fronto. Med vsemi dvanajstimi je bila uspešna le zadnja. Izpeljali so jo avstro-ogrski vojaki ob pomoči nemških vojakov. Bitka se je začela 24. oktobra 1917. Pri Kobaridu jim je uspel preboj, italijanske vojake so potisnili daleč na njihovo ozemlje do reke Piave.

Vojna v Poljanski dolini

Poljanci so brali časopise, ki so poročali o vse večjem oboroževanju držav, napetostih na Balkanu, nevarnosti vojne. Sarajevski atentat jih je razžalostil. Nekaj dni pred atentatom, 24. 6. 1914, je poljanski župnik Ramoveš pisal o rednem naboru fantov za vojsko. Ti naborniki so prispeli v vojašnice še pred avstro-ogrsko vojno napovedjo Srbiji in bili so med prvimi, ki so odšli na bojišče. V prvi polovici avgusta 1914 so se prvi mobilizirani vojaki zbrali pri svojih polkih v ljubljanskih kasarnah, kjer so dobili vso potrebno opremo. Nato so odšli večinoma na vzhodno bojišče, v Galicijo.

Po vstopu Italije v vojno leta 1915 se je spremenil status Poljanske doline. Pred tem je dajala vojake, sedaj je postala ena pomembnejših dovoznih poti za oskrbo soške fronte. Prebivalci so morali konje oddati vojski, ker jih je potrebovala za prevoz tovora. Vojaki so prišli v Škofjo Loko. Pred odhodom na fronto so se tam nekaj časa zadržali, nato so se po obeh dolinah, Poljanski in Selški, pomikale kolone vojakov, vzdrževalnih in oskrbovalnih enot ter streliva. Strah med ljudmi se je povečal, bali so se, da bodo Italijani zasedli Kranjsko. Streljanje topov s fronte se je slišalo celo v Staro Loko. Življenje v zaledju je postajalo težje, vedno bolj je primanjkovalo življenj-

Nace Debeljak, Vidmarjev vojak, star 16 let (last Toneta Debeljaka)

skih potrebščin. Uvoz se je zmanjšal, saj so antantne države blokirale jadranska pristanišča. Država je omejevala porabo žit, moke, priporočali so varčevanje s krompirjem. Družine so dobile nakaznice za moko, kasneje še za sladkor, kavo. Posebne komisije so morale popisati baker, medenino, kositer, bronaste in železne zvonove.

Škofja Loka s Poljansko in Selško dolino je bila zaledje soške fronte. Tu je vojska postavila skladišča, delavnice, bolnice, barake za vojake. Vojake so nameščali tudi v šole, hleve, častnike pa v župnišča in zasebne hiše. Prihajali so begunci s Primorske in Galicije.

Tretje leto vojne (1916) je umrl cesar Franc Jožef. Pomanjkanje je bilo vedno večje. Denarja so se izogibali, dobrine so raje menjali. Država je zaplenila baker s streh, bakrene kotle, medenino, kositer, zvonove. Iz obtoka so jemali 20-vinarske niklaste kovance in jih nadomeščali z železnimi in papirnatimi bankovci.

Aprila so odpeljali zvonove z Volče. Druge cerkve poljanske župnije so jih izgubile do konca junija. Kasneje župnik ni več pisal o njihovi oddaji. Poljanska cerkev je izgubila dva zvonova, tretji se je razbil ob miniranju cerkve leta 1954. Cerkvi na Gabrški Gori je ostal zvon iz leta 1719, druga dva so oddali, tudi na Malenskem vrhu je ostal samo najstarejši zvon z letnico 1663. Cerkvi na Bukovem Vrh in Volči sta ostali brez vseh zvonov. Veljalo je pravilo, da se odvzamejo zvonovi, mlajši od 100 let. Vrednost starejših zvonov je ocenil Kraljevo-cesarski spomeniško varstveni urad Ljubljana, ustanovljen leta 1913, in odločil, ali se oddajo ali ne.

Kmetom so pobrali seno, popisovali so količino pridelka. Zbirali so vojna posojila. Potekale so nabiralne akcije za begunce, vojake, vojne sirote, vdove. Kmetom so na poljih pomagali srbski, ruski in italijanski vojni ujetniki. Dodelila jih jim je država, ker je primanjkovalo moške delovne sile. Cene so naraščale, vrednost denarja je padala. Kranjska je veljala za najdražjo deželo. Za oskrbo vojske je prispevala več kot sosednje dežele. Ljudje so vedno več molili za končanje vojne.

Julija 1916 so vojaki popravili in razširili cesto iz Škofje Loke skozi Žiri do Idrije.

V Škofji Loki so med vojno delovale tri vojne bolnice, kjer so oskrbovali vojake s soške fronte. Prva je bila na loškem gradu, druga v tovarni Krenner (stavba Šeširja na Spodnjem trgu) in tretja na Štemarjih (območje nekdanjega hotela Transturist). Največ težav med bolniki je bilo zaradi skromne in slabe hrane, pomanjkljive higiene, epidemij tifusa in kolere ... Ko so se vojaki z bojišča vrnili v zaledje na počitek in dopust, so jim najprej razkužili oblačila, nato so se temeljito umili in obrili.

Preko ozemlja so po obeh dolinah potekale oskrbovalne poti, predvsem za bojišče v okolici Tolmina. Material so po Poljanski dolini najprej prevažali s konjskimi vpregami, kasneje tudi s tovornjaki. Del tovora so prepeljali s pomočjo pasjih vpreg. Med pripravami na dvanajsto soško bitko so se količine tovora povečale, zato so septembra 1917 med Škofjo Loko in Hotavljami zgradili ozkotirno konjsko železnico. Železniški tir naj bi bil zgrajen v enem tednu. Istočasno so v Gorenji vasi uredili vojaško bolnico, na Hotavljah pa skladišče granat.

V pripravah na dvanajsto soško bitko se je povečalo število vojakov, ki so čakali na odhod na fronto. Prihajali so od vsepovsod, iz današnje Poljske, Madžarske, Romunije, Bosne, Hrvaške, Avstrije. Večje število vojakov je pomenilo več težav. Poročali so o nezavarovanih streliščih, krajah hrane, grobih, nasilnih in vedno manj discipliniranih vojaki. Pomanjkanje hrane so takrat čutili poleg civilistov tudi vojaki. To ni veljalo za nemške vojake, ki so prispeli zadnji. Bili so boljše opremljeni in imeli so dovolj hrane. A ljudje so kmalu ugotovili, da jim tudi oni delajo škodo.

Dvanajsta bitka se je začela 24. 10. 1917. V dnevih pred njo so se po obeh dolinah predvsem ponoči valile kolone vojakov. Prebivalci so pričakovali več bobnenja in grmenja kot pri predhodnih bitkah. Presenečeni so bili, ker niso slišali skoraj nič. A so hitro izvedeli, da je bila fronta pri Kobaridu predrt in se italijanski vojaki umikajo.

Že nekaj dni po preboju pri Kobaridu so po Poljanski in Selški dolini vodili italijanske vojne ujetnike proti notranjosti Avstro-Ogrske. Prvi ujetniki so bili lačni, utrujeni, zanemarjeni. Vse, kar so lahko, so menjali za hrano. Kasneje so prihajali ujetniki iz zaledja, ti so bili lepše oblečeni in urejeni.

Umik fronte s Soče je pomenil, da se je postopoma umaknila tudi vojska iz dolin in Škofje Loke. A vojne še ni bilo konec. Pomladi leta 1918 je bila revščina še hujša. Ljudje so iskali nadomestke za kavo, bombaž, tobak, milo. Razsajala je španska bolezen. Letina je bila slaba. Upirali so se vojaki. 29. 10. so se veselili ustanovitve Države SHS in nekaj dni kasneje še konca vojne. Skozi Poljansko dolino so se umikale čete iz zgornje Soške doline. Od vsepovsod so se domov vračali vojaki.

Pavel Demšar, vojak iz prve svetovne vojne (last Ivanke Demšar)

Pričevanja o vojni

Sto let po začetku vojne so spomini nanjo še prisotni. Spominjamo se prednikov, ki so padli na bojiščih kot vojaki. Ponekod so doma predmeti, povezani z vojno. Nekateri se spominjajo pripovedovanja sorodnikov, sosedov, ki so vojno doživeli ali pa so jim o njej pripovedovali udeleženci. Slovenci smo se večinoma borili na strani tistih, ki so vojno začeli in jo izgubili.

Postavlja se vprašanje, koliko fantov in mož iz Poljan je odšlo v vojno. Seznama vpoklicanih nisem našla. Po pripovedovanju sta iz skoraj vsake hiše v Hotovlji v vojno odšla eden ali dva fanta. Podobno je moralo biti tudi drugje v Poljanah in okolici.

Prvi fantje so odhajali v Galicijo, v vojno z Rusi. Po vstopu Italije v vojno in odprtju jugozahodne fronte leta 1915 so jih veliko premestili na tirolsko in soško bojišče.

Tako premestitev je doživel tudi Tone Bonča, Pečelar, ki se je bojeval najprej v Galiciji, potem pa je šel na tirolsko fronto v Monte Grappo v Italiji. Njegov sin Polde se spominja, kako je oče pripovedoval, da je s konjem tovoril tovor za vojsko po strmi skalnati poti. Ker pa tovara ni dobro privezal na konja, sta tovor in konj zgrmela v prepad. Pripovedoval je tudi, kako so ponoči avstrijski in italijanski vojaki skupaj rezali mrtvega konja, meso pekli vsak na svoji strani, naslednji dan pa se spet med seboj bojevali. Nekoč sta Tone in soborec sedela na pobočju in kadila. Nenadoma se je Tonetu zazdelo, da prostor ni najboljši. Komaj sta se premaknila, je na mesto, kjer sta prej sedela, padla granata. Po koncu vojne se je Tone vrnil domov, s seboj je pripeljal bolehnega, prehlajenega konja.

To je bil prvi Pečelarjev konj in eden redkih v vasi. Zdel se jim je predrag, ker konj preveč poje, ko gre v zakol, pa se ga ne sme pojesti. Zato so ga prodali Kočarju v Hotovljo.

Franc Oblak, Kisušk, pove, da so Kisuški iz Bukovega Vrha dali tri fante na fronto: Jerneja, Pavla in Franca. Ker doma ni bilo moške delovne sile, so na kmetiji pomagali štirje italijanski ujetniki, ki pa so bili slabi delavci. Jernej Oblak, Kisušk, je vojno končal v ruskem ujetništvu. Domov se ni vrnil. Pač pa se je iz vojne vrnil njegov soborec, Poklar iz Javorij, in povedal, da so v ujetništvu Jerneja odvedli v bolnico. Ker Jernej ni bil ranjen, je verjetno podlegel kakšni nalezljivi bolezni.

O bratih Pavlu, Petru in Jurju Demšarju sta pri Vodniku Na Logu pripovedovala mama Ivanka in njen sin Pavel, vnuk Pavla Demšarja. Pavel je bil mobiliziran že leta 1914, kot topničar je odšel v Galicijo. Star je bil 30 let, doma so ostali 26-letna žena in štirje otroci. Ženi je večkrat pisal. Prosil jo je, naj se ne poroči, če se sam ne vrne. Umrl je že prvo leto vojne, verjetno nekje v lazaretu na Poljskem. Njegova žena se drugič ni poročila. Podobna usoda je doletela brata Petra, ta je umrl na Tirolskem. Tretjega brata Jurja so spoznali za nesposobnega vojskovanja. Kljub temu je bil proti koncu vojne vpoklican v vojsko. V zaledju je pomagal pri oskrbovanju soške fronte.

Tone Debeljak iz Poljan je pripovedoval o svojem dedu Matevžu in očetu Nacetu Debeljaku. Matevž se je rodil pri Žagarju v Hotovlji in se poročil k Ovničku prav tako v Hotovlji, potem pa se preselil na Videm v Poljane. Odšel je na fronto in se ni vrnil. Njegov sin Nace je odšel na fronto s 17 leti in se srečno vrnil domov.

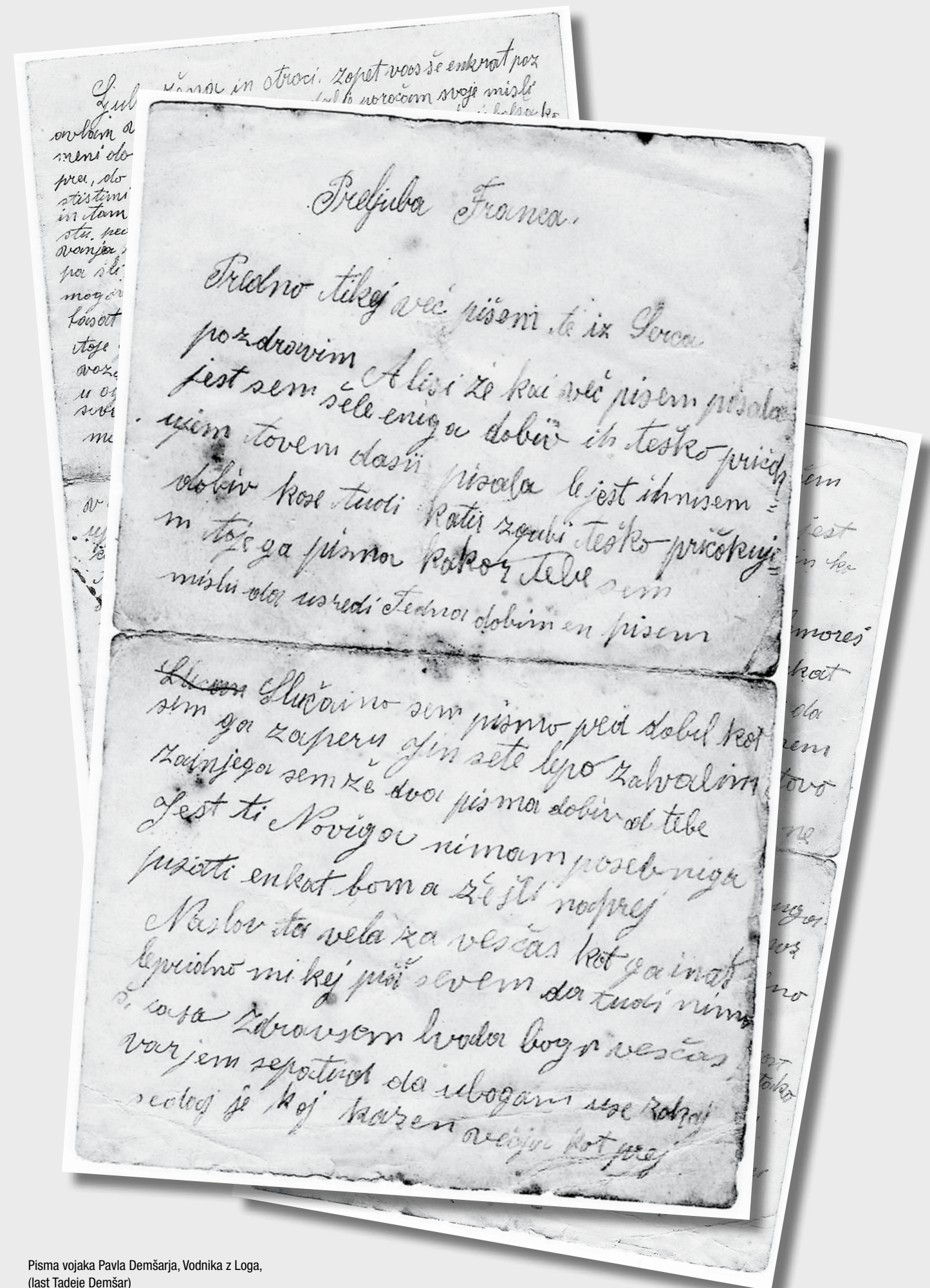
Na vzhodni fronti se je bojeval Gropa Bonča, brat že omenjenega Toneta Bonča. Leta 1917 se je znašel v okto-brski revoluciji v Rusiji med boljševiki. Zakaj in kako se je to zgodilo, se ne ve. Možno pa je, da je prestopil na rusko stran. Domov se je vrnil živ in zdrav. V Rusiji se je bojeval tudi Zamokarski Tone iz Laz nad Leskovico. Konec vojne je dočakal v ujetništvu, je pripovedoval Štefan Šinkovec iz Laz. Ko se je vrnil, je s seboj prinesel cepiče hruške. Cepil je neko hruško, ki ji pravijo rusinka. Ta hruška še vedno stoji in obrodi.

Nekatere avstro-ogrske vojake so poslali v Romunijo. Eden takih je bil tudi Jakob Eržen, ki je na Lazah nad Leskovico kupil hišo pr' Klafir. Ko je hišo prodal, je novim lastnikom prepustil lepo okrašeno srebrno žepno uro, ki jo je prinesel iz Romunije. Tam naj bi jo dobil v zameno za hrano.

Karnišnikov Janez Debeljak z Visokega je vojsko služil v Radovljici. Radovljica je bila podobno kot Poljanska dolina in Škofja Loka v zaledju fronte, zato je verjetno sodeloval pri straži železnice ali pri oskrbovanju soške fronte.

Preživele vojake je vojna tako ali drugače zaznamovala. Ded Pavle Demšar, Bognarjev, je bil vojak, preživel je vojno, vendar je imel nenehne težave z želodcem.

Gospa Pavla Demšar se spominja pripovedovanja, da so v dolino prihajali vojni ujetniki, na Dolgih Njivah so imeli ruske ujetnike. Ruskih ujetnikov, ki sta pomagala na Drnovškovi kmetiji v Bukovem Vrhu, se je spominjala tudi Marica Krmelj. Vojni ujetniki med vojno niso bili edini tujci v naših krajih, zatočišče so si našli tudi be-

Pisma vojaka Pavla Demšarja, Vodnika z Loga, (last Tadeje Demšar)

Jernej Oblak, Kisušk vojak (iz albuma Metoda Oblaka)

gunci. Vodnikov Pavle ve, da je v Planinčarjevi bajti Na Logu živela družina z Goriškega.

Vojaki, ki so prečkali dolino, so se morali nekje ustaviti, se odpočiti in najesti. Pri Vodnikovih se je vojska večkrat ustavila in naselila. Vojaki so prenočevali v hlevu, častniki pa v hiši. Živina je bila varna pred njimi, saj je niso jemali. Streljaj od njihove hiše (V Vrtačah) so imeli vadbišče. V gozdu (Laz) pa so ostali še danes vidni jarki. Vojaki so se ustavili in napolnili tudi Kočarjevo hišo v Hotovljji, je pripovedoval Franc Krmelj. V Žagarjevem kozolcu pa naj bi imeli poljsko kuhinjo.

Vojaški jarki so bili tudi v Poljanah. Poleti 1916 je župnik pisal deželnemu glavarstvu v Kranj, če jih smejo zasuti. Verjetno so jih pripravili za primer, če bi Italijani prodrli do doline. Hkrati ga je zanimalo tudi, komu naj pošlje račun za hrano vojakov. Sklepamo lahko, da so bili v Poljanah takrat nastanjeni vojaki.

Pripovedovalci se spominjajo železnice (Feltban), ki je tekla po desnem bregu Sore od Škofje Loke do Hotavelj. Vagone so vlekli konji, konji so hodili ob tirih. Vozove so spremljali starejši vojaki – črnovojniki. Mežnarjeva Anče z Bukovega Vrha se spominja, kako so se otroci, ki so hodili v šolo, obešali na vozove in se vozili z njimi. Nekateri vojaki so otrokom to dovolili, drugi pa ne in so jih odganjali z biči.

Kadar so ob Soči potekale bitke, pripovedujejo, se je svetilo proti zahodu, slišalo se je grmenje topov, bobnenje, okenska stekla so se tresla. Imeli so občutek, da se večina spopadov odvija ponoči.

Mežnarjeva Anče se je spominjala tudi prvega letala nad dolino. Bil je italijanski, leta 1915. Pripovedovala je, da so najprej slišali približevanje ropota, nato so zagledali ogromnega ptiča, ki je letel proti Ljubljani. V njihovi družini ni bil nihče mobiliziran. Sinovi so bili premladi, oče pa prestar ali pa so ga na naboru zavrnili. Ohranila se je tudi njena pripoved o odvzemu zvonov iz zvonika cerkve na Bukovem Vrhu. Zgodilo naj bi se poleti 1916. V cerkvi se je zbralo veliko ljudi, nato so zazvonili zvonovi, sledila je molitev. Nazadnje so zvonove odpeli in jih vrgli iz zvonika. Eden od zvonov se je skotalil v Bukovcovo dolino, se ustavil na robu gozda in počil. Zvonov ni hotel nihče odpeljati, zato so določili, naj delo opravijo Bukovcovi, Kamnškovi in Mežnarjevi. Vsak gospodar je v Škofjo Loko odpeljal en zvon.

Pri Mežnarjevih na Bukovem Vrhu imajo star bakren kotel za kuhanje žganja. Prvo svetovno vojno je preživel, ker so ga zakopali v zemljo.

Doma imamo še sedaj lesen zaboj za orodje. Stric pravi, da je mama Marica vedno trdila, da je iz prve svetovne vojne. Kako je prišel k hiši, pa nihče več ne ve.

V župnijskem glasilu Pod Martinovim plaščem je bil letos septembra objavljen seznam padlih v prvi svetovni vojni. Podatki so bili izpisani iz župnijske knjige Status animarum (Stanje duš). Poleg imena, priimka in rojstnega datuma sta navedena naslov s hišnimi številkami, ker so se spreminjale, in domače ime. Manjkajo podatki o kraju in času smrti. Navajam ga tudi tu:

Slovenski vojaki, padli v prvi svetovni vojni, iz župnije Poljane:

Ime in priimek	Naslov	Hišno ime	Rojen	Umrli	opombe
JERNEJ OBLAK	Bukov Vrh (6), 6, 5	Kisuc	7. 8. 1891	1916	pogrešan v vojni, rusko ujetništvo
JANEZ OBLAK	Bukov Vrh (2), 22, 19	Pibar	9. 4. 1886, Lučine	1. 9. 1919	Galicija, Ivanovec (ujetništvo)
CIRIL KRMELJ	Bukov Vrh (16), 12; sedaj B. vrh/ Visokim	Platiša	16. 10. 1893	16. 12. 1916	It. fronta., Sette comuni
MATEVŽ KRŽIŠNIK	Bukov Vrh (26), 25 sedaj B. vrh/ Visokim	Skobu	13. 9. 1890	22. 11. 1917	Koroška fronta
JOŽEF POTREBUJEŠ	Bukov Vrh 34		20. 2. 1895	1. 1. 1916	Zg. Štajer.,Leoben, bol.
MARTIN KISOVEC	Delnice (3), 18, 14	Dagarin	7. 11. 1881, Podobeno	4. 12. 1914	Ogrska, Kassa (garniz. bol.)
PAVEL MRAK	Delnice (2), 23, 22	Zajc	22. 1. 1879, Čabrače	31. 12. 1917	Rusija
ANTON KRIŽNAR	Delnice (4), 23	Vovšar	3. 6. 1877	1. 1. 1916	It. fronta
FRANC BENEDIČIČ	Delnice (28), 14, 19	Ocvirk	2. 10. 1875	27. 10. 1914	na Ogrskem, v voj. bolnici
VALENTIN DEMŠAR	Dobje 16	Dob. bajta	14. 2. 1882	4. 9. 1915	Galicija, Serret
JOŽEF REŽEK	Dolenje Brdo (9), 3	Tomažur	1. 3. 1879	1917	pri Gorici
JANEZ GANTAR	Dolenje Brdo 13	Žlebedar	21. 10. 1896	4. 9. 1917	Goriška, Škabrijel
ANTON GANTAR	Dolenje Brdo 13	Žlebedar	2. 9. 1898	17. 6. 1918	v Zensonu ob Piavi
JANEZ ALBREHT	Dolenje Brdo (16),19	Grogca	3. 6. 1891, Žir. Vrh	5. 9. 1915	Galicija
MATEVŽ KOKALJ	Dolenje B. (22), 19, 21	Jakapč	22. 9. 1884	19. 6. 1915	Galicija, Samnezin
JAKOB BOGATAJ	Dolenje Brdo (11), 9	Žetinc	15. 7. 1899		v vojni

FRANC MIKLAVČIČ	Dolenja Ravan 2	Martinuc	9. 10. 1894	1917	Goriška, Škabrijel
BLAŽ KOS	Gabrška Gora(2),5,4,3	Rigluc	2. 2. 1897	Poml. 1916	pogrešan v vojni
ANTON VODNIK	Gabrška Gora (19), 6, 5	Matevžc	8. 1. 1892	24. 10. 1914	Galicija, Volzca Dolna
JANEZ VODNIK	Gabrška Gora (19), 6, 5	Matevžc	3. 6. 1894	12. 11. 1915	Goriška, Vrh sv. Mihaela
MATEVŽ MRAK	Gabrška Gora (3), 8, 6	Pešar	23. 9. 1888	11. 11. 1915	Goriška, Kalvarija, 5. 3. 1916
LOVRENC MRAK	Gabrška Gora		9. 8. 1897		pogrešan
PAVEL BENEDIK	Gabrška Gora (8), 10, 8	Zabrdnik	26. 1. 1897	3. 10. 1915	v vojni
JERNEJ KOS	Gabrška Gora (16), 12, 9	Mihon	13. 8. 1872	1. 12. 1917	v vojni
ANTON DOLINAR	Gorenje Brdo (6), 11, 12	Režen	10. 1. 1893	1914	Galicija, pogrešan
CIRIL DOLINAR	Gorenje Brdo (6), 11, 12	Režen	4. 7. 1897	12. 11. 1915	rezervna bolnica (R.K.) v Gorici
JAKOB ŠUBIC	Gorenje Brdo (17), 6	Šuštar	14. 4. 1891		Galicija, Rusija, Kurgan (ujetništvo)
JOŽEF PETERNELJ	Gorenje Brdo 11, 12	Mrak	16. 2. 1867, Sr. vas 5		doma, med dopustom
JANEZ JUSTIN	Gorenja Ravan (7), 1	Jur	31. 10. 1887	3. 8. 1916	Tirolska, Nadworna
JANEZ KNAFLIČ	Hotovlja 7	Predc	13. 9. 1883	do 9. 9. 1914	pogrešan v vojni
BLAŽ KRMELJ	Hotovlja (14), 6, 4	Krivar	2. 2. 1874	31. 9. 1919	Soška fronta
GREGOR ČADEŽ	Hotovlja (37), 29, 31	Mlinar	2. 3. 1894	4. 2. 1915	Galicija, Parohy
ALEŠ OMEJC	Hotovlja (2), 28	Šaruc	11. 7. 1890	1. 11. 1918	Bosna, Trebinje, bolnica
JANEZ RŽEN	Hotovlja (22), 17	Kevhar	27. 11. 1886	9. 2. 1915	Na Dunaju (Sofijina bolnica)
FRANC KEJŽAR	Hotovlja (42), 5	Minca	9. 9. 1878, Potok		pogrešan v vojni
FRANC ČADEŽ	Hotovlja 3	Rešk	10. 11. 1881, Log 14	maj 1919	It. ujetništvo
MATEVŽ DEBELJAK	Hotovlja 19	Ovniček	28. 8. 1866, Hot. 27	28. 8. 1917	Tulln (Sp. Avstrija) bol.
JOŽEF TAVČAR	Jazbine (2), 10	Mežnar	9. 3. 1894	1915	Ruska fronta, Nižji Strety
FRANC RUPAR	Kovski Vrh (2), 4	Kovskar	4. 12. 1875, Buk. Vrh	31. 12. 1919	proglašen za mrtv., ruska fronta
JANEZ DEBELJAK	Kovski Vrh (1), 5	Kožuh	25. 8. 1899		pogrešan v vojni, ruska fronta
JAKOB BOŽNAR	Kremenik 2	Stržinar	18. 7. 1898	1918	V voj. bolnici v Šk. Loki
JAKOB BOŽNAR	Kremenik (3), 8	Migovt	10. 4. 1897, Sv. Ožbolt	5. 3. 1917	Branica pri Gorici, bolnica
TOMAŽ DOLENC	Log 7	Tonh	21. 12. 1894	20. 3. 1915	Tirolska
ANTON DOLENC	Log 7	Tonh	17. 3. 1899	15. 7. 1918	doma zaradi posledic vojne
MATIJA DEMŠAR	Lom nad Volčo (11), 1	Jelovčen	18. 2. 1887		pogrešan v vojni
JAKOB RŽEN	Lom nad Volčo (23), 5	Andrejčk	17. 7. 1894, Dobje	4. 2. 1915	Bartova, Ljubljana, bolnica
FRANC STANONIK	Lovsko Brdo 4	Krvina	30. 11. 1896	25. 7. 1916	Galicija, Szelword
JANEZ MURE	Malenski Vrh (4), 6	Boštjanc	25. 2. 1876	1. 1. 1919	v vojni
JANEZ DEMŠAR	Malenski Vrh (8), 7	Jakapon	19. 10. 1880	23. 6. 1916	Soška fronta
FRANC PETERNELJ	Malenski Vrh (10), 2	Dupnik	11. 10. 1879	1918	v vojni
MATEVŽ PETERNELJ	Malenski Vrh		22. 9. 1893		Galicija
JOŽEF KLEMENČIČ	Malenski Vrh		10. 3. 1876, Gabr. G.		Galicija
JANEZ RUPAR	Na Logu (19), 5	Tišlar	21. 10. 1878, Buk. Vrh	18. 6. 1917	Galmarara, Tirolska
JAKOB DEBELJAK	Na Logu (15), 16	Roglan	1. 5. 1890	12. 3. 1917	v vojni
MATEVŽ DOLENC	Podobeno 2	Martenka	12. 9. 1897	28. 1. 1915	Bolnica Ljubljana
MARTIN JUSTIN	Podobeno 5	Zgojnar	3. 11. 1877, Žiri	19. 12. 1917	Sp. Avstr. Korneuburg - bolnica
FRANC DOLENC	Podobeno 15	Krevlovec	17. 11. 1885, Javorje	23. 7. 1915	v vojni
IVAN DEMŠAR	Poljane (53), 4	Palir	24. 6. 1899, Planina	14. 6. 1918	Italija
JOŽEF JESENKO	Poljane (11), 39, 59	Prodovec	23. 3. 1885		pogrešan v vojni od 8. 9. 1914
FRANCE SEDEJ	Poljane 26	Žunhar	18. 11. 1869	1. 1. 1921	proglašen za mrtvega
FRANC JELOVČAN	Poljane (23), 33	Pasjegrapnik	28. 9. 1888		pogrešan v vojni
ANTON KREK	Poljane 24	Svinjakar	6. 9. 1891		pogrešan v vojni
GREGOR KRMELJ	Smoldno (7), 4, 2	Zg. Podboštar	2. 3. 1876	1. 1. 1918	It. fronta, bolnica v zaledju
JAKOB BIZJAK	Srednja vas (3), 6, 3	Petelin	25. 6. 1880	30. 12. 1919	pogr. v vojni, 2. 10. 1917 (Banjska pl.)
MATIJA KOŠIR	Srednja vas (7), 4	Andrejanc	21. 2. 1886	24. 12. 1915	Goriška, Vrh sv. Mihaela
FRANC DOLENEC	Srednja vas 10	Jagršnik	2. 8. 1889	11. 10. 1916	Soška fronta, Rombon
JOŽEF TRPIN	Srednja vas (17), 3	Petelenka	2. 3. 1886	3. 3. 1917	V Leobnu v Avstriji
NIKOLAJ FORTUNA	Vinharje 5	Gajzel	1868	14. 2. 1918	It. fronta, voj. bol., Hajdenšaft, Ajdovščina
VALENTIN PETERNELJ	Vinharje (6), 5	Pešar	11. 2. 1889		v vojni
MATEVŽ PETERNELJ	Vinharje (6), 5	Pešar	15. 9. 1896	28. 6. 1915	Galicija, Gwozdziec
BLAŽ KRŽIŠNIK	Vinharje 10	Kušarjevec	14. 2. 1866, Zadobje	6. 11. 1916	v vojni, bolnica Tolmin
VALENTIN PRIMOŽIČ	Vinharje 13	Zaperišnik	5. 2. 1898	9. 2. 1917	Sv. Danijel pri Sežani, bolnica
FRANC AŽBE	Volča (26), 1	Mostar	27. 3. 1868	4. 10. 1917	V Mariboru, konjska bolnica
JANEZ KREK	Volča (7), 16	Trmovec	24. 6. 1895	12. 9. 1919	v vojni
MARTIN KREK	Volča (7), 16	Trmovec	5. 11. 1898	18. 6. 1918	v vojni
MARTIN DOLENEC	Volča (9), 10	Mežnar	5. 11. 1899	26. 11. 1918	v vojni
FRANC DOLENEC	Volča 18	Zevnikar	22. 1. 1887		v vojni
JOŽEF KRŽIŠNIK	Volča (1), 23	Hribuc	14. 4. 1896	14. 11. 1917	Tirolska, Mt. Langara
MATIJA DEMŠAR	Zakobiljek (6), 2	Udam	15. 2. 1894	20. 2. 1915	v ruskem ujetništvu
JANEZ DEMŠAR	Zakobiljek (6), 2	Udam	19. 1. 1887		rusko ujetništvo, Omsk
PAVEL DOLENEC	Zakobiljek (2), 8	Vrbanc	22. 1. 1888, Lom	1. 1. 1918	Galicija, Šopronje, od 31. 3. 1915
PAVEL RAMOVŠ	Zakobiljek (17), 10	Pust	22. 1. 1888	16. 3. 1917	voj. bolnica, Češka, Koniggratz

Seznam padlih vojakov je nastal na osnovi podatkov, pridobljenih iz matičnih knjig ŽU Poljane, UE Škofja Loka, Nadškofijskega arhiva Ljubljana in Zgodovinskega arhiva Ljubljana, enota v Škofji Loki. Gospa Nataša Budna Kodrič, svetovalka v arhivu v Škofji Loki, je proučevala poleg matičnih knjig še župnijske kronike, zapuščinske spise sodišč, uradne liste, medvojna poročila s front, takratne časopise, ki so prinašali poročila o mrtvih. Svoje izsledke nam je prijazno ponudila v pomoč pri sestavi našega seznama, za kar se ji najlepše zahvaljujemo. Kljub temu pa seznam še vedno ni dokončen. Še vedno nam manjkajo določeni podatki, da bi lahko potrdili identiteto nekaterih padlih oz. potrdili, da so resnično umrli v vojni. Zato naprošamo sorodnike padlih in druge poznavalce, da nam posredujejo pripombe na obstoječi seznam oz. nam sporočijo, če smo koga zgrešili. Dobrodošli so vsakršni podatki o žrtvah, prav tako njihova zapuščina – slikovni material, pisma ipd.

Po pripovedovanju Mežnarjeve Anče so po vojni na južno steno poljanske cerkve vzdali spominsko ploščo padlim v vojni. Plošča je bila verjetno odkrita v letih 1924–1928 kot večina podobnih plošč na Kranjskem. Fotografije ali ostanka plošče ni. Naša naloga je, da poiščemo morebitne sledi ter obeležimo spomin na padle v prvi svetovni vojni, da nam bo v opomin, da se kaj podobnega ne bi več ponovilo.

Viri:

- Gorenjski kraji in ljudje, VI., V prvi svetovni vojni, slike, fotografije, razglednice in dokumenti. Gorenjski muzej, Kranj 1990.
- Nataša Budna: Prva svetovna vojna iz župnijskih kronik. Loški razgledi 41 – 1994. Muzejsko društvo Škofja Loka. Škofja Loka 1994. Str. 113–130.
- Nataša Budna: Prva svetovna vojna iz župnijskih kronik. Loški razgledi 42 – 1995. Muzejsko društvo Škofja Loka. Škofja Loka 1996. Str. 79–99.
- Nataša Budna: Prva svetovna vojna iz župnijskih kronik. Loški razgledi 43 – 1996. Muzejsko društvo Škofja Loka. Škofja Loka 1997. Str. 59–74.
- Nataša Budna: Prva svetovna vojna iz župnijskih kronik. Loški razgledi 44 – 1997. Muzejsko društvo Škofja Loka. Škofja Loka 1998. Str. 91–107.
- Nataša Budna: Prva svetovna vojna iz župnijskih kronik. Loški razgledi 45 – 1998. Muzejsko društvo Škofja Loka. Škofja Loka 1999. Str. 153–170.
- Velika vojna in Slovenci: 1914–1918, uredila Peter Vodopivec in Katja Kleindienst. Slovenska matica, Ljubljana 2005.
- Pod Martinovim plaščem. Glasilo župnije sv. Martina Poljane nad Škofjo Loko. Letnik VIII, September 2014, številka 73.

Ustni viri:

Podatki, ki jih je zbrala Jerneja Bonča, ustno izročilo:

- Polde Bonča, Pečelarjev iz Hotovlje, roj. 1937
- Ivanka (rojena Debeljak), Vodnica z Loga, roj. 1929
- Pavel Demšar, Vodnik z Loga, roj. 1950
- Tone Debeljak, Vidmar iz Poljan, roj. 1929
- Franc Krmelj, Kočar iz Hotovlje (1908–2005)
- Pavla Demšar, Bognarca iz Predmosta, roj. 1930.

Podatki, ki jih je posredovala Bernarda Filipič Jesenko:

- Ana (Anče) Kržišnik, Mežnarjeva iz Bukovega Vrha, roj. 1906
- Franc Oblak, Kisuc iz Bukovega Vrha, roj. 1930
- Podatki iz opravičnih listov, ki jih je poljanski župnik Jernej Ramoveš pošiljal Okrajnemu glavarstvu v Kranju in knezo-škofijskemu ordinariatu v Ljubljano med prvo svetovno vojno.

Podatki, ki jih je zbrala Mirjam Šinkovec:

- Marica Krmelj, Kovačeva, Hotovlja, roj. 1909
- Štefan Šinkovec, Laze/Leskovica, roj. 1945.

Mirjam Šinkovec

Janko Gabrič: Hiša župnika Metoda

(Krško: samozaložba, 2014)

Priprava fotografij: Izidor Jesenko

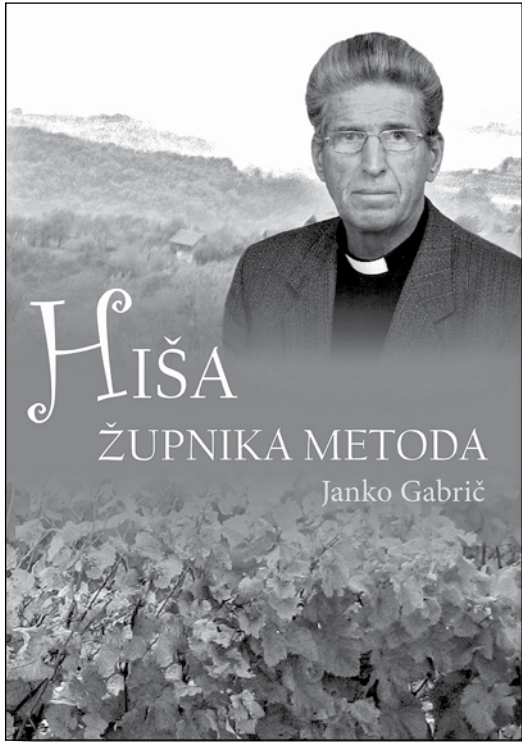
»Sam je imel od dela razpokane roke in včasih se je iz razpokanih členkov pocedila kri. Mi smo to videli. On pa je govoril o sreči in veselju, ki mu ga prinašajo na pomlad razcvetele vijolice in trobentice, ko prve zacvetijo v vinogradu. Skliceval se je tudi na čmrlje, ki se mu spomladi prvi oglasijo v svojih gnezdih, pa na čebele, ki obiščejo prvi pomladanski cvet. On pa, da je slučajno tam mimo hodil. Skliceval se je na sončni žarek, ki mu je spomladi prvi ogrel pleča in za nedeljsko pridigo obudil najlepše misli. Da, tako je svoje misli razgrinjal naš svetoduški župnik. Pa smo se res zazrli v njegov obraz. Bil je od sonca ožgan. Njegove gube ... včasih izravnane in včasih poglobljene, ko ga je kaj težilo ... Ker smo ga dobro poznali, ni mogel veliko »goljufati«, saj je bil v sebi iskren kot kapljica jutranje rose. Čist. Pa je le razložil svojo bolečino ... Včasih je bil kakor Martin Krpan in spet drugič kot garač. Bog pa ga je ljubil in on mu je ljubezen vračal.«

Hiša župnika Metoda je zgodba o srčnem župniku. O Kisucovem Metodu iz Bukovega vrha. Temelje hiše, iz katere je v svet svetlo sijal njegov zgled, mu je postavila kisuška vzgoja. Rojen v Bukovem vrhu. Šolan v Poljanah, Škofji Loki in kasneje v Ljubljani. Štirideset let življenja in dela je posvetil mali župniji Sveti Duh - Veliki Trn na Dolenjskem, kjer je tudi pokopan.

Zgodbe, ki so ga zaznamovale, je po spominu zapisal organist ter ključar, predvsem pa njegov dolgoletni prijatelj Janko Gabrič. *Hiša župnika Metoda* odstira pogled v življenje manjšega slovenskega kraja in številne dogodivščine, ki so povezane z »vaškim« župnikom.

Izdelovanje smuči za vaške otroke in športni dnevi ob luninem svitu ... mladostna zagnanost ... OZNA v farovžu ... številne gradnje in obnove ... hudomušnosti ... mladinska in pevška srečanja ... vsakdanje prigode ... križi ... in bolezen ... pa drobna veselja ...

Zapisana je v preprostem jeziku, polnem prisposodob in globoke vere. Šopek spominov predstavlja Metoda Oblaka kot spoštovano osebnost v župniji, ki ji je posvetil večino svojega življenja. Poljanska pridnost v trdi gorenjski lupini mu je pomagala obdelovati zemljo, ki je obkrožala župnišče, dolenjska prostodušnost pa mu je dajala obilo priložnosti, da je bil med svojimi farani lepo sprejet in je živel z njimi in zanje. Kot dušni pastir, skrbnik krajevnega vodovoda, sokrajan. S skrbjo za

vinograd in polje je bil, bolj kot kmetovalec, zgled delovnega slovenskega človeka. In ta zgled je pritegnil mnoge – stanovske kolege, župnijsko občestvo, mlade pa tudi posameznike, ki so se od vere oddaljili že pred leti. V knjigi je zapisanih kar nekaj »prilik«, nastalih na mladinskih srečanjih, pa tudi govorov ob materinskih dnevih in dnevih državnosti, iz katerih je močno čutiti pogled župnika Metoda na svet, na moralo, na domovino, na sočloveka.

Bolj kakor za ganljivo življenjsko zgodbo gre v Hiši župnika Metoda za trezno misel slovenskega domoljuba, ki nikoli ne zastara, je vedno pravična, resnična ter tudi ob viharjih verjame v dobro v ljudeh.

»Res je velika razlika med mojo in vašo mladostjo, dragi mladi prijatelji. Kot duhovnik in župnik pa sem vam dolžan povedati tole: 'Nikoli se ne opijanite kruha!' Veste, če se boste napili kruha, se ne boste streznili. Izgubili boste svoj jaz. Če človek nima svojega jaza, samega sebe ne spoštuje, ravna kot neumnež in zapravlja lepoto svoje osebnosti in svojega telesa. Nazadnje propade v jarku ob cesti. Vi pa nikar tako ... Vedite se odgovorno, pravično in razsodno ... Odgovorno se vedite v družbi, cerkvi in življenju nasploh. Če ne, utegnete deželo izgubiti in zapraviti svoj dom ... Ponavljam še enkrat, ne opijanite se kruha.« (odlomek z mladinskega srečanja)

Mateja Tušek

Vožnja s pasjo vprego

Dežela Vikingov in Pike Nogavičke ali spoznajmo Švedsko

Švedska je država na severu Evrope z okrog devet milijonov prebivalcev. To je dobre štirikrat toliko, kot jih ima Slovenija, medtem ko je površina države dvaindvajsetkrat večja od Slovenije. Tako kot slovenska je tudi švedska narava znana po miru, velikih gozdovih in hriboviti pokrajini.

Zakaj ravno Švedska?

Na kratko – zaradi jezika. Na dolgo – ena prvih stvari, ki sem jo gledala na domači televiziji, je bila švedska otroška pustolovska serija. Protagonistka, deklica, je bila stara okrog deset let, tako kot jaz. S svojim fotoaparatom je beležila razne sumljive dogodke in fotografije nato sama razvijala v lastni temnici. Navdušila sta me tako zgodba kot jezik. Ko sem na fakulteti dobila priložnost, da se naučim švedsko, sem jo seveda takoj izkoristila in leta 2008 odšla še na študijsko izmenjavo v Göteborg. Po tem sem bila na Švedskem še trikrat – dvakrat kot turistka in letos poleti zaradi dela.

Jezik, literatura in film

Uradni jezik kraljevine Švedske je švedščina, ki spada med germanske jezike, tako kot angleščina, nemščina, nizozemščina, danščina, norveščina in islandščina. Prvi zapisi v švedščini segajo v čas Vikingov, v 9. stoletje, in so zapisani v runah.

Čeprav so za jezik pomembni, še zdaleč niso tako znani, kot so na primer dela Astrid Lindgren. Tudi pri nas verjetno ni nikogar, ki še ne bi slišal za Piko Nogavičko ali Erazma in potepuha. Nekateri smo brali tudi *Detektivskega mojstra Blomkvista* in *Brata Levjesrčna*, poznamo pa tudi *Ronjo*, *razbojniško hčer*, *Bratca* in *Kljukca* s strehe ter *Emila iz Lonneberge*. V Sloveniji malo manj poznan, vendar v švedski literaturi zelo pomemben avtor, je August Strindberg. Izmed njegovih številnih del so v slovenščino med drugim prevedene drame *Gospodična Julija*, *Sanjska sonata* in *Sonata strahov*.

S Švedske prihaja tudi Stieg Larsson, ki je avtor knjižnih uspešnic *Dekle z zmajskim tatujem*, *Dekle, ki se je igralo z ognjem*, in *Dekle, ki je dregnilo v osje gnezdo*, po katerih so bili posneti filmi na Švedskem, prva knjiga pa je doživela tudi ekranizacijo v Hollywoodu.

Če že omenjamo film, ne smemo pozabiti na Ingmarja Bergmana, ki je posnel več kot šestdeset filmov in režiral več kot 120 gledaliških iger. Njegova dela se ukvarjajo z mitologijo, iskanjem smisla življenja, iskanjem boga in s psihologijo likov.

Študij in delo

Možnost odhoda na Švedsko sem imela predvsem zaradi študija in dela. O študiju na Švedskem najdem samo dobre besede. Velik poudarek je na domačem delu, v razredu na fakulteti pa preživiš precej manj časa kot v Sloveniji. Tako imaš več svobode pri razporejanju svojega časa, učiš in pripravljaš se takrat, ko ti najbolj ustreza. Ker na ure prideš pripravljen, so te toliko bogatejše in kvalitetnejše. Zagotovo se najdejo tudi študenti, ki se ne pripravijo, ampak moja izkušnja je bila zelo pozitivna in delo je vedno dobro potekalo.

Všeč mi je tudi njihov sistem ocenjevanja in pisanja izpitov. Ocene so samo tri: neopravljeno, opravljeno in dobro opravljeno. Za opravljen izpit po navadi zadostuje 60 odstotkov, pri nekaterih predmetih pa jih je potrebno imeti 70. Glede pisanja izpitov pa – ne vem, če je tako po celi državi, ampak na Univerzi v Göteborgu vsi študenti, ne glede na to, iz katere fakultete so, pišejo izpite v isti stavbi. Ta stavba ni del nobene fakultete, ampak je posebej namenjena pisanju izpitov. Velika soba ima pri zunanjih stenah obešalnike in vrata v stranišče, na notranji strani pa so steklena stena in vrata v atrij. Preden študenti vstopijo v sobo, si pogledajo razpored predmetov/fakultet po mizah (na mizah so kartončki različnih barv za različne predmete), da lahko potem, ko vstopijo, hitro najdejo svoje mesto. Ob vstopu morajo torbe, plašče in podobno pustiti na obešalnikih ter ugasniti telefone, s seboj k mizi pa lahko nesejo pisala ter hrano in pijačo. Za večino (mojih) izpitov so (bile) na voljo tri do štiri polne ure časa. Količina snovi, ki jo je treba napisati na papir, ni nič kaj večja kot pri nas – le stresa ni nič, ker zagotovo veš, da boš imel dovolj časa napisati vse, kar si se naučil. Prvih in zadnjih 40 minut je sicer treba sedeti pri mizi, potem pa lahko greš na stranišče; med izpitom lahko tudi ješ in piješ, greš na sprehod ali na cigaret v atrij. Marsikdo bi pomislil, da so to ugodne razmere za plonkanje. Ampak niso. V sobi so seveda tudi nadzorniki, posebej za to zaposleni ljudje, ne profesorji, ki ti običajno predavajo. Ne vem, da bi kdaj v času mojega študija koga dobili pri kakršnem koli goljufanju, sem pa imela priložnost opaziti, da zelo dobro vidijo in slišijo.

Moja delovna izkušnja je trajala precej manj časa kot študijska, pa je bila vendarle zanimiva. Delala sem za Finsk Hemtjänst, to je podjetje, ki organizira in nudi pomoč na domu starejšim osebam. Na Švedskem je ta dejavnost zelo razširjena – samo v Stockholmu je skoraj 200 podjetij, ki se ukvarjajo s to dejavnostjo. Njihov namen je omogočiti starejšim, da čim dlje časa živijo v svojem domačem okolju, da jim ni treba takoj v domove za ostarele, kljub temu pa lahko dobijo vso pomoč, ki jo potrebujejo. Nekateri tako želijo imeti pomoč samo pri čiščenju ali nakupih, drugi pri zdravljenju in hrani, tretji pri tuširanju ali menjavi plenice, so pa tudi takšni, ki lahko samo še ležijo in jim pomoč na domu pomaga prav pri vsem. Meni so ostali v spominu predvsem nekateri zanimivi ljudje, na primer 94-letna gospa, ki hodi še čisto pokonci, predkloni pa se lahko do tal. Zelo zanimivo pa je bilo vstopati v različna stanovanja in videti, kako različne življenjske sloge imajo ljudje.

Tradicija

Če me je jezik pripeljal na Švedsko, kaj pa me je tam navdušilo? Ena od stvari so zagotovo slaščice in druge sladke dobrote. V vsaki, še tako majhni trgovini na Švedskem se da dobiti različne vrste bombonov »na kilo«. Seveda je v večjih trgovinah ponudba večja in cene nižje – presenetljivo, celo nižje kot pri nas, čeprav se Švedska šteje za dražjo državo od Slovenije. Široka je tudi ponudba okusnih mafi-

Lucijino žafranovo pecivo

Praznovanje kresnega dne (*Midsommarstang*)

Tek na smučeh

nov, kolačkov, tortic in kavnega peciva. Še posebej slastne, vsaj zame, so nekatere slaščice, ki so povezane z določenim časom v letu in določenimi tradicijami.

13. decembra Švedi praznujejo dan svete Lucije, katere ime izhaja iz latinščine in pomeni luč. Kako se je zgodba svetnice iz Sicilije povezala z ljudskim verovanjem, ni povsem jasno, dejstvo pa je, da praznovanje prinašalke luči dandanes živi tako v šolah, vrtcih in v cerkvah kot v različnih društvih in celo na delovnem mestu. Lucijin sprevod vodi Lucija, dekle, ki ima na glavi venec, na katerega so pritrjene (umetne/električne) sveče. Spremljajo jo dekleta s trakovi ali venci na glavi, in fantje z visokimi belimi koničastimi klobuki, na katerih so zvezde, vsi pa so oblečeni v belo. Pojejo različne pesmi o Luciji, Štefanu in božične pesmi. Ob tej priložnosti oziroma v tem času se jedo zafranovi (lucijini) kolački in ingverjevi piškoti, pije pa se posebno kuhano

Lesena luteranska cerkev v Kiruni

vino z dodatki, ki mu Švedi rečejo *glögg*. Praznovanje je vsako leto obeleženo tudi v evangeličanski cerkvi Primoža Trubarja v Ljubljani.

Ob začetku poletja, ko v Sloveniji kurimo kresove, se praznovanje na Švedskem vrti okrog z zelenjem okrašenega mlaja. In to dobesedno – ljudje z venci iz zelenja in rož pojejo in plešejo okrog mlaja, ki predstavlja simbol plodnosti. S tem časom so povezana različna vraževerja. Eno je na primer, da dekleta, ki naberejo sedem različnih vrst rož in jih dajo pod blazino, to noč sanjajo o svojem bodočem možu. S tem časom pa je povezana tudi določena hrana – takrat se je slanike, mladi krompir s kisló smetano in koprom, za sladico pa jagode oziroma smetanova torta z jagodami.

V tradicijah so pogosto prisotni ostanke vraževerja ali ljudskega verovanja, kar pa se vere tiče, velja Švedska za zelo sekularno državo. Zato sem bila toliko bolj presenečena, ko sem kmalu po prijavi na izmenjavo od koordinatorev dobila pošto z obvestilom, kje se lahko udeležujem verskih obredov katoliške cerkve v angleškem jeziku. Te cerkve sicer nisem obiskala, sem pa šla nekajkrat v švedsko (luteransko) cerkev, ki je najbolj razširjena cerkev na Švedskem. Prvič sva šli tja s prijateljico, ker je bil tam neki zborovski koncert. Klopi so bile kar zapolnjene, zato sem se odločila, da bom za veliko noč prišla malo bolj zgodaj. Pa mi ne bi bilo treba – cerkev je bila takrat skoraj prazna. Očitno je ljudi bolj privabil koncert.

Zgodovina in šport – vasaloppet

Nekaj, česar sama (še) nisem doživela v živo, povezano pa je s športom in malo tudi z zgodovino, je *vasaloppet*. To je najstarejši in najdaljši smučarski maraton, ki ima tudi največjo udeležbo. Teka na smučeh po devetdesetkilometrski progi, ki poteka prvo nedeljo v marcu, se udeleži več tisoč tekmovalcev. Tekmovanje, ki je bilo prvič organizirano leta 1922, je nastalo v spomin na tek Gustava Vase leta 1520. Gustav Ericsson Vasa je bil član opozicije, ki je nasprotovala kralju Kalmarske unije (ta je združevala Dansko, Švedsko in Norveško). Kralj Christian je švedsko aristokracijo povabil na zabavo z namenom, da bi vse pobil. Gustav Vasa je ušel in kasneje vodil upor proti kralju, ki se je končal z razpadom Kalmarske unije. Švedska je postala samostojna in Gustav Vasa je bil kronan za kralja.

Kdaj na Švedsko?

Meni se zdi lepa v vseh letnih časih in vedno se doživi kaj zanimivega in poje kaj dobrega. Poleg zgoraj opisanih dogodkov in dobrot je zanimivo doživeti tudi dolge poletne dneve s pikniki v parku in temne zimske dneve, ko lahko obiščemo božične sejme in na okenskih policah hiš opazujemo značilne sveče.

Mira Demšar

Osnovna šola Poljane v letu 2014

Če želite polnejše živeti, morate spoznati umetnost uživanja v MALIH, DROBNIH trenutkih življenja. Ta svet res ni v celoti zlat, a na njem je nešteto zlatih žarkov, ki čakajo na odkritje ... (H. A. Porter)

Iztekajoče se leto je bilo za osnovno šolo Poljane uspešno. Na vzgojno-izobraževalnem področju smo dosegli cilje, ki smo si jih zastavili z letnim planom dela. Učenci so dosegali lepe rezultate na tekmovanjih iz znanj in na športnih tekmovanjih. Velik poudarek je bil na sodelovanju v različnih projektih in natečajih, kjer smo bili zelo uspešni, saj smo na Goodyearovem natečaju prejeli denarno nagrado, ki nam bo dodatno omogočila nakup opreme za tekmovanje Bicikl in dokončno ureditev prometne varnosti okoli šole.

Na tekmovanjih iz znanja so učenci prejeli deset zlatih priznanj, za kar gre zasluga tudi mentorjem, ponosni pa smo tudi na učence na PŠ Javorje, ki so dosegli zlato priznanje na tekmovanju Turizmu pomaga lastna glava.

Projekti so postali del življenja in dela na šoli, saj EKO šola pomeni, da pridno zbiramo različen odpadni material in da varčujemo z energijo. Preko UNESCO šol sodelujemo na različnih srečanjih in mednarodne cilje uresničujemo tudi v vsakdanjem delu na šoli. Projekt Bralna pismenost dviguje zavedanje pomena branja, tako učenci mesečno namenijo minute za branje pri vseh predmetih, berejo pod drevesom in iščejo bralni zaklad. Na šoli krepimo duh prostovoljstva, saj je skoraj deset odstotkov učencev vključenih v prostovoljstvo. Redno skrbimo, da se dogodki na naši šoli objavljajo v različnih medijih.

V tem letu je potrebno še posebej izpostaviti zborovsko petje. Naši zbori sodelujejo na vseh šolskih in krajevnih proslavah, pomemben dogodek pa je bil v maju, ko so na televiziji Slovenija prepevali skupaj z Janom Plestenjakom v oddaji Siti besed. Konec maja pa so uspešno nastopili na

dnevu šole v OŠ Prade v Kopru. Sodelovali so tudi na proslavi ob 120-letnici PGD Poljane.

Skupaj s pomočnikom Alešem Mrakom sva s prispevkom sodelovala v oddaji televizije Slovenije Tarča, kjer je bil dan poudarek na uporabi sladkorja v hrani. Strokovni članki zaposlenih pa so se objavljali tudi v strokovni literaturi.

V tem letu smo postali najaktivnejša osnovna šola na področju varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami v okviru Ministrstva za obrambo. Prejeli smo priznanje Planetu Zemlja prijazna šola, priznanje Modra energija, saj šola uporablja 40 % električne energije iz obnovljivih virov energije, in prejeli certifikat Najsrčebije. Zelo veseli smo bili priznanj PGD Sovodenj za pomoč ob žledu in PGD Poljane za sodelovanje.

V letu, ki se izteka, smo skupaj s PGD Poljane razpisali literami in likovni natečaj ob 120-letnici društva. Ker pa je bilo iztekajoče se leto tudi leto naravnih nesreč, smo se seveda odzvali na situacijo v občini, zaposleni smo zbirali sredstva za gasilce s Sovodnja, kasneje smo zbirali material še za poplavljen v Bosni in Srbiji.

Žal je bilo to leto žalostno tudi za kolektiv naše šole, saj smo pred začetkom novega šolskega leta izgubili našo sodelavko, slavicistko Nežko Gabrovec.

Z občino, krajevno skupnostjo in društvu v kraju dobro sodelujemo in to je naša želja še naprej.

Spoštovane krajanke in krajani Poljan!

Želim, da bo novo leto mirnejše, še uspešnejše in da se bo naše sodelovanje nadaljevalo in poglobilo. Vsem želim lepe praznike, naj vas dobrota, ki tli v vas in vaših srcih, greje in daje energije tudi v prihodnje.

V življenju so me vodile tri strasti, preproste, ampak mogočne: hrepenenje po ljubezni, iskanje znanja in globoko sočutje s trpečimi. (B. Russell)

Metka Debeljak,
ravnateljica OŠ Poljane

Raziskovalna naloga učenk OŠ Poljane

Ali so leta res ovira?

Ob dvajseti obletnici prvega mednarodnega leta družine je Organizacija združenih narodov (OZN) leto 2014 ponovno razglasila za mednarodno leto družine.

Poudarki tokratnega mednarodnega leta družine so boj proti družinski revščini in socialnem izključevanju, vprašanja in težave glede ravnotežja med družinskim in poklicnim življenjem, pa tudi prizadevanja za izboljšanje socialnega vključevanja in solidarnosti med različnimi generacijami znotraj posameznih družin in v družbi nasploh.

Učenke Vesna Mudri, Urška Dolenec in Tina Ržek, preteklo šolsko leto še učenke 8. razreda, se zavedajo, kako pomembno je prijazno ozračje v družini. Zato so se odločile, da se bodo pod mentorstvom učiteljice zgodovine in geografije Sonje Homec poglobile v odnose med tremi generacijami v našem okolju in svoje ugotovitve združile v raziskovalno nalogo v okviru gibanja Mladi raziskovalci za razvoj Poljanske doline.

Svojo raziskovalno nalogo so Vesna, Urška in Tina predstavile na Regijskem srečanju mladih raziskovalcev v Kranju in v svoji kategoriji dosegle 1. mesto ter srebrno priznanje.

V našem okolju še obstajajo velike družine, v katerih pod isto streho in včasih tudi v istem gospodinjstvu živijo otroci, starši in stari starši. Pogovor, strpnost in medsebojno spoštovanje so tu še kako pomembni.

“Za izdelavo raziskovalne naloge s področja psihologije smo izbrale naslov Ali so leta res ovira? Zanimalo nas je predvsem, kako se med seboj razumejo otroci, starši in stari starši.

Za to temo smo se odločile, ker nam je mar za prijetno počutje doma, v šoli in

Avtorice raziskovalne naloge: Tina Ržek, Vesna Mudri, Urška Dolenc

med prijatelji, in ker vemo, da so za to prijetno počutje pomembni tudi dobri medsebojni odnosi. Čutimo, da našim staršem, učiteljem in mnogim starejšim veliko pomeni, če se znamo lepo pogovarjati, če smo vljudni in če imamo do njih spoštljiv, pozitiven odnos. Tudi besede hvala, oprost, prosim ... imajo čudežno moč, samo tega se, vsaj pravi- jo tako, mladi premalo zavedamo.

Pogosto slišimo starejše ljudi govoriti, da današnja mladina ni taka, kot so bili oni nekoč. Pravijo, da se ne znamo več pogovarjati, da nimamo primernega odnosa do starejših, da premalo poma- gamo doma, da smo tako ali tako samo na telefonih in na računalnikih. Starej- ši vedno poudarjajo, da odnosi mlajših generacij do svojih staršev, do starih staršev in do starejših niso več taki, kot takrat, ko so bili oni mladi oz. otroci. Začele smo se spraševati, ali so se ge- neracije res tako spremenile, ali njihovi odnosi res niso več taki, kot so bili pred leti. Zanimalo nas je, v kakšnih odno- sih so otroci s svojimi starši in starimi starši, koliko se med seboj pogovarjajo, koliko časa se družijo, kako pogosto prihajajo v konflikt, ali otroci zaupajo svojim staršem in starim staršem ...”

Učenke čutijo, da gre za splošen pro- blem sodobne družbe, prežete s teh- nološkim napredkom, pomanjkanjem časa in hlepenjem po hitri zadovoljitvi potreb. “Menimo, da imajo ljudje vse manj časa drug za drugega, da je med njimi vse manj spoštovanja, da se niti ne pozdravljajo več, da si ne pomagajo, da se premalo družijo ... Namesto da bi se pogovarjali neposredno med seboj,

se pogovarjajo preko telefonov, inter- neta, skratka preko elektronskih naprav. Tudi doma je med otroki, starši in sta- rimi starši druženja in pogovorov vse manj, zato smo se odločile, da bomo raziskavo o tem naredile kar v družinah – med različnimi generacijami.”

Najprej so dekleta prebrala kar nekaj literature o medsebojnih odnosih, o razvoju otroka, o pomenu pozitivnih odzivov soljudi za človeka. “Pozitiv- ni odzivi nam dajejo občutek varnosti, socialne pripadnosti, spoštovanja in zaščite. Odzivi zadovoljujejo priro- jene potrebe, ki jih lahko zadovolju- jemo le v odnosih z drugimi. Odzive potrebujemo, da ohranimo čustveno ravnotežje in osebnostno rastemo. Če od ljudi ne dobimo dovolj pozornosti in pozitivnih odzivov, se v stiski zate- čemo tudi k temu, da izzovemo celo kritiko, prepir, obsojanje ali zgražanja. Brezbrižni odnos drugih (»ti zame ne obstajaš«) je za nas najbolj uničujoč, na drugi strani pa nas najbolj nagradi brezpogojna ljubezen ali sporočilo, da nas imajo radi takšne, kakršni smo.”

Na osnovi uvodnih ugotovitev so Vesna, Urška in Tina postavile šest hipotez, in sicer:

1. V večjih družinah se starši bolje razumejo z otroki, kot se razumejo starši z edinci.
2. Otroci se več pogovarjajo s starši kot s starimi starši.
3. Otroci so v boljšem odnosu s starši kot s starimi starši.
4. Otroci pogosteje prosijo za nasvet starše kot stare starše.

5. Otroci več časa preživijo s starimi starši.
 6. Otroci svoje težave vedno zaupajo svojim staršem.
- Svoje hipoteze so preverile z anketami in intervjuji.

“Pripravile smo tri vrste anket: za otroke, za starše in za stare starše. Raz- delile smo jih predstavnikom različnih generacij. Vsaki generaciji smo razde- lile po dvajset anket, skupaj torej šest- deset. Poleg tega smo s posamezniki iz vsake generacije izvedle po en intervju (otroci, starši, stari starši).”

Kaj o odnosih med generacijami povedo ankete?

Posamezne ankete so obsegale števil- na vprašanja. Odgovore so učenke po- drobno analizirale in predstavile tudi grafično. Ker na tem mestu ni dovolj prostora za celotno predstavitev, nava- jamo le vprašanja in možne odgovore, v oklepajih pa je število anketirancev, ki so se odločili za posamezni odgo- vor.

So uvodne hipoteze potrjene ali ne?

Na podlagi hipoteze *V večjih družinah se starši bolje razumejo z otroki*, kot se razumejo starši z edinci smo ugotov- ile, da je to res – **ta hipoteza je po- trjena**.

Na podlagi hipoteze *Otroci se več po- govarjajo s starši kot starimi starši* smo ugotovile, da je to res, kar pome- ni, da tudi če so starši in otroci pogosto v konfliktu, se še vseeno več pogovar- jajo s svojimi otroki kot pa stari starši z otroki. **Ta hipoteza je potrjena**.

Na podlagi hipoteze *Otroci so v bolj- šem odnosu s starši kot s starimi star- ši* smo ugotovile, da to ne drži, kar po- meni, da med otroki in starši pogosto pride do konflikta, saj jih starši vzga- jajo in postavljajo meje, hkrati pa stari starši samo pomagajo pri vzgoji otrok. **Ta hipoteza ni potrjena**.

Na podlagi hipoteze *Otroci pogosteje prosijo za nasvet starše kot stare star- še* smo ugotovile, da je to res, kar po-

Generacije in življenje v skupnosti

meni, da otroci bolj zaupajo staršem, se jim lažje odprejo, ker so jih starši vzgajali, jih podpirali. **Ta hipoteza je potrjena**.

Na podlagi hipoteze *Otroci več časa preživijo s starimi starši* smo ugotov- ile, da to ne drži, kar pomeni, da se otroci več družijo s starši, saj so z nji- mi vsak dan, stare starše pa obiskujejo le občasno. **Ta hipoteza ni potrjena**.

Na podlagi hipoteze *Otroci svoje teža- ve vedno zaupajo svojim staršem* smo ugotovile, da je to res, kar pomeni, da otroci rabijo nekoga, ki mu lahko po- vedo svoje težave, da se mu lahko od- prejo. Vedo, da lahko svojim staršem popolnoma zaupajo vse svoje proble- me. **Ta hipoteza je potrjena**.

Intervju

Enaka vprašanja so dekleta zastavila po eni predstavnici vsake generacije.

Intervju z Ano Mezeg

► **Ali se vam zdi, da se mladi včasih nevljudno obnašamo do starejših?**
Da in kar težko to gledam.

► **Kako bi opisali odnose med starejšimi in mlajšimi včasih in danes?**
Včasih so se starejši in mlajši ljudje bolj spoštovali, prav tako so se tudi mlajši med seboj spoštovali, danes tega ne opazimo.

► **Kako se razumete s starši in kaj**

vam pri njih ni všeč?

Včasih se, včasih pa ne. Niso mi všeč njihovi slabi dnevi.

Intervju z Vesno Ušeničnik

► **Ali se vam zdi, da se mladi nevljudno obnašamo do vas starejših?**

Predvsem opažam, da so taki do starih staršev. No, tako to opažam jaz.

► **Kako bi opisali odnose med starejšimi in mlajšimi včasih in danes?**
Predvsem se mi zdi, da so danes otroci preveč navezani na tehnologijo. Vča- sih tega ni bilo. Ko sem bila jaz mlada, smo se igrali in pogovarjali.

► **Ali se vam zdi, da so se včasih otroci in starši med seboj bolje razumeli in več pogovarjali?**
Drži, da smo se več pogovarjali, am- pak ne kot danes. Razumeli smo se tudi, ampak do neke meje.

Intervju z Marjanco Dolenc

► **Ali se vam zdi, da se mladi včasih pregrdo obnašamo do starejših?**
Da, seveda je tako. Ne samo do nas starih, ampak tudi do svojih staršev. Namesto da bi bili starši strogi in bi otrokom postavili meje, je danes ravno obratno.

► **Kako bi primerjali odnose včasih in danes?**
Danes so otroci zadovoljni s tem, da so lahko na računalniku, gledajo televizi- jo in buljijo v razne elektronske napra- ve. Starši se z otroki ne pogovarjajo

tako pogosto in otroci jih ne spoštujejo niti malo. Včasih pa teh naprav ni bilo in smo starše bolj spoštovali. Morali smo jih – če jih nismo, so letele klo- fute.

► **Ali se vam zdi, da so se včasih otroci in starši med seboj bolje razumeli in več pogovarjali?**
Da, to bo že držalo, saj smo jih morali spoštovati, razumeli pa smo se do neke mere.

“Na podlagi intervjuja smo spoznale, da so se družinski člani včasih bolj spoštovali, da so bili njihovi odno- si boljši, da so se več pogovarjali. V intervjuju je bilo tudi poudarjeno, da danes mladi preveč časa namenijo ra- čunalnikom in mobilnim telefonom, da se premalo pogovarjajo s svojimi starši in namesto da bi jim starši posta- vljali meje, se je zgodilo ravno obratno in meje pogosto postavljajo otroci.

S svojim raziskovanjem smo ugotov- ile, da se odnosi sčasoma spreminja- jo – več kot je tehnologije, slabši so medosebni odnosi, manj časa imamo drug za drugega. Ugotovile smo, da se najboljše razumeta najstarejša in naj- mlajša generacija. Včasih je bilo več spoštovanja in razumevanja, danes pa si otroci preveč dovolijo, pogosto tudi ne upoštevajo mej in pravil, ki jim jih postavljajo starši. Otroci se tega zave- dajo, ampak se nič ne spremeni.

Le dobri odnosi nam prinašajo zado- voljstvo, občutek lastne vrednosti in dobro počutje.

Rezultate raziskovalne naloge bi lah- ko predstavile mlajši generaciji, da bi se začela zavedati, kako pomemb- ni so naši medsebojni odnosi in da bi jih spodbudile k razmišljanju, kako bi te odnose lahko izboljšali. Le dobri odnosi nam prinašajo zadovoljstvo, občutek lastne vrednosti in dobro po- čutje.”

Priredila in povzela Bernarda Pintar

Pesmi in prispevki otrok nižjih razredov

Naši drugošolci veliko berejo. Tudi doma imajo svoje knjige in najljubše so z veseljem predstavili.

Moja knjiga ima naslov Lonček na pike. Avtorica je Anja Štefan. Ilustracije je narisala Jelka Reichman. V knjigi so zbrane pesmice. Knjiga ima trde platnice in je velikosti formata A4. Platnice so modro-zelene barve. Na platnici sta narisana deček in deklica, ki v rokah držita velik bel lonec z rdečimi pikami. Knjigo je izdala založba Mladinska knjiga.

Lučka Ficko, 2. a

Moja knjiga ima trde platnice in enajst listov. Naslov je Snežni medo. Pripoveduje o malem medu, ki je iskal mamičo. Vse se dogaja na severnem tečaju. Knjigo je napisal Piers Harper, izdala jo je založba Didakta Radovljica.

Simona Fojkar, 2. a

Naslov pravljice je Volk in sedem kozličkov. Knjigo je napisala Maša Kozjek. Ima triindvajset strani. Dobila sem jo za Miklavža. To je bilo prejšnjo zimo.

Lara Rešek, 2. a

Moja knjiga Pekarna Mišmaš je zelo zanimiva. Ima štiriindvajset strani. Ilustracije so zelo lepe. V knjigi nastopajo: pek Mišmaš, miške, mlinarica Jedrt, maček, vaščani in kurji pek. V knjigi piše, da je na koncu mišje vasi stala hiša in na vratih je bil napis: Pekarna Mišmaš. Knjigo je napisala pisateljica Svetlana Makarovič, ilustrator knjige pa je Gorazd Vahen. Knjigo je izdala založba Mladinska knjiga. Dobili smo jo za darilo.

Tadeja Kržišnik, 2. a

Ko so v berilu prebrali pesmico Dušana Radoviča Malim so všeč, so še sami oblikovali svojo pesmico. Takole jim je uspelo.

*Malim so všeč domače živali,
kot recimo KONJIČKI,
kot recimo KRAVE,
kot recimo, kot recimo ...
Malim so všeč nenavadne reči,
kot recimo BAGRI,
kot recimo KOKOŠI,
kot recimo, kot recimo ...
Vid Cankar, 2. a
Malim so všeč različne stvari,
kot recimo AVTOMOBILČKI,
kot recimo ČOKOLADA,
kot recimo RISANKE,
kot recimo ČOKOLADNI ROGLJIČKI,
kot recimo IGRAČE,
kot recimo, kot recimo ...*

Iris Zver, 2. a

Zanima jih tudi otroštvo njihovih starih staršev. Ko so jih spraševali o tem, so izvedeli marsikaj.

Včasih niso imeli motornih vozil, zato so se prevažali s konji ali kočijami. S konji so prevažali tudi pošto. Trgovine so bile zelo majhne in so ponujale samo najnujnejše stvari. Perilo in posodo so prali na roke ob potoku. V šoli niso pisali v zvezke, ampak na table.

Brina Frlan, 2. a

Dekleta so imela dolga krila. Nosila so steznik. Nosila so tudi predpasnike. Grelji so jih površniki in volnene nogavice. Moški so nosili pumparice. Obuti so bili v podkovane čevlje.

Nina Jereb, 2. a

Igrač so imeli malo. Naredili so jih sami. Narejene so bile iz lesa. Veliko so se igrali z družabnimi igrami. Imeli so doma narejene sablje in meče. Šli so se kavbojce in indijance. Fantki so brcali žoge, ki so bile narejene iz cunj.

Blaž Šubic, 2. a

Nekoč so igrače izdelovali kar doma. V trgovini so bile zelo drage. Naredili so jih iz lesa ali iz blaga. Bile so preproste. Otroci niso imeli veliko igrač.

Jaka Padežnik, 2. a

Avtu, ki ga je imel moj pradedek, se je reklo hrošč. Zelo ga je pazil, zato se je z njim vozil celih 45 let. Na ta avto je bil pradedek zelo navezan.

Špela Šturm, 2. a

Včasih so s konji vlačili hlode in imeli so žage. Za likanje oblačil so uporabljali likalnik na žerjavico. Z vetrnikom so kmetje ločili seme od plevela. S pinjo so delali maslo.

Blaž Jelovčan, 2. a

Tretješolci svoje igrače seveda dobro poznajo, zato jih je zanimalo, kako je bilo s tem včasih.

Dedkova najljubša igrača je bil lesen gugalni konjiček. Ko je bil dedi star 8 let, mu je konjička prinesel Miklavž. Dedija je tako zanimalo, če je Miklavž že prinesel darilo, da je vstal sredi noči. Ko je zagledal konjička, je bil tako vesel, da je kar zdrvel nanj. Zjutraj so našli dedka spečega na konjičku. Danes konjička žal ni več.

Lejla Vita Rihtaršič, 3. a

Stara mama mi je povedala, da včasih otroci niso imeli toliko igrač, imeli so šah in človek ne jezi se. Pogosto so se tudi skrivali in lovili. Včasih so se žogali. Imeli so punčke iz cunj. Igrali so se tudi gnilo jajce.

Domen Oblak, 3. a

Moja mama mi je povedala, da so se včasih najraje igrali tancalico, gnilo jajce in druge zabavne igre. Tancalica se največkrat igra s kamnom. Mama mi je tudi povedala, da je največkrat zmaga. Ko se je igrala, je velikokrat zadela število, ki ga je hotela. Če je zgubila, ni bila nikoli žalostna. Vendar pa v njenem otroštvu ni bilo veliko časa za igro. Ker je njen oče zgodaj umrl in so bili bolj revni, je morala delati na kmetiji svojega strica. Mama je morala pobirati češnje. Še danes je jezna na češnje, ker so se ji zelo lepile roke in prsti. Ko ji ni bilo več treba pobirati češenj, je bila zelo vesela. Zvečer je bila utrujena in je šla spat. Še prej si je umila roke in zobe.

Ana Pintar, 3. b

V starih časih se je moja stara mama igrala s punčko. Narejena je bila iz cunj. Za igro ni imela dosti časa. Vedno je morala pomagati pri delu na kmetiji. Zvečer so se igrali različne igre ali pa so peli pesmi. Včasih res niso imeli niti približno toliko igrač, kot jih imamo danes.

Nika Jurčič, 3. b

Risba Domna Oblaka

Poletje je čas sprostitve in igre, potem pa pride šola, polna novosti, veselja pa tudi iger. In znanja, seveda! A prvi šolski dan je vedno nekaj posebnega ...

Rad bi imel še malo daljše počitnice, a sem se šole tudi veselil. Vesel sem bil, ko sem spet srečal svoje sošolce. Še posebej pa Nejca, ki je moj najboljši prijatelj. Skupaj sva se usedla v prvo vrsto. Dobil sem novo sošolko Evo. Sedaj nas je v razredu sedemnajst. Dobil sem tudi novo učiteljico in novo učilnico.

David Omejc, 3. a

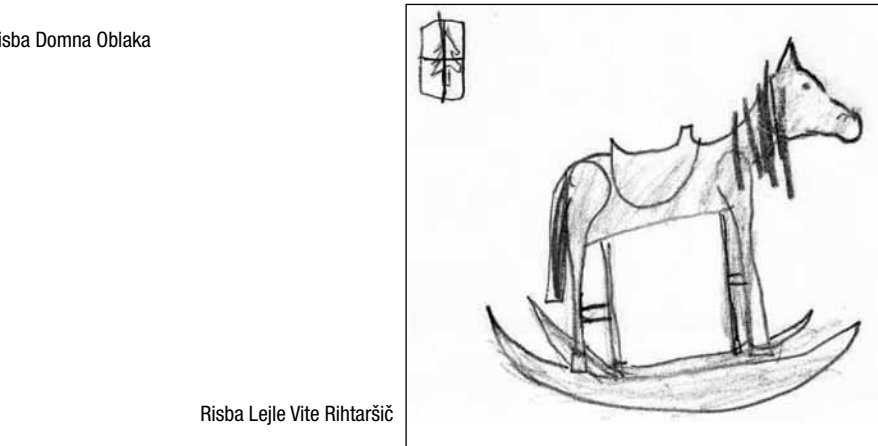
Prvi dan v šoli se mi je zdel odličen. Bila sem presenečena, ker smo dobili novo učiteljico. Najbolj mi je bilo všeč, ko smo na mizi dobili majhno presenečenje. To je bilo knjižno kazalo in kinder čokoladica. Zabavno se mi je zdelo tudi, ko smo se lovili po telovadnici. Učilnica mi je bila zelo všeč. V šolo sta me peljala ata in mama.

Tia Zorko, 3. a

Kaj se zgodi, če krokodila boli zob?

Krokodilov zobobol

*Ves prestrašen krokodil
šel je plavat v reko Nil.
Tam prehladil si je zob,
doktor Štrk je bil do njega strašno grob:
"15 bolh in 8 pajkov
naj v lekarni dajo ti,
s hladno vodo jih polij.
Ko pa se mešanica naredi,
jo takoj popij
in zobobola več ni."
Iza Benedičič, 3. b*

Risba Lejle Vite Rihtaršič

Zdravilo proti krokodiljemu zobobolu
Doktor Čuk, najboljši zobozdravnik sveta, predpiše krokodilu z zobobolom recept ta:

*mandarino iz čarobnega sveta,
tri ščetke zobne in svetleče –
in ščepec zobne paste še dišeče –
to zmešamo v čarobni posodi
in zdravilo je nared,
v krokodiljih ustih je spet red.*

Barbara Kržišnik, 3. b

Kdo ne pozna nagajive pesmice Svetlane Makarovič Jaz sem jež? Četrtošolcem je bila tako všeč, da so se kot pesniki preizkusili tudi sami – važič jež jim je predstavljal kar pravšnji navdih.

*Jaz sem ptica, ti pa ne!
Jaz sem ptica, ti pa ne,
jaz imam krila, ti pa ne,
jaz sem modra, ti pa ne,
jaz sem super, ti pa ne.*

*Jaz imam gnezdo, ti pa ne,
jaz sem na drevesu, ti pa ne,
ti si hlod, jaz pa ne,
jaz imam kljun, ti pa ne.
Ana Zala Čadež, 4. a*

*Jaz sem miš
Jaz sem miš, ti pa ne,
jaz sem majhna, ti pa ne,
mene se vsak ustraši,
tebe pa nobeden.*

*Imam veliko hišo, ti pa ne,
imam sir, ti pa ne,
srečala sem že lisico,
ti pa še nikoli.*

*Rada sem, kjer so miši, ti pa ne,
vse razgrizem po tvoji hiši, ti pa ne,
mene hoče vsak ujeti,
tebe pa nobeden.*

Žiga Peternel, 4. a

Klovn
*Jaz sem klovn, ti pa ne,
jaz zabavam, ti pa ne,
jaz nastopam, ti pa ne,
jaz imam rdeč nos, ti pa ne.
Vsak se mi smeji, tebi pa nobeden.
Jaz hodim po vrvi, ti pa ne,
jaz žongliram, ti pa ne.
Meni popadajo žogice, tebi pa ne.*

Aljaž Bohinc, 4. a

*Jaz sem snežak
Jaz sem snežak, ti pa ne,
jaz sem mrzel, ti pa ne,
mene skoraj vsak pozna,
tebe pa nihče.*

*Jaz sem iz snega, ti pa ne,
jaz sem pri miru, ti pa ne.
Mene vsi gradijo,
tebe pa nihče.*

*Jaz se stopim, ti pa ne,
lahko se podrem, ti pa ne.
Mene lahko vsi stalijo,
tebe pa ne.*

*Jaz sem bel, ti pa ne,
jaz imam metlo, ti pa ne.
Če bi mi jo hotel vzeti,
mi moraš peti.*

Jakob Potočnik, 4. a

Vrtec Agata v letu 2014

Letošnje leto je bilo tretje po vrsti, ko je vrtec Agata deloval z enajstimi oddelki: sedmimi v centralnem vrtcu pri OŠ Poljane ter štirimi v enotah Poljane 59 in Javorje 6. Vrtec je obiskovalo skupno 173 predšolskih nadobudnežev. Za otroke, ki niso obiskovali rednega programa vrtca, je bil organiziran potujoči vrtec.

Vzgojiteljice so poleg rednega programa otrokom nudile obogatitveni program v obliki pravljicnih, angleških, ustvarjalnih, glasbenih uric, zgodnjega učenja naravoslovja in telovadbe za najmlajše.

Projekti, ki smo jih izvajali v vrtcu, se zaokrožijo v zdrav življenjski slog in so nadgradnja rednemu delu. Tako so otroci od drugega leta naprej vključeni v športni program Mali sonček, kjer se seznanjajo z različnimi oblikami gibanja, največja vrednost tega pa je v tem, da otroke sistematično spodbujamo k zadostni količini gibanja, za kar je naše telo ustvarjeno. Predšolski otroci so se udeležili tudi tečaja plavanja v Kranju.

Več let smo uspešno vključeni v projekt Eko vrtec in vsako leto ponovno nam uspe ohraniti zastavo, ki si jo moramo prislužiti z različnimi dejavnostmi, ki so bile tokrat vezane z delom na temo voda, energija in odpadki. Zdravje v otroštvu določa zdravje v celotnem življenju posameznika in vpliva tudi na naslednje generacije. Ključnega pomena je obdobje do 6. leta starosti. Ohranjamo zastavo in nalepko Zdrav vrtec.

Predšolska bralna značka v praksi potrjuje, da družinsko branje vpliva na otrokovo pismenost in kasnejše uspešnejše učenje branja, predvsem pa pogloblja čustvene vezi med starši in otroki.

Novost tega leta je bil projekt »Pomahajmo v svet«. Je mednarodni projekt, preko katerega otroke v vrtcih med seboj povezujemo preko video omrežja, kjer se lahko v živo vidijo, si pomahajo in naučijo prvih tujih besed. Letos nam je bil dodeljen vrtec iz naše sosednje države Hrvaške, septembra pa smo pričeli sodelovanje z baltsko državo Litvo. Vrtec je s tem pokazal, da otroke vzgaja k strpnosti in razumevanju drugačnosti v vseh oblikah. Znanje, ki smo ga majhni in veliki v projektu pridobili, nas vodi k razumevanju, razumevanje pa k sprejemanju. Vrtec Agata je uspešno sledil programu projekta »Say hello to the world« oziroma »Pomahajmo v svet« in si pridobil zastavo in časten naziv »Strpen vrtec«.

Pot nas je spomladi popeljala tudi v Ljubljano, kjer smo si ogledali živalski vrt. Udeleževali smo se tudi kulturno in umetniško ter si večkrat ogledali različne predstave, ki so jih izvedli profesionalni igralci, vzgojiteljice našega vrtca in pa otroci po posameznih skupinah. Odmevna je bila uprizoritev zgodbe o Zverjascu, ki so jo pripravile vzgojiteljice. V neposredni bližini vrtca je tudi Štefanova hiša in s tem veliko priložnosti za ogled razstav slovenskih umetnikov, kar smo s pridom izkoristili.

Letovanje v Pacugu

Spodbujamo igro z naravnimi materiali

Otroci drugega starostnega obdobja so na tridnevnem taboru v Vinharjah spoznavali življenje in delo na kmetiji, predšolski pa so že tradicionalno letovali v obmorskem letovišču Pacug.

Uspešno smo sodelovali z okoliškimi društvi ter se udeleževali različnih likovnih natečajev. Na tem mestu naj omenim gasilsko društvo, katerega predstavniki svojo ljubezen do dela nesebično predajajo tudi najmlajšim generacijam.

V mesecu marcu je potekal razpis za vpis v vrtec, na katerega smo prejeli 64 vlog. Tako visok vpis beležimo zadnjih pet let.

Med pomembnejšimi srečanji s starši naj omenim dve, in sicer uspešna izvedba dobrodelnega sejma, ki smo ga pripravili skupaj s šolo, ter 3. dobrodelni tek »Z roko v roki«, ki se ga je kljub slabemu vremenu udeležilo lepo število družin.

Od starega leta se bomo poslovili v veselem decembru in kot se za ta mesec spodobi, bomo poskrbeli za prijetno in praznično vzdušje, obiskal pa nas bo tudi eden od treh dobrih mož.

Na koncu naj vam v novem letu zaželim sloge in razumevanja v ožjem in širšem krogu, miru in nenehnega iskanja dobrega.

Špela Režen,
pomočnica ravnateljice za vrtec

Zgoraj: Kožuhova domačija na Bukovem Vrh
Spodaj: Mežnarjeva in Bukucova domačija na Bukovem Vrh

Zgoraj: Volča

Novoletni strip

avtor: Iztok Sitar

Delavnica Štefana Šubica, *Marijino kronanje*, 1871, freska, Dolenje Brdo

Kisuški med 1. svetovno vojno (družinska fotografija iz arhiva Kisuških)

Pogled na Poljane, 1914, razglednica